

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**MEDYA ETİĞİ BAĞLAMINDA ENFORMASYON KARMAŞASI
VE SAVAŞ MUHABİRLİĞİ; TÜRKİYE'DE SAVAŞ
MUHABİRLİĞİ**

RADYO, TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI
YENİ MEDYA İLETİŞİM VE HABERCİLİK BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Emine TAŞ

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Sinem TUNA

İSTANBUL-2019

TEZ TANITIM FORMU

- YAZAR ADI SOYADI** : Emine TAŞ
- TEZİN DİLİ** : Türkçe
- TEZİN ADI** : Medya Etiği Bağlamında Enformasyon Karmaşası ve Savaş Muhabirliği; Türkiye’de Savaş Muhabirliği
- ENSTİTÜ** : İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ANABİLİM DALI** : Radyo, Televizyon ve Sinema
- TEZİN TÜRÜ** : Yüksek Lisans
- TEZİN TARİHİ** : 06.05.2019
- SAYFA SAYISI** : 90
- TEZ DANIŞMANLARI** : Dr. Öğr. Üyesi Sinem Tuna
- DİZİN TERİMLERİ** : Savaş muhabirliği, Türkiye’de savaş muhabirliği, haberde etiği, haberde gerçeklik, toplumsal karmaşa.
- TÜRKÇE ÖZET** : Türkiye’de savaş muhabirliğinin adlandırılması, taşıdığı şartlar Savaş bölgelerindeki olaylar haberleştirilirken haber ve haberciliğin hangi prensipleri açısından ele alındığı büyük önem taşımaktadır. Temel prensiplerin başında etik, tarafsızlık, gerçeklik, enformasyon karmaşası gibi birçok başlık yer alırken, bölgede göreve yapan savaş muhabirlerinin yaşamı için olası tehditler barındırmaktadır. Yaşanabilecek bu durumlar karşısında eğitim alınıp alınmaması ve alınan eğitimin yeterliliği sorgulanmaktadır.
- DAĞITIM LİSTESİ** : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Emine TAŞ

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**MEDYA ETİĞİ BAĞLAMINDA ENFORMASYON KARMAŞASI
VE SAVAŞ MUHABİRLİĞİ; TÜRKİYE'DE SAVAŞ
MUHABİRLİĞİ**

**RADYO, TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI
YENİ MEDYA İLETİŞİM VE HABERCİLİK BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Hazırlayan
Emine TAŞ**

**Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Sinem TUNA**

İSTANBUL-2019

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin/projenin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez/proje olarak sunulmadığını beyan ederim.

Emine TAŞ

... /... /2019

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Emine TAŞ'ın, “**Medya Etiği Bağlamında Enformasyon Karmaşası ve Savaş Muhabirliği; Türkiye’de Savaş Muhabirliği**” adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Radyo ve Televizyon Anabilim Dalı Yeni Medya İletişim ve Habercilik Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Dr. Öğr. Üyesi Sinem Tuna
(Danışman)

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Aysun KAYA
DENİZ

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Hasan
YAMAN

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

... / ... / 2019

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ
Enstitü Müdürü

ÖZET

Literatürde savaş muhabirliği kavramının bugünkü anlamına ulaşmasının tarihsel süreçte Meksika Savaşı'ndan sonra ortaya çıktığı, sonrasında Osmanlı-Rus (1877) Kırım Savaşı, İspanya Savaşı, Vietnam Savaşı'nda gelişen teknolojinin etkisiyle de yaygınlaştığı kabul görmektedir.

Bir meslek olarak tanımlayabileceğimiz savaş muhabirliği günümüzde batı ülkeleri tarafından bir uzmanlık alanı olarak tanımlanırken Türkiye'de tam karşılığını bulamamaktadır. Türkiye'de savaş haberciliği/ gazeteciliği/muhabirliği ya da kriz haberciliği gibi birçok tanımlaması yapılmaktadır. Bu çalışma kapsamında haberde etik, sansür, gerçeklik, dünyada savaş muhabirliği ve Türkiye'de savaş muhabirliği kavramının karşılığı sıcak bölgelerde bulunan isimlere yöneltilen sorularla aranmaktadır. Ülkemizde büyük eksiklerinin görüldüğü tez kapsamında yapılan röportajlar sonucunda uyumluluk göstermektedir.

Anahtar sözcükler: Savaş Muhabirliği, Türkiye'de Savaş Muhabirliği, Haberde Etiği, Haberde Gerçeklik, Toplumsal Karmaşa.

SUMMARY

In the literature, the concept of the war correspondent appeared in the historical process after the Mexican war and became widely used after the Crimean War in 1877 Between Ottoman and Russian, Spain and Vietnam under the influence of the technological development.

While a war correspondent can be defined in Western countries as a profession from one of the areas of expertise, we can not find his equivalent in Turkey. In Turkey he was defined as a war journalist, or a war journalism, or a crisis reporter. In this study we try to search for the reality of moral censorship in the news, and terms that correspond to the concepts of the war correspondent in hot regions in Turkey. The results of the interviews conducted have proved that there was a shortage in the theses presented in our country.

Keywords: War Correspondent, War Correspondent in Turkey, Ethic in News, Truth in News, Social Confusion.

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
ÖZET	I
SUMMARY	II
İÇİNDEKİLER	III
KISALTMALAR LİSTESİ	V
ÖNSÖZ	VI
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	2
HABERE KAVRAMSAL YAKLAŞIM	2
1.1 Haber Kavramı	2
1.1.1 Haber Tanımı	2
1.1.2 Haber Değeri	5
1.1.3 Haberde Gerçeklik ve Tarafsızlık	9
1.1.4 Haberde Etik	12
1.2 Haber ve Habercinin Kaynakları	17
1.2.1 Barış Gazeteciliği	17
1.2.2 Embedded (İliştirilmiş) Gazetecilik	20
1.3 Gazetecilikte Akreditasyon ve Havuz Sisteminin Bağımsızlığa Etkisi	22
İKİNCİ BÖLÜM	24
SICAK ALAN HABERCİLİĞİ: SAVAŞ MUHABİRLİĞİ	24
2.1 Savaş Gazeteciliğine Bakış	24
2.2 Savaş Gazeteciliğinin Tarihçesi	25
2.2.1 Dünya’da Savaş Muhabirliği	27
2.2.2 Türkiye’de Savaş Muhabirliği	28
2.3 Savaş Gazeteciliğinin Otosansürü	30
2.4 Savaş Gazeteciliğinde Rekabet ve Gerçeklik	32
2.5 Savaş Muhabirliği Eğitimi	33
2.6 Çatışma Alanlarında Enformasyon Karmaşası	34
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	37
SAVAŞ MUHABİRLERİ PENCERESİNDEN	37
3.1 Kenan YEŞİLYURT (13.04.2019 Tarihinde Yapılan Röportaj)	37
3.2 Benan KEPSUTLU (03.04.2019 Tarihinde Yapılan Röportaj)	39
3.3 Mehmet ALTUNIŞIK (16.04.2019 Tarihinde Yapılan Röportaj)	50

3.4 Mete ÇUBUKÇU (25.02.2019 Tarihinde Yapılan Röportaj)	53
3.5 Elif AKKUŞ (30.04.2019 Tarihinde Yapılan Röportaj)	63
3.6 Saim Toktaş (17.04.2019 Tarihinde Yapılan Röportaj)	66
SONUÇ	79
KAYNAKÇA	84

KISALTMALAR LİSTESİ

Age	:	Adı Geçen Eser
TGC	:	Türkiye Gazeteciler Cemiyeti
Agm	:	Adı Geçen Makale
TDK	:	Türk Dil Kurumu
Agk	:	Adı Geçen Kaynak
TRT	:	Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
AA	:	Anadolu Ajansı
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
AP	:	Associated Press
BBC	:	British Broadcasting Corporation
CNN	:	Cable News Network
CPJ	:	Committee Protect Journalists
ICRC	:	International Committee of the Red Cross IFJ: International Federation Journalists
İŞİD	:	Irak Şam İslam Devleti
PYD	:	Demokratik Birlik Partisi
s.	:	Sayfa

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın seçilmesinde, yürütülmesinde bilgi ve birikimini bana aktaran, çalışmanın hazırlamasında değerli görüşleriyle katkılarda bulunan danışmanım Sayın *Dr. Öğr. Üyesi Sinem TUNA*' ya, akabinde yardımlarından dolayı Sayın *Arş. Gör. Tuğçe GÜR TÜRKDOĞAN*' a teşekkür ediyorum.

Bugüne kadar hiçbir desteğini esirgemeyen, maddi ve manevi her anlamda yanımda olan babam *Naci TAŞ*'a, annem *Düriye TAŞ*'a, kardeşim *Esra TAŞ*'a, aile büyüklerime ve *Esra YILDIZ*' a şükranlarımı sunuyorum.

Çalışmamın tüm aşamasında bana güven aşıl原因 verdikleri manevi desteklerden dolayı Sayın *Dr. Öğr. Üyesi Serdar ÇÖP*'e, *Öğr. Gör. İbrahim Halil YAŞAR*'a, *dostlarım Gülşah AYTAÇ* ile *Tülin URGAN*'a ve Gelişim Ailesine sonsuz teşekkür ederim

GİRİŞ

“Medya Etiği Bağlamında Enformasyon Karmaşası ve Savaş Muhabirliği; Türkiye’de Savaş Muhabirliği” başlıklı çalışmada savaş muhabirliği, etik, tarafsızlık, savaş muhabirliği alanında eğitim, sahip olduğu olanaklar ve sıcak bölgelerde karşılaştığı durumlar ele alınmıştır.

Habercilikte etik tartışma konusuyken bu çalışmada sıcak bölgelerde savaş muhabirlerinin haberin oluşum sürecinde etik bir anlayış sergilemeleri ya da kurumları tarafından baskıya maruz kalıp kalmadıkları sorgulanmıştır. Aynı zamanda dünyada ve Türkiye’deki savaş muhabirliği kavramına ve tarihsel süreçteki rolüne değinilmiştir.

Savaş bölgelerinde bulunan medya çalışanlarının bölgedeki krizleri nasıl ele aldıkları, çevresel koşulların etkisi, tehlikenin birebir yakınında yer alma duygusu, savaş muhabirliği kavramı, etik, sansür, tarafsızlık, Türkiye’de savaş muhabirliği üzerine sorular yöneltilerek değerlendirilmelere yer verilmiştir.

Birinci bölümde haber kavramı, haber değeri, objektiflik, tarafsızlık, haberde etik, barış gazeteciliği, embedded gazetecilik, bağımsız gazetecilik akreditasyon ve havuz sistemine değinilmiştir.

İkinci Bölümde savaş gazeteciliği kavramına bakış, savaş gazeteciliğinin tarihsel gelişimi, Türkiye’de ve dünyada savaş gazeteciliği, yapılan eğitimler ve sıcak bölgelerde enformasyon karmaşası üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde ise kriz ve çatışma bölgelerinde bulunan isimlere sorulara yöneltilerek Türkiye’de savaş muhabirliği kavramının nasıl nitelendirildiği, embedded gazetecilik, yeteri kadar eğitim yapılıp yapılamadı, kurum tarafından baskıya maruz kalıp kalmadıkları, çevresel koşulların habere etkisi, haberde etik kavramıyla ilgili olarak görüşlerine yer verilmiştir. Savaş alanındaki gelişmeleri prensipler doğrultusunda haberleştirirken savaş muhabirlerinin yaşamı için olası tehditler karşısında eğitim alınıp alınmaması ve alınan eğitimin yeterliliği sorgulanmıştır. Eğitim kapsamında psikolojik destek verilmesi hususuna değinilmiştir. Bu doğrultuda ülkelerin savaş muhabirliğini adlandırmasına ilişkin birçok görüşe, taşıdığı şartlara, ayrılan bütçelere ve mesleğe gösterilen önem farklılıklarına da yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

HABERE KAVRAMSAL YAKLAŞIM

1.1 Haber Kavramı

Kökeni Arapça'ya dayanan haber kelimesi olay yerinde olmayan kitleye aktarılması olarak belirtilmektedir. Zamanında kitleye sunulan, ilgisini çeken ve etkileyen anlaşılabilir bir dille oluşturulan olay, görüş ya da fikir olarak ifade edilmektedir.¹ Haberin İngilizcesine bakıldığında ise "news" kelimesine karşılık gelmektedir. "News" kelimesi, North'un (Kuzey) 'N'si, East'ın (Doğu) 'E'si, West'in (Batı) 'W'su ve South'un (Güney) 'S'sinden oluşmaktadır.² Haberin evrensel bir tanımının yapılması mümkün olmamakla beraber haber bireyden biye değişen bir durum olduğunu söylemek mümkündür.

1.1.1 Haber Tanımı

M.Ö 1750'li yıllarda Mısır'da farklı içeriklere yer verilen resmi gazetenin yayınlandığı bilinirken³, Çin'de Tang döneminde basılan Tipao' nun (Saray Haberleri) en eski gazete olduğu sanılmaktadır⁴.

Bugün anladığımız anlamda haber niteliği taşıyan yazılı eserlere ancak 14 yüzyıl sonralarında Venedik'te rastlanmaktadır. Söz konusu dönemde Venedik'te bazı bilgilerin satıldığına rastlanmaktadır. Almanya ve İtalya'da ise ekonomik ve politik gelişmeler özetlenerek elle yazılmış haber mektupları haline getirilip çoğaltıldığı saptanmıştır. Venedik'te "avvisi", Hollanda'da "zeytungen" adındaki el yazmalarıdır.

15. ve 16. Yüzyıl'da yapılan keşifler ve buluşlar toplumun merakını arttırmış ve farklı isimler altında basılan yeni haber bültenleri ortaya çıkmıştır.⁵ Augsburg'da 1609 yılında "Der Aviso" ve Strasburg'da "Die Strassburger Relation" isimleriyle yayınlanan gazeteler düzenli gazeteciliğin öncülerinden olmuştur.⁶ Avrupa'da 17.Yüzyılın başlarında bazı bilgilerin pazarlanmak üzere derlenmesi ve yayınlanması süreleri hale getirilip, 19. Yüzyılda ise uluslararası alana yayılarak günümüze kadar uzanmaktadır.⁷

İnsanlar çevresinde olan olaylar hakkında bilgi sahibi olmak istediklerinden kaynaklı haber, insanlık için tarih boyunca vazgeçilmez bir unsur olarak karşımıza

¹ Ali Kaptan, *Radyo-Televizyon Haberciliği ve Metin Yazma-Röportaj Teknikleri*, Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1999, s. 1.

² Atilla Girgin ve Seçil Özay, *Haber Yazmak*, Der Yayınları, İstanbul, 2013, s. 1.

³ Girgin ve Özay, *a.g.e.*, s.1.

⁴ Girgin ve Özay, *a.g.e.*, s.107.

⁵ Girgin ve Özay, *a.g.e.*, s.1

⁶ Kayhan İçel ve Ünver Yener; *Kitle Habercilik Hukuku*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2007, s.107.

⁷ Girgin ve Özay, *a.g.e.*, s.1.

çıkılmaktadır.⁸ Haber kavramının tanımlanmasında farklı değerler göz önünde bulunduğunda tek bir haber tanımının yapılması mümkün değildir. Bu nedenle haber kavramı ile ilgili birçok tanım karşımıza çıkmaktadır.

1942 yılında Stanley Johnson ve Julian Harriss'in "The Complete Reporter"da adlı yayınlarında haber kavramını; kamuoyunun ilgisini çeken, yararlı olduğu düşünülen, mevcut zaman diliminde meydana gelen keşiflerin, görüşlerin ele alındığı etkilenebilecekleri olaylar olarak tanımlamaktadır.⁹

Walter Lippman haberi, oluşturulma aşamasında bulunmuş ve objektif bir şekilde aktarması olarak tarif ederken, Warren Breed, eylem merkezli, yalın, yapay, objektif, ilginç, kurgulanabilir ve satılabilir olduğunu vurgular.¹⁰

Ulman olayların haber olabilmesi için toplumsal alanın içinden olmasına, kamuoyunun ilgisini çekebilmesine vurgu yapar.¹¹ Schramm, haberin olayla aynı değil odaktan uzaklaşmayacak şekilde kurgulanabileceğine değinmiş ve olduktan sonra idrak edilen bir olay olduğunu savunmuştur.¹² Marilyn Matelski ise haberin bir karar düzeni olduğundan ve muhabire göre farklılık gösterdiğinden bahsetmiştir.¹³

Haber, kamuya belirli bir olay ilgili bilgi vermesinin yanı sıra bir yapıya ve işleve sahiptir. Van Dijk'e göre haber, üretim sürecinde birçok sosyal ve kurumsal yöntemler, kısıtlamanın ve birçok faktör yapısal özellikleriyle bağdaştırılabilir. Haber, toplumsal anlamda ilginç veya önemli olayların basit sade bir dil kullanılarak fotoğraf ve görüntülerle desteklenerek anlatılmasıdır.¹⁴ Toplumsal yaşam ve olaylar üzerinden hegemonyayı eline geçirmek isteyenlerin veya elinde bulunduranların ideolojik görüşlerini görsel ve işitsel olarak topluma dayattıkları bir iletişim alanıdır.¹⁵ Bu tanımlamanın yanı sıra haber bir olaya dayandırılarak uzlaşılması yönünde; zamanlılık, yakınlık, önemlilik, sonuç, insanın ilgisini çekmek¹⁶ gibi değerleri barındırması gerekmektedir. Haber, hedef kitleye olayları bire bir aktarmak değil, seçilen gerçeğin kurgulanarak yansıtılma sürecidir. Atilla Girgin, bu süreci haberin

⁸ Erol Mutlu, **Televizyonu Anlamak**, Ayraç Yayınları, İstanbul, 2008, s. 137.

⁹ Stanley Johnson & Julian Harriss The Complete Reporter, Mc Millian Company, New York, 1942; **aktaran** Nurdoğan Rigel, İletişim Tasarımında Haber, Der Yayınları, İstanbul, 2000, s. 178.

¹⁰ Rigel, **a.g.e.**, s.177-178

¹¹ Haluk Ülman, Dış Politika Haberciliğinde Çağdaş Gelişmeler, **Seminer Tutanakları** Hürriyet Vakfı Eğitim Yayınları, No:6, 1984, s. 54-62.

¹² Oya Tokgöz, **Temel Gazetecilik**, İmge Kitabevi, Ankara, 2012, s. 23.

¹³ Marilyn J. Matelski, **Tv Haberciliğinde Etik**, Çev. Bahar Öcal Düzgören, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996, s. 35.

¹⁴ Nihal Kocabay Şener, Doğruluk Kontrol Merkezi" ve "Yalan Haber" Kavramlarına İlişkin İçeriklerin Medyada Yansımalarının Araştırılması, **Akdeniz İletişim Dergisi**, 2018 s. 358.

¹⁵ Yasemin İnceoğlu ve Savaş Çoban, **Haber Okumaları**, İletişim Yayınları, İstanbul 2016, s. 24.

¹⁶ Tokgöz, **a.g.e.**, s. 23.

edebiyatı olarak ifade etmiştir. Girgin, konuşulan her şeyin haber olabileceğinde değinirken özet bir öykü ve rapor olduğu tanımlamalarına da yer vermiştir.¹⁷

Sosyal bir olay olarak belirtilen haber için somut bir tanımlama yapmak mümkün değildir. Kitlenin bu tür sosyal olaylarda haberi farklı algılaması ve göreceli bir kavram olması nedeniyle tamamının onaylayabileceği bir tanımlama yapılamamaktadır. Her olay haberdur ya da her olay haber değildir karmaşası bakış açısına göre ve kültürel değerlere göre farklılık göstermektedir. Çoğu iletişim bilimci, “Dünyada ne kadar gazeteci varsa, haberin o kadar tanımı vardır” şeklinde haber ile ilgili olarak görüşlerini bildirmiştir.¹⁸

Buna dayanarak, Robert Park, “halkı bilgilendirmekten çok çevresinde neler olduğu konusunda yönlendirilmesi” olarak¹⁹, “gerçeğin imitasyonu”²⁰, “insanların ilgisini çeken, zamanlılık, yakınlık, önemlilik, anılık ve sonuç öğelerini barındıran nadiren veya ilk kez oluşan olaylar.”²¹, “kitlenin ilgisini çekebilecek, düşünce, kanı ve durumların en doğru, hızlı ve anlaşılır şekilde metin haline getirilerek aktarılması”²², “Kitle için önemli olan yakın zamanda meydana gelen veya ortaya çıkarılan bir olaya ilişkin bilgi”²³, “kamuoyunun söylenti olarak öğrendikleri olay ya da olguların belgelendirme çabası”²⁴, “bir olay, görüş ya da fikrin öğrenen ya da bilen kimse tarafından kitle iletişim araçlarıyla başka kişilere ulaştırılması”²⁵, kitlenin ilgisini çekecek, bilgisini geliştirecek olayların yayımlanacak kurumun hiyerarşik yapısına, teknolojisine ve yayın politikasına göre kurgulanan gerçek”²⁶ gibi farklı haber tanımları karşımıza çıkmaktadır.

“Köpek insanı değil, insan köpeği ısırıldığında haber olur” örneği, haber tanımı yapılırken sıklıkla karşımıza çıkmaktadır.

Kars’a göre, her olayın haber olarak değerlendirilmemesi gerektiği, haberin her an ve herkes tarafından yaşanabileceği bir olay ve olgu olmadığı, nadir rastlanan ilgi çekici olay ve olgu olduğudur.²⁷ Mora ise haberi ilginçlik, önemlilik, gerçeklik,

¹⁷ Girgin ve Özay **a.g.e.**, s. 2.

¹⁸ Ali Rıdvan Bülbül, **Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001, s. 75.

¹⁹ Rigel, **a.g.e.**, s.177-178.

²⁰ Rigel, **a.g.e.**, s.179.

²¹ Bülbül, **a.g.e.**,s.117.

²² Kaptan, **a.g.e.**, s.1

²³ Zeynep Alemdar, **Oyunun Kuralı-Basında Özdenetim**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990, s.15

²⁴ Orhan Koloğlu, **Osmanlı’dan Günümüze Basın**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992, s. 7

²⁵ Kaptan, **a.g.e.**, s.7.

²⁶ Rigel, **a.g.e.**, s.177-178

²⁷ Neşe Kars, **Haberin Tarihi, Kuramları, Söylemi ve Radyo-Televizyon Haberciliği**, Derin Yayınları, İstanbul, 2010, s. 5.

anlaşılabilirlik içeren olay, olgu, fikir veya sorunun 5N1K kuralına göre düzenlenmesi olarak ifade eder.²⁸

Günümüz haberlerini Postman, edebiyat malzemesi, en iyi biçimde tarih, toplum koşulların kayıtları, kitlenin tutkularının ifadesi veya habercinin ön yargıları olarak tanımlamaktadır.

Toparlayacak olursak; kamuoyunun ilgisini çeken olayların birebir olarak değil bilgisinin, aktarılması olarak tanımlayabiliriz. Haberin algılanma biçimi mevcut toplumsal düzene göre farklılık göstermektedir. Toplumsal yapının beklentisi ya da medya üzerindeki hegemonyanın²⁹ halka aktarmak istediği düşünceler ve yaratmak istediği bir algı söz konusudur. Bu durumda haber kavramı, mevcut yönetimler ya da medya kuruluşlarının olayı kendi ideolojileri doğrultusunda yaratmak istedikleri algı üzerine olayları kurgulayarak aktarmaları olarak tanımlanabilmektedir.

“Örneğin batı ülkelerinde kötü haberler iyi haberlerden daha fazla ilgi çeker, 'buna 'karşın sosyalist ülkelerde kötü haber olumlu ders vermek için kullanılır. Üçüncü dünya ülkeleri olumsuz haberlerden kaçınırlar, çünkü; bu ülke hükümetlerinin büyük çoğunluğunun politik yapısı kolay zedelenebilecek niteliktedir. Ancak yine de ortak olan bir nokta vardır. O da ister birinci ister ikinci, isterse üçüncü dünya ülkelerine ait olsun, haber her şeyden önce kişinin merakının tatmin edilmesidir. Bu anlamıyla da evrensel olduğu açıktır”³⁰.

1.1.2 Haber Değeri

Haber değeri yaklaşımı, toplumun ilgisini çekmeye ve haber anlayışının tartışılarak değerlendirilmesi olarak Batı dünyasında kullanılmaya başlanmıştır. Yaklaşımın temelinde toplumun ilgisini çekmek, haberin sezilebileceği tanımlanamayacağı görüşü yatmaktadır.³¹

Haber değeri kavramının tanımı medya çalışanları tarafından yapılamamasına rağmen soyut bir kavram olarak yine medya çalışanları tarafından anlaşılabilirliktedir. Bunu nedeni habercilerin kişisel değerleri ve yargılarına başka habercinin değer ve yargılarının eklenmesidir. Bu değer ve yargıların yer, zaman ve kitleye göre

²⁸ Necla Mora, “Türk Yazılı Basınında Haber Anlayışı”, *İletişim Fakültesi Dergisi*, No: 19, İstanbul, 2004, s.140.

²⁹Hegemonya, entelektüel ve ahlaki liderliğin kurulmasıdır. İkincil olarak hegemonya rıza ve zor/cebrin sentezi olarak kavranır. Hegemonya sadece sivil toplumla değil devlet içine yerleştirilir.

³⁰Filiz Seçim, Haber Kavramı ve ABD Basınında Dış Haberler, *Kurgu Dergisi*, 1993, Sayı:12, s. 7.

³¹Tokgöz a.g.e., s. 243.

değişikliklere uğramaktadır.³² Dolayısıyla da haber değeri kavramının net bir tanımını yapmak mümkün değildir.

Haber değeri, haberin hangi temel ilkelere dayanarak oluşturulduğu ve toplum tarafından habere olan ilgi olarak tanımlanabilmektedir. Medya Kuruluşlarının ticari siyasi ve mevcut yapısı göz önünde bulundurularak, haber üretim aşamasında haber konularını belirlemek ve hızlı bilgi akışı sağlamak için birtakım kodlar belirlenmiştir. Bu kodlar haber değeri kavramını ortaya çıkarmıştır.³³

Haberciliğin temel ilkeleri oluşturan haber değerlerini Tokgöz, İnsanın İlgisini Çekme, Zamanlılık, Yakınlık, Önemlilik ve Sonuç kodlarıyla el almaktadır.³⁴

Bu kriterleri şu şekilde açıklayabiliriz:

1. Haberinin değerinin, uyandırdığı etki ve ilginin derecesiyle ölçüldüğünü vurgulayan Girgin, habere olan ilgiyi etkileyen faktörleri; kişilerin konuya yakınlığı ve tanışıklığı, işiyle yaşamıyla ya da ilişkileriyle olan bağlantısı, sunumu, anlaşılabilirliği, önemi, ilginçliği, umulmaması, olumsuzluğu, güncelliği ve seçkin kişi ve kurumlarla ilgisi olarak sıralamaktadır.³⁵
2. Haber değerlerini belirleyen kriterler arasında yer alan zaman ögesi Yenilik, Anilik ve Geçerlilik gibi ana faktörleri barındırmaktadır. Yenilik, olayın en hızlı şekilde aktarılmasıdır. Anilik, geçerlilik ile bağlantılı olup iletişim teknolojisi ve kitle iletişim araçlarının yayın politikaları arasındaki etkileşimle değerlendirilmektedir. Bu nedenle gereklilik ve anilik karşılaştırma ile ölçülmektedir. Amerikalı Yazar Bernard Roshcho, yenilik bir bilgiyi habere dönüştürürken; kitlenin ilgisine dayanan, kamuoyunun çeşitli kesimleriyle bağlantı kuran geçerlilik ögesinin habere haber değeri verdiğini, anilik ise haber yapan medya kuruluşlarını birbirine bağladığını vurgulamaktadır.³⁶
3. Yakınlığı belirleyen “nerede” sorusunun yanıtlanmasıdır. İnsanlar, yakın çevrelerinde olan olaylara ilgi duyup merak edip kendine yakınlığını sorgulamaktadır.³⁷ Bu noktada kamuoyunun kendine ait tanıdığı bildiği alanlarla ya da duygusal bağ kurduğu kitleler hakkındaki bilgi edinme gereksiniminden kaynaklı olarak daha fazla ilgisini çektiğini ve haberde yakınlık ögesinin önemli bir etken olduğunu söyleyebiliriz.

³² Girgin ve Özay, *a.g.e.*, s.20.

³³ İsmail Kızılbay, Mesleki Bir İlke Olarak Objektif Haber, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, İstanbul, 2002, s.176-199.

³⁴ Tokgöz, *a.g.e.*, s. 244.

³⁵ Girgin ve Özay, *a.g.e.*, s.19.

³⁶ Tokgöz, *a.g.e.*, s.246

³⁷ Tokgöz, *a.g.e.*, s.248

4. Önemlilik “Nasıl” ve “Neden” sorularına dayanmakla beraber sonucu kısmen belirlediği gerekçesiyle “ne zaman” ve “nereden” sorularının da cevaplarını barındırmalıdır. Kitleler tarafından, tanınmış kişiler, kurum ve kuruluşlar, zıtlıklar daha fazla merak uyandırarak haberin önemli olmasında etkin rol oynamaktadır. Önemlilik ilkesi kullanımına sık rastlanması nedeniyle açıklayıcı ve yorumlayıcı haber yazımının temelini oluşturmaktadır.³⁸
5. Haberi haber yapan sonuç ögesi, “Haberi bu kadar büyük hale getiren nedir?”, “Kim bu haberi bu kadar büyütmektedir?” ve “Ne sorusunun yanıtları getirmektedir”. Sonucun büyüklüğünü ve önemini çatışma, karmaşıklık ve ortaya çıkan sorunlarda yapılan değerlendirmeler belirlemektedir. Habercinin yapılan değerlendirmeleri haber üzerinde doğru ve yerinde hüküm vererek sonuç ilkesini ele alması başarılı olmasına yol açmaktadır.³⁹

Lipmann’ın 2007 yılında “kamuoyu” kitabında haber değeri kavramını haberin üretim aşamasında belirli seçimler yapılarak tüketime sunulması olarak ele almıştır. Kepplinger ve Weissbecker haber değeri unsurlarının belirli bir ideolojiyi ifade ettiğini, kötü bir algı yaratmayı amaçladığını örnek gösterilebileceğini vurgulamaktadır. Haberin oluşum aşamasındaki bu ideolojik tavrın kültürel, siyasi ve sosyal açıdan teknolojik ve ekonomik anlamda gelişmiş ülkelerin geliştirmekte olan ülkelerin medya düzenlerine, meydana gelen olaylarda olumsuz unsurları içine alan haberlere öncelik verilerek olumlu dış haberlerin bilinçli olarak saf dışı bırakılması söz konusudur.⁴⁰ Bu noktada haberin değerini oluşturan etmenler ilkeler göz ardı edilerek mevcut ve hâkim ideoloji doğrultusunda hareket edilmektedir.

Haber değerinin belirlenmesinde medyanın bilgilerinin yüklediği değerlerin yanı sıra kamuoyuna sunum biçimlerinin birincil dereceden etkin rol oynadığını vurgulayan Graemer Burton haberin üretim aşamasından kitleye iletilmesine kadar haber konusunun örtüşme noktalarının giderek azaldığına ya da gerçekten uzaklaştığına değinmektedir. Burton, haberi oluşturan değerleri üç ana başlıkta tanımlamaktadır.

1. Genel değerler; Popülerlik, olumsuzluk, yakınlık, basitlik, devamlılık,
2. Kişisellik, içerik değerleri; Otoritelerle ilgisi, felaketler, yıldızlar
3. Geliştirim değerleri; Çatışma, karışıklık ve dramatize edilen durumlar vb.⁴¹

³⁸ Tokgöz, **a.g.e.**, s.249

³⁹ Tokgöz, **a.g.e.**, s.249

⁴⁰ Murat Sadullah Çebi, “Medyada Haber Seçiminin Teorik Boyutları Ampirik Haber Seçimi”, **Bilig Dergisi**, No:3, 1996, s. 260.

⁴¹ Graeme Burton, **Görünenden Fazlası**, Çev. Nefin Dinç, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1995, s. 120.

Haber değeri kavramı ile ilgili yapılan tanımlamalar göz önünde bulundurularak haberin temel ilkeleri barındıran ve kamuoyunun ilgisini çekmenin odak alındığı unsurlar karşımıza çıkmaktadır. Medya Kuruluşlarının temel ilkeleri taban oluşturdukları haberlere yayın politikaları gereği farklı kriterler ekledikleri ve bu doğrultuda kamuoyuna sundukları gözlenebilir. Basın özgürlüğünün dört alt bileşeni olarak belirlenen “(eser) yaratma hakkı, düşünce ve enformasyona erişim, yorumlama, geliştirme ve basabilme hakkı”⁴² ele alınarak haber değerinin habercinin oluşturduğu ve sonuca vararak kamuoyuna sunduğu haberin diğer kitle iletişim araçları tarafından farklı işlenmesi de önemli bir kriter olmakla beraber değerlendirme ve geri bildirim sunduğu söylenebilir. Kitle haberi yorumlayarak yaptığı geri dönüşlerle haberi geliştirebilir. Habercinin haber değerinin temel ilkelerinden sonuç etmenin yerine getirdikten sonra sürecin kamuoyu tarafından yapılan geri bildirimlerle tekrar değerlendirilerek yeni bir olay oluşturmasına olanak sağladığı ve kitle tarafından yeni bir haber değeri eklendiği kanısına varılabilir.

Norveçli araştırmacılar Mari Ruge ve Johann Galtung; habercilikte temel olan değerleri şöyle sıralamaktadır:

1. Süre olarak uygunluğu: olayların kısa sürede işlenmesi haber değerini artırır.
2. Büyüklüğü: İyi ve dramatik arasında yapılan karşılaştırmada fazla olan seçilir.
3. Açıklığı: Basit aktarılabilen konular tercih edilerek, kolay anlaşılabilirlik sağlar.
4. Anlamlılığı: Karşıtlıklar bir çatışma yarattığında haberde öteki üzerine oluşturulan olumsuzluklar benzerliklerle yok edilebilir. Örneğin; İngiltere için Fransa’da meydana gelen bir olay Kore’de meydana gelen olaydan daha anlamlıdır.
5. Uyumu: Öngörülen haberler gerçekleştiğinde haber değerini yükseltir.
6. Beklenmedik oluşu: Her gün oluşan olaylara göre bir anda gelişen olaylar haber değerini daha çok artırır.
7. Sürekliliği: Kamuoyuna sunulan bir olayın, daha sonraki günlerde gelişmeleri bülten sonunda yer verilse bile çekiciliğini korur.
8. Kompozisyon: Bülten genelinde haber konularının belirli bir denge oluşturması gerekir.
9. Seçkin uluslar: Haberin tematik yapısını oluşturan önemli kişiler, haber seçimi yapılırken başat aktör olarak kullanılır.
10. Seçkin kişiler: Uluslararası veya ulusal kamuoyunda tanınan ya da seçkin kişiler haber değeri taşır.

⁴² Bülent Algan, *Muhalefet Hakkı ve Türkiye’deki Görünümü*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015, s. 70

11. Kişilere yapılan göndermeler: Kişilere indirgenerek aktarılan olay haberin kamuoyu tarafından kişiselleştirilerek, daha kolay anlaşılmasını sağlar.
12. Olumsuzluklara yapılan göndermeler: Haberlerin büyük bir kısmı olumsuzluk üzerinedir. Bir medya çalışanı ödül töreni ve terör saldırısı arasında tercihini ikinciden yana kullanır.

1.1.3 Haberde Gerçeklik ve Tarafsızlık

Gerçeklik, haberin en temel ve nitelikli ilkesi olarak belirtilmektedir.⁴³ Haberin amacı gerçekleri gün yüzüne çıkarmaktır. Bu nedenle haberciye gerçek avcısı denilir.⁴⁴ Bir olaya dayandırılmayan ya da doğruluğu teyit edilmeyen haber gerçeklik, önem ve ilgi ögesini barındırmamaktadır.⁴⁵ Felsefi Doktrinler ve Terimler Sözlüğünde Gerçek, “bilinçten bağımsız olarak oluşan günlük hayatta karşımıza çıkan somut şeyler” olarak tanımlanmaktadır. Felsefedeki gerçeklik, kişisel değerlerimizden bağımsız bir gerçeklik anlayışının altı çizilmektedir.⁴⁶ Haberde gerçekliğin tam olarak yansıtılmasından çok gerçeğe en yakın anlamının sunulduğu, habercinin olayı kişisel algılamaları sonrası aktardığı için kendi değerlerinin taşımasının olası olduğundan bahsedilmektedir. Aynı zamanda haberin tek bir biçimi olmadığı olumlu veya olumsuz eklemelerle kurgulandığı ama bu kurgunun haberin içeriğinden uzaklaştırılmaması gerekliliğinin altı çizilmektedir.⁴⁷

Gerçeklik göreceli ve insanların deneyimleriyle bağlantılıdır.⁴⁸ Doğrudan ya da dolaylı olarak insanların gerçeklik kavramını nasıl gözlemlediğini Weimann’ın, çiftli koni modelinde üç şekilde ele almaktadır. Birincisi, bireyin kendi algı ve bilgilerinin dışında dış dünyada oluşan “nesnel gerçeklik”, ikincisi oluşan olayların kitle iletişim araçları tarafından seçilip düzenlenmesi sonucunda ortaya çıkan “medyatik gerçeklik”, üçüncüsü ise kitle iletişim araçları tarafından kamuoyunu aktarılan iletileri, kendi değerleriyle algıladığı “öznel gerçekliktir.”⁴⁹ Bu modele göre medyanın kamuoyu yaşamındaki etkisinin artması bağlamında bireylerin kitle iletişim araçları tarafından aktarılan bilgileri edinme düzeyi ve dış dünyadaki gerçeklik algılamaları arasındaki ilişki sorgulanmalıdır.⁵⁰

⁴³ Girgin ve Özay, **a.g.e.**, s. 9-10.

⁴⁴ Tokgöz, **a.g.e.**, s. 211-213.

⁴⁵ Girgin ve Özay, **a.g.e.**, s. 9-10.

⁴⁶ Süleyman Hayri Bolay, **Felsefi Doktrinler ve Terimler Sözlüğü**, Akçağ Yayınları, Ankara, 1996, s.156.

⁴⁷ Girgin ve Özay, **a.g.e.**, s. 9-10.

⁴⁸ Burton, **a.g.e.**, s. 123.

⁴⁹ Weiman, Gabriel **Communicating Unreality: Modern Media and the Reconstruction of Reality**, London, 2000; **aktaran** Z. Duygu Doğan, Doğru Haber ve Bilgi Verme Görevi Doğrultusunda Gazetecilerin Haber Kaynaklarını Açıklamama Haklarının Basın Özgürlüğündeki Yeri, SOSYAL Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2008, s. 79-80. (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

⁵⁰ Mutlu, **a.g.e.**, s. 80.

Haberin işlevi bir olay konusunda uyarıda bulunurken; gerçeğin işlevi olayların görünmeyen yüzünü ortaya çıkartarak birbirleriyle olan ilişkilerini çözümlmek ve bireylerin davranışlarında rehber olacak gerçeğin resmini çizmektedir.⁵¹

2007 yılında Lippmann “Kamuoyu” adlı kitabında, haber ile gerçek kavramalarının aynı olmadığını ayırt edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Lippman’a göre haberin işlevi bir olayı sunmak, gerçeğin ise olayların saklı taraflarını görünür hale getirerek bireylerin harekete geçirecek gerçekliği sınırlarını belirlemek olduğunu aktarmaktadır.⁵²

Hall, kitle iletişim araçlarının gerçekliği kolayca yeniden üretmediğine, tanımladığına değinmektedir. Hackett’da bu tanımlamaların seçici bir biçimde özümmlenerek dilsel pratiklerle taşındığına ve üretildiğine işaret ederek bu sürecin seçim, şekillendirme ve sunum işlemlerini içine alan bir emek olduğunu belirtmektedir.⁵³

Yayın kuruluşları ve gazeteciler olayları gerçeklik tanımıyla kitleye sunarken diğer taraftan olayın perde arkasında kalan kısmını ise etik değerler nedeniyle kamuoyunun algısına ve yorumuna bırakmaktadır.

Haberci için en uygun yöntemlerden biri haberin birkaç kaynaktan doğrulanarak ele alınmasıdır.⁵⁴ Bu konu ile ilgili Basın Meslek İlkeleri’nin 6. maddesinde de “Soruşturulması gazetecilik olanakları içinde bulunan haberler, soruşturulmaksızın ya da doğruluğuna emin olunmaksızın yayınlanamaz.” İfadesiyle açıkça yer verilmektedir.⁵⁵

Morresi, habercinin sorumluluklarını ‘olayları saygı’ çerçevesinde doğru bir şekilde aktarmak olduğunu ve bilinçli olarak doğru olmayan haberlerin seçimin yapıldığı yeri “desk” olarak tanımlamaktadır. “Desk” olarak adlandırdığı grupta medya patronları, haber müdürleri, editörler ve genel yayın yönetmenleri yer almaktadır. “Desk’in Diktatörlüğü” olarak tanımladığı durumu Morresi, Tiziana Mona adlı gazetecinin başına gelen bir durumla örneklendirmektedir. Romanya’nın Timisoara şehrinde Macar azınlıklara yapılan eziyet dünyada çok ses getirmiştir. Haberlerde dört bin

⁵¹ Kars, a.g.e., s. 97.

⁵² Mehmet Candikmen, 2011 Genel Seçimleri’nde Ak Parti ve CHP’ye Ait Miting Haberlerinin Yazılı Basında Sunumu, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2014, s. 14. (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

⁵³ Robert A. Hackett, Bir Paradigmanın Önemi Yitirışı Haber Medyası Çalışmalarında Yanlılık ve Nesnellik, Çev. Ayşe İnal, Ankara, 1997/1998, s. 44
aves.akdeniz.edu.tr/ImageOfByte.aspx?Resim=8&SSNO=52&USER=3642 (Erişim tarihi: 11.01.2019)

⁵⁴ Kaptan, a.g.e., s. 37-38.

⁵⁵ Basın Meslek İlkeleri, <http://www.basarmevzuat.com/dergi/dosya/basınmeslekilkeleri.htm> (Erişim tarihi:13.01.2019)

ölüden bahsedilmesi üzerine Mona Romanya'ya gitmiştir. Aktarılan bilgilerin doğru olmadığını Mona olay yerinde sadece yirmi ceset ile karşılaşıncı anlar. Bu sayıların abartılarak verilmemesinin nedenini meslektaşı ile yaptığı sohbette öğrenir. Uyduların kirasını ödeyebilmek için böyle bir yola başvurdıklarını belirtir. Haberin çarpıtılarak verilmesinde ticari çıkarlar, izlenebilirlik kaygısı ve “desk” in yaklaşımına bağlı dönemin yöneticisi Nikolay Çavuşesku için yapılan bir karalama kampanyası olarak etkin rol almıştır.⁵⁶

Kars, aktarılan haberlerin gerçeğin kurgusu olduğunu, haberde gerçeklik payının değişkenlik gösterdiğini belirtmektedir. Bunun nedeni olarak olan olaylarla, haberin özdeş olmayacağını gösterir.⁵⁷ Nesnellik ve gerçeklik arasında köprü görevi gören ‘tarafsızlık’ unsuru gazetecilik ilkeleri bakış açısı sınırlarında, olaylarla ilgili tarafların dinlenerek eşit yer verilmesi olarak ifade edilmektedir.⁵⁸ Haberin 19. Yüzyılda değerinin ve öneminin artmasıyla beraber tarafsızlık ilkesi benimsenmeye başlanmıştır.⁵⁹ Bu ilkenin temelinde sözlük anlamıyla belirtebileceği gibi bir taraf yakınlık gözetmeden, habere tarafsız yaklaşılması ve habercinin objektiflikten uzaklaşması konuya ilişkin getirilen çok ciddi bir eleştiridir.

Mackinon’ın kitle üzerinde hakimiyet kurmak amacıyla uygulanan bir strateji olarak tanımladığı tarafsızlık kavramını Schudson, gizli bir taraflılık, Schiller ise gelenekleri yani kültürel normlar olarak ele almaktadır.⁶⁰ Tarafsızlığı olayın birebir aktarılması olarak tanımlayan Kaptan ise, habercinin kendi fikir ve düşüncelerine yer vermesinin yanlış olduğunun altını çizmektedir. Çünkü kamuoyunu ilgilendiren habercinin görüşü değil olayın ne olduğudur. Kaptan, habercinin bu noktada kaynağın görüşleri üzerinde taraflı durumları tespit edebileceğini ve ayıklayabileceğini belirtmektedir.⁶¹

Haber üretim sürecinde habercinin olayı kendi fikir ve değerleri doğrultusunda ele alması söz konusudur. Tarafsız haberciliğin destekleyicilerinden Samuel Bowles, habercinin kendi fikirleriyle çelişen kaynaklardan etkilenmemesi ve haber ile fikrin ayrı tutulması gerektiğini vurgulamaktadır.⁶² Ancak oluşturulan haber, editörler, üst yönetim gibi yetkililerin kararlarına bırakılarak kitleye ulaşana kadar birçok değişikliğe

⁵⁶ Enrico Morresi, *Haber Etiği*, Çev. Fırat Genç, Dost Yayınları, Ankara, 2003, s. 30.

⁵⁷ Neşe Kars, “Tematik Haber Kanallarında Haberin Sunumu: NTV CNN TÜRK TRT 2 Tematik Haber kanallarında Ana Haber Bülteni Oluşturma ve Sunma Politikaları”, *İletişim Fakültesi Dergisi*, No:14, İstanbul, 2002, s. 586.

⁵⁸ Çiler Dursun, *Tv Haberlerinde İdeoloji*, İmge Kitabevi, Ankara, 2001, s. 129.

⁵⁹ Tokgöz, *a.g.e.*, s. 381-382.

⁶⁰ Philips E. Barbara, "Approaches to objectivity", Strategies frrr communication Recherche. Ed: Hirsch, P. M.' Miller P. V' ve KlineF' G', London: Sage Publications, 1977; **aktaran** Necdet Atabek, Gazetecilikte Tarafsızlık, *Marmara İletişim Dergisi*, No:7, 1994, s. 23-26.

⁶¹ Kaptan, *a.g.e.*, s. 38-39.

⁶² Tokgöz *a.g.e.*, s. 381-382.

uğramaktadır.⁶³ Aynı şekilde Girgin de tüm basın ahlak yasalarında yer alan tarafsızlığın haberlerde tam olarak yansıtılmasının mümkün olmadığına değinmektedir. İletişimin her aşamasında bir ikna etme durumunun söz olduğunu, haberin kitle tarafından kişisel değer yargılarıyla algılandığını ve bu nedenle göreceli bir gerçeklik anlayışı sunduğunu savunmaktadır.⁶⁴ Shomaker ve Mayfield ise, tarafsızlığın kitle iletişim araçlarının finanse eden kişilere veya düzenin güçlerine hizmet ettiğini, Roshco'da tarafsız bir bakış açısıyla ekonomik ve siyasal açıdan en güçlü ve etkin kesimlerin çıkarlarını gözettiğini vurgulamaktadır.⁶⁵ Tarafsız haberin sağlanması için olayları aktaran kişilerin ve kurumların saydam olması gerekmektedir.⁶⁶ Buna dayanarak haberin başlangıç aşamasından sunumuna kadar ki süreçte birçok fikir barındırdığına ve tarafsızlığın bu nedenle mümkün olmadığına kanısına varılabilir.

Haberde gerçeklik ve tarafsızlık kavramları ile ilgili yapılan tanımlamalar ve eleştirel yaklaşımlardan yola çıkarak haberciye ve kitleye göre farklılık gösterdikleri söylenebilir. Gerçekliğin habercinin gerçeklik tanımlamasıyla yansıtıldığı, tarafsızlığın habercinin kişisel değerlerine göre algılayıp aktardığı karşımıza çıkmaktadır. Habercinin haberi tarafsız vermesinin çok da mümkün olmaması, olsa bile bunun kitlenin belirli bir kesimi tarafından taraflı olarak görmesi olasıdır. Gerçeklik ve tarafsızlık kavramları mevcut yönetimler ya da medya kuruluşlarının ideolojileri doğrultusunda farklılık gösterdiği söylenebilir.

1.1.4 Haberde Etik

Yunanca "ethos" kelimesinde türeyerek dilimize taşınmış etik kavramı, sözlük anlamıyla çeşitli meslek grupları tarafından yapılması uygun ve uygun olmayan kurallar bütünü olarak tanımlanmaktadır.⁶⁷ Sorumluluk sahibi olmak, adalet isteği, dürüst olmak ve tarafsız olmak etik kavramının temellerini oluşturmaktadır.⁶⁸ Etik kavramı için toplumsal etiğin yanında her mesleğin etik sınırlıklarının olduğunu söylemek mümkündür.

Meslek etiğini Mckean, bir endüstriye özgü davranışların standartlarının belirlenerek, bu standartla destekleyecek ölçüde esnek olması şeklinde

⁶³ Matelski **a.g.e.**,s. 20-21.

⁶⁴ Girgin ve Özay, **a.g.e.**, s.9-10.

⁶⁵ McQuail Denis, Media Performance. London: sage Publicarion,1992, s.188

⁶⁶ Bedriye Poyraz, **Haber Programlarında İdeoloji ve Gerçeklik**, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2002, s.19-20.

⁶⁷ Türk Dil Kurumu Resmi İnternet Sayfası, www.tdk.gov.tr (Erişim Tarihi: 12.01.2019)

⁶⁸ Evrim Gözener, "Etik ve İşletme Etiği Üzerine", **Eğitim Dergisi**, Sayı: 19, <http://www.egitism.gen.tr/tr/index.php/arsiv/sayi-11-20/sayi-19-din-ve-din-ogretimi-mayis-2008/258-etik-ve-isletme-etigi-uzerine>.(Erişim Tarihi: 14.01.2019)

tanımlar.⁶⁹ Bu bağlamda medya etiğinin, toplumun tamamına olmasa bile belirli kısmına iyi bir hizmet sunmak için meslek üyeleri ve kullanıcılar tarafından iş birliği ile belirlenen ilke ve kuralları kapsamaktadır.

McQuail, toplumsal sorumluluk kuramında şöyle sıralamaktadır:

- Medya kamuoyuna karşı görevlerini kabul ederek uygulamalı
- Görevlerin nesnellik, doğruluk, yüksek öğreticilik, gerçeklik ve denge standartlarını oluşturarak yapılması
- Sorumluluklarını yerine getirirken medya kanunlar ve köklü kurumlar çerçevesinde özdenetimini sağlamalı
- Suç unsuru teşkil eden, kamu düzenini bozmaya yönelik ya da azınlık kitleleri tahrik eden şeylerden kaçınmalı
- Medya çoğulcu olmalı ve toplumların farklılıklarını değişik görüşlere yer vererek, cevap hakkını gözeterek aktarmalı
- Kamunun iyiliğini sağlamak için müdahaleye izin verebilmeli
- Medya çalışanları işverene ve pazara olduğu kadar kamuya karşı da sorumludurlar.

Bu ilkelere dayanarak medyanın kamuoyuna karşı sorumluluklarını yerine getirmesi gerekmekte ve belirli standartlar doğrultusunda bir hizmet sunması beklenmektedir.⁷⁰ Son yılların en çok tartışılan konusu medyanın gelir sağlamak için faaliyetlerde bulunması ve beraberinde medya sahipliğinin şekil değiştirmesi çıkar ilişkisine dönüşen bir anlayışa dayanmasıdır. Dolayısıyla medyanın nesnellik, tarafsızlık, doğruluk ve kesinlik gibi esasları mesleki standart haline getirmesi gereklidir.⁷¹ Meslek etiğinin her toplumda önemli bir olgu olarak ortaya çıkmasının yanı sıra basın etiği de özgürlüğünü korumak adına mesleksi bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷² Basın etiğini, basında çalışanların mesleki kurallarını belirleyen ahlak anlayışı olarak tanımlayabiliriz.⁷³ Bu kurallar farklı kaynak ve kuruluşlarca belirlenebilir:

1. Kamu Tarafından; “Gazetecinin Hakları ve Sorumlulukları Bildirgesi, “Basın Ahlak Yasası”
2. Meslek Örgütlerince; Fransa, İngiltere

⁶⁹ Matelski, a.g.e., s. 32-39

⁷⁰ Vedat Demir, **Medya Etiği**, Beta Yayınları, 2006, s.37

⁷¹ Aysel Aziz, **İletişime Giriş**, Hiperlink Yayınları, İstanbul, 2012, s. 183-186

⁷² Ali Rıdvan Bülbül, **İletişim ve Etik**, Nobel Yayınları, 2001, s. 36.

⁷³ Bülbül, a.g.e., s. 283.

3. Bazı ülkelerde medya patronları; Japonya, Şili
4. Medya çalışanları; Almanya, İsrail
5. Kimi ülkelerde iş sözleşmelerinde yer almaktadır.⁷⁴

Basın ve meslek etiği kapsamında Uluslararası Meslek Kuruluşları; Dünya Basın Konseyleri Birliği, Hindistan'ın başkenti Yeni Delhi'de 22 Ekim 1992 'de kurulmuştur. Avrupa Bağımsız Basın Konseyleri İttifakı, Avrupa Birliği üyesi olan ülkelerin basın konseylerinin bulunduğu birliktir. Türkiye, öz denetim mekanizmasının sınır aşan yayınlarda kurulmasına karşı çıktığı için bu birliğe üye değildir.⁷⁵

Türkiye'de meslek kuruluşları tarafından orta atılan çeşitli meslek ilkeleri bulunmaktadır; 1980'li yıllar sonra çalışmalara hız verilerek 6 Kasım 1988 yılında Basın Konseyi, basının denetimin kendisinin sağlaması amaçlanarak kurulmuştur.⁷⁶ Basın Konseyi basın etiği bağlamında önemli olan 16 maddeden oluşan Basın Meslek İlkeleri'ni belirlemiştir. Günümüzde geçerliliğini halen koruyan bu ilkeler konseye üye olan yayın kuruluşları tarafından uyacaklarına dair taahhütte bulunulmuştur. Bu taahhütte: ırk, cinsiyet ayrımı yapılmaması, ifade özgürlüğünün engellenmemesi, kişisel çıkarlarına yer vermemesi, özel yaşam gizliliği göz ardı edilmemesi, doğruluğundan emin olunmadan paylaşılmaması, haberciye gizli kalması için verilen bilgilerin kamu yararı söz konusu olmadıkça açığa çıkarılmaması, başka bir yayın kuruluşunun ürünü yayını gerçekleştirmeden kendi ürünü gibi yayınlamaması, hukuki bir karar olmadan kimse suçlu olarak ifade edilmemesi, inandırıcı nedenler olmadan suç sayılan eylemlerin kişilere yüklenmesi, kaynakların gizliliğinin korunması, habercinin saygınlığına zarar verecek tutum ve davranışlardan sakınması, insani değerleri yıpratıcı yayınlardan kaçılması, zaman kavramına önem göstermesi, tezip hakkına saygı göstermesi ve reklam niteliğindeki yayınlarda tereddüde neden olmaması gibi konular yer almaktadır.⁷⁷ İkelere uyulmaması durumunda Konsey tarafından "uyarma", "kınama" cezaları verilmemektir. Uygulanan yaptırımların yayınlaması gerekmektedir. Bu da "teşhir" yaptırımı olarak algılanır.⁷⁸

Meslek ilkelerinin korunması ve yerleşmesini amaçlayarak kurulan Türkiye Gazeteciler Cemiyeti, 1998 yılında Türkiye Gazetecilik Sorumluluk Bildirgesi'ni yayınlamıştır. Bu bildirme kapsamında; doğrulara sadık kalmalı, eleştirme ve yorumlama özelliklerini korumalı, demokrasi ve insan haklarını gözetmeli, kaynağını bilmediği haberleri yayınlamamalı, temel bilgileri yok etmemeli, yanıltıcı yöntemler

⁷⁴ Bülbul, **a.g.e.**, s. 36.

⁷⁵ Demir, **a.g.e.**, s. 83.

⁷⁶ Bülbul, **a.g.e.**, s.181.

⁷⁷ Demir, **a.g.e.**, s.139.

⁷⁸ Bülbul, **a.g.e.**, s.183.

kullanmamalı, özel yaşam gizliliğini ihlal etmemeli, yayınlanan yanlışları düzeltmeli, tanınan haklar istismar edilmemeli, gizli kalması için verilen bilgiler ilkeler doğrultusunda açığa çıkarılmamalı, suçlamalardan uzak durmalı, maddi ve manevi çıkarlarını gözetmemeli, tehdit ve şantajı yer vermemeli, baskıyı reddetmeli, ulusal konularda önyargılarıyla değil özgürlükçü ve demokrasi kaygıları yönlendirmeli, kamuoyu ve bağımsız yargı organlarının kararlarını dikkate almalı gibi başlıklar ele alınmaktadır.⁷⁹

Tüm bu ilkeler göz önünde bulundurularak tarafsızlık, özgünlük, objektiflik, kesinlik doğruluk, güvenilirlik, kamu yararı, özel yaşamın gizliliği başlıklarını haberciliğin ve haberin etik kodları olarak sıralayabiliriz.⁸⁰ Haberin üretim sürecinde hukuki boyuta en çok taşınan ve etik problem olarak karşımıza çıkan kamunun çıkarı öne sürülerek özel yaşamlar gizliliğini yok saymalarıdır.

Anayasanın 20. maddesinin 2. fıkrasında hükmünde özel hayata müdahale; “milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlakın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması hallerinden biri veya birkaçına bağlı olarak “mümkün olabileceği belirtilmiştir.⁸¹

Bu noktada herhangi kamu yararı söz konusu olmaksızın yapılan kayıtların kitle ile paylaşılmasının anayasaya aykırı bir suç olduğu söylenebilir. Günümüz medyasında diğer etik sorunları ötekileştirme, ayrımcılık, seçkincilik ve haber alma özgürlüğünün engellenmesi olarak sıralayabiliriz. Etik problemlerle karşılaşılması için haber üretim aşamasında da dikkat edilmesi gereken hususlar vardır.

Haberde Nesnellik; Basın etiğinin temelini oluşturan doğruluk kavramıdır. Doğru haber nesnel haberdir. Haber yayınlanırken, toplarken, yazarken nesnel olmanın aşamaları olduğunu, herhangi birinde sübjektif hareket edilmesi nesnellikten uzaklaşmasına neden olmaktadır. Haberde nesnel olmanın temel ölçütü olarak tanımlanan denge kuralı, bir görüş üzerine oluşturulan haberlerde karşıt görüşlere yer verilmesini barındırmaktadır. Bu noktada doğru aktarılmasının hem haberci hem haber içeriğinde etik bir davranış olduğu karşımıza çıkmaktadır. Önce Haberi Doğru Al; Haberin etik çerçevede doğru alınarak açık ve sade bir dille verilmesinin gerekliliğine dayanması yatmaktadır. Haberde Doğruluğunu Kanıtlanması; Olayın alınan kaynaktan başka kaynaklar tarafından doğrulanması gerekir. Haberde Sızdırma; Halk

⁷⁹ Demir, **a.g.e.**, s.149-150.

⁸⁰ Tuğçe Akdal, “Haberciliğin Etik Kodları Bağlamında Gazetecilerin Polis Adliye Haberlerine Ve Haber Öznelerine Bakışıyla İlgili Bir Derinlemesine Mülakat Çalışması”, **Ulakbilge**, 2017, Cilt: 5, s. 2070-2083

⁸¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Resmi İnternet Sayfası, “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası” https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf (Erişim Tarihi: 22.01.2019)

dilinde köstebek habercilikte “newsleak” olarak adlandırılan kavramın haberin sızdırılmasını sağlayan kişiler olarak karşımıza çıkmaktadır. Alınan bilgilerin gizli kalmasının istenmesi durumunda kamu yararı söz konusu olmayan durumlarda saygı duyulması ve bilgilerin korunması anlayışına dayanmaktadır. Haberde Kaynağa Saygı; Olayla ilgili bilgilerin ikili ilişkileri göz önünde bulundurarak vermesinin olası olduğunu, “off the record” uygulaması isterse etik ilkeleri göz önünde bulundurarak bilgileri kullanmamalıdır. Haberde Çarpıtma; Dış haberlerde sıkça karşımıza çıkmaktadır. Bunun nedenin ideolojik ve siyasi çıkarlar olduğu görülmektedir. İletişim etiğiyle çelişen haberde çarpıtma kamuoyunun yanlış yönlendirilmesine yol açmaktadır. Haberde Manipülasyon; İçeriğe yapılan müdahale olarak adlandırılan manipülasyon muhabire ya da yayınlayan basın organlarına yapılmaktadır. Tele-Kulak Habercilik; Habere gizlice ulaşılmasının gerekli izinlerin alınmaması basın etiğine ters düşmektedir. Mizansen (Uydurma) Haber; Yüksek izlenilirlik ve tiraj için basın organları tarafından haberlerin dramatize edilerek verilmesinin etik kuralları ihlal etmesine yol açmaktadır. Haber Çalmak; Medya Kuruluşu tarafından yayınlanan haberlerde birkaç küçük değişiklik yapılarak kendine mal etmek haberi çalmak eylemine karşılık gelmektedir. Maksatlı Haber; Yalan Haberden Tehlikelidir: Medya patronlarının yayın politikalarına kişiler çıkarları doğrultusunda yön vermesi, kitle iletişim araçlarının şantaj aracı olarak kullanılması maksatlı haberlere neden olmakla beraber gazetecilik mesleğinin saygınlığına gölge düşürmektedir. Sansür; Bir iletinin bir bölümünün bloke edilmesine veya manipülasyon içeren uygulamaya denilmektedir. Sansür yayın öncesi, oluşumunu engellemek ve yayın sonrası cezalandırılmaları önlemek amacıyla İki şekilde karşımıza çıkmaktadır. İlanların Haberin Önüne Geçmesi, Haberlere yer verilmesi gereken alanların reklam ve propaganda aracı olarak kullanılması meslek etiği açısından sakıncalıdır.⁸²

Etik kodlar bağlamında haber dili en önemli unsurlardan biri olduğu söylenebilir. Habercinin haberi genel ahlak değerlerini ön planda tutarak herhangi bir ırk, din, dil ayırımı gözetmeksizin olayı ele almasının gerekliliği vurgulanmaktadır.⁸³

Bu noktada medya, basın ve haberi etiği ile ilgili olarak doğrudan bağlantılı oldukları ve belirlenen kriterlere bağlı kalınmasının gerekliliği vurgulanır. Fakat günümüz medyasında etik ihlaller sıkça karşımıza çıkmaktadır. Bu nedeni olarak mevcut medya patronlarının yayın politikalarının, bazı yayın kuruluşlarının kendi belirledikleri etik ilkelerinde dışına hareket ettikleri gözlemlenebilir. Dolayısıyla gelişen

⁸² Bülbul, **a.g.e.**, s. 71-80.

⁸³ Akdal, **a.g.e.**, s. 2068-2073.

teknolojinin etkisiyle ve medya kuruluşlarının ideolojileriyle farklı işlenerek ihlallerle karşılaşılabilir.

1.2 Haber ve Habercinin Kaynakları

Haberin üretim aşamasında kişi ve kurumlardan bilgi alma gerekliliği haber kaynağı kavramını karşımıza çıkarmaktadır. Haber kaynağı, haberin mekânı⁸⁴ ve baş rolü olarak tanımlanmaktadır. Haber kaynaklarına ilişkin farklı sınıflandırmalar yapılmaktadır. Genel Olarak Haber Kaynakları; üretim ve mekân bakımından iki başlıkta karşımıza çıkmaktadır.

Üretim Bakımından;

- Birincil El, habercinin olaya ilişkin durumları gözlemleyerek aktardığı bilgi,
- İkincil El, Basın çalışanı tarafından edinilmeyen dolaylı yollarla edilen bilgi,

Haber kaynaklarıyla ilgili diğer başlıklar ise;

- Coğrafya Bakımından; Dış ve İç kaynaklar,
- Yapı Bakımından; Resmi, Özel ve Haber Ajansları şeklinde karşımıza çıkmaktadır.⁸⁵

1.2.1 Barış Gazeteciliği

Türk Dil Kurumu karşılıklı uyum, hoşgörü ve anlayış ile oluşturulan ortam olarak tanımladığını barış kelimesini,1970'lerde barış gazeteciliği kavramının temellerini atan Galtung, "şiddetsizlik" olarak ifade etmektedir.⁸⁶ Norveçli Profesör Johan Galtung barış gazeteciliğini çözüm, gerçek, uzlaşma ve halk odaklı gazetecilik olarak tanımlamaktadır.⁸⁷

1990'lı yıllarda Jake Lynch ve Annabel McGoldrick tarafından barış gazeteciliği kavramı ün kazanmıştır.⁸⁸ Lynch ve McGoldrick, barış gazeteciliğini çatışmalarda topluma şiddete yer vermeyen karşılıkların önemsenerek, nasıl aktarılması gerektiği konusunda editör ya da muhabirin seçim yapması olarak tanımlamaktadır. Barış gazeteciliğinin "barış savunması" olarak nitelendirilmesinin yanlış olduğunu şiddet içermeyen karşılıklarını aktarma görevi "barışa şans verme" olarak adlandırılmasının doğru olacağını savunmaktadır. Gerçek odaklı haberciliğin odak alındığını, toplum odak alındığı tarafsızlığın göz önünde bulundurulduğu ve toplumsal barış için çözümler arayan barış dilinin hâkim olduğu bir gazetecilik

⁸⁴ Bülbül, *a.g.e.*, s.143.

⁸⁵ Bülbül, *a.g.e.*, s.143.

⁸⁶ Roland Barthes, *Gösterge Bilim İlkeleri*, Çev. Berke Vardar, Mehmet Rifat, Kültür Turizm Bakanlığı, İstanbul, 1979, s. 29.

⁸⁷ Jake Lynch and Annabel McGoldrick, Annabel McGoldrick War Journalism and 'Objectivity, conflict & communication online, Vol. 5, No. 2, 2006, s. 6.

⁸⁸ Vasvi Çiftcioğlu, Barış Gazeteciliği: Kıbrıs'taki Gazeteciler için Pratik El Kitabı, Lefkoşa, 2017, s. 1-11.

pratiğini barındırır.⁸⁹ Lynch ve McGoldrick'e analiz yaparken barış gazetecilerinin göz önünde buldurması gerekenleri şöyle sıralamaktadır:

- Şiddet kendi hedefiyle hiçbir zaman çelişmez
- Şiddet içermeyen çözüm olanaktır.
- Taraflar ikiden fazladır.
- Herkesin haklı olduğu bir nokta vardır.

Lynch ve McGoldrick barış gazeteciliğinin, medyanın barışı özendirme destekleme konusunda etkin rol aldığını belirtmektedir. Bu doğrultuda barış gazeteciliği çatışma, şiddet içeren anlayışın aksine yaratıcı ve çözüm odaklı gazeteciliğe de vurgu yapmaktadır. Barış Gazeteciliğinin özendirilmesi için düşmanlaştırma, şiddet, vahşet ve suçlama gibi önyargıların yerine yeni meslek kodlarının belirlenmesi gerekmektedir.⁹⁰

İnceoğlu ve Sözeri barış gazeteciliğinin yurttaşın bilgi edinme hakkı gözetilerek medyanın haberleri çarpıtarak, eksik ve daha öncesinde yaşanan acı, düşmanlığı hatırlatmak yerine insan hakları, demokrasi, barış ve çözüm odaklı bir tavır sergilemesi gerektiğini ifade etmektedir.⁹¹ Taraflar arasında gerilim artmasında rolü olduğu gibi barışın korunması ve sağlanması yönünden de etkin bir rolü olduğunu söylenebilir.

Mete Çubukçu; gazetecinin savaşı engellemesinin mümkün olmadığını ama en acı taraflarını kitleye aktararak kamuoyunu etkileyebileceğinden bahsetmektedir.⁹²

Richard Lance Keeble “devrimsel bir siyasal pratik”⁹³ Jean Lee C. Patindol “çatışmaya duyarlı gazetecilik”⁹⁴, Shinar ise “çatışmanın adil bir biçimde haber haline getirilmesi”⁹⁵ olarak tanımlamaktadır. Dov Shinar, barış gazeteciliğinin

⁸⁹ Galtung ve Lynch, *Reporting Conflict: New Directions in Peace Journalism (New Approaches to Peace and Conflict)*, 2010; **aktaran** Lynch and McGoldrick,, *Peace Journalism*, Stroud: Hawthorn Press, 2006, s. 8-10

⁹⁰ Göktürk Yıldız, *Dünya’da ve Türkiye’de Barış Gazeteciliği Olanaklar ve Eleştiriler*, Sosyal Yayınlar, İstanbul, 2012, s. 35.

⁹¹ Yasemin İnceoğlu ve Ceren Sözeri, “Nefret Suçlarında Medyanın Sorumluluğu: “Ya sev ya terk et ya da...”, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2012, s. 25.

⁹² Mete Çubukçu, *Ateş Altında Savaş Haberciliği, Metin Yayınları*, İstanbul, 2005, s. 47.

⁹³ R.L. Keeble, *Peace Journalism as political practice: A new radical look at theory*, New York, 2010; **aktaran** Tirşe Erbaysal Filibeli, *Gezi Parkı Protestoları ve Haber Dili: Barış Gazeteciliği Perspektifiyle Haber Analizler*, *Galatasaray İletişim Dergisi*, 2016, s. 45-46.

⁹⁴ J.L.C Patindol, *Building a peace journalists' network from the ground: the Philippine experience*, New York, 2010; **aktaran** Tirşe Erbaysal Filibeli, *Gezi Parkı Protestoları ve Haber Dili: Barış Gazeteciliği Perspektifiyle Haber Analizler*, *Galatasaray İletişim Dergisi*, 2016, s.44.

⁹⁵ David Shinar, *Bağımsız Medya ve Barış Gazeteciliği*, Sevda Çelenk (ed.) *Başka Bir İletişim Mümkün Bildiriler Kitabı* içinde. İstanbul:2008 IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul, 2008, s. 165-166

amacının, medya patronlarının ve kamuoyunun savaş ve barışa karşı bakış açısını değiştirmek olduğunu belirtir.⁹⁶

Günümüzde yeni bir kavram olarak değerlendirilse de 1978 yılında Paris 'te UNESCO'nun 20. Genel Konferansın ile kabul gören Birleşmiş Milletler Kitle İletişim Araçlarının Barışın ve Uluslararası Anlayışın Güçlendirilmesine, İnsan Haklarının Geliştirilmesine ve Irkçılık, Apartheid ve Savaş Kışkırtıcılığı ile Mücadele Edilmesine Katkıda bulunması ile İlgili Temel Prensipler Bildirgesi'nde ve 1998 yılında kabul gören Türk Gazetecileri Hakları ve Sorumlulukları Bildirgesi'nde temellerinin oluşturulduğu söylenebilir. Uluslararası ve ulusal alanda geçerliliğinin savunulmasıyla beraber medyanın sadece hoşgörü ile yetinmeyerek politik aktif bir tavır içinde bulunması gereğine işaret ederler.⁹⁷

Etik kodlara göre çatışma iki taraftan oluşmamakla beraber farklı amaçları olan "iyi" ya da "kötü" taraf değil, bir anda ortaya çıkmayan belirli bir tarihsel süreç içerisinde oluşan pek çok taraf barındırmaktadır. Gazeteci hem bu süreci hem de çatışmanın seyrini göz önünde bulundurarak görünmeyen tarafları gün yüzüne çıkartıp haberi çözüm odaklı bir temel üzerine kurmalıdır. Herhangi bir taraf belirtmeksizin herkesin mağduriyetlerini öne çıkartarak etken ve edilgen ikiliğin ön yargılarından uzak durması gerekmektedir. Barış gazeteciliğinin askeri dilin dışında yer alması gerekmele beraber etik kodu olarak "gemi batarsa hepimiz boğuluruz" önermesi yatmaktadır.⁹⁸

Barış Gazeteciliği El Kitabı'nda Alankuş, etik ve politik seçimler üzerine odaklanan, ayrımcılık, eşitsizlik ve sosyal adalete engel durumların barış gazeteciliğinin alanına girdiğini ifade etmektedir. Aynı zamanda Alankuş, barış gazeteciliğinin adil ve barış yanlısı bir anlayış içinde olması gerektiğini etik ve öteki merkezli olarak haberin ele alması gerekliliğinin altını çizmektedir.⁹⁹

Çoban, medyanın ekonomik, askeri ve siyasal güçlerden bağımsız olmaması, güç merkezlerine yeterli desteği sağlayamaması durumunda hesap vermesinin beklenmesi, kamuoyunu bu sorumluluğu hissetmemesi iyi gazeteciliğin hiç yapılmadığına dikkat çekmektedir.¹⁰⁰

Türkiye'de barış gazeteciliğinin aktif olmamasının nedenini Alankuş, medyanın ekonomik, askeri ve siyasal güçlerden bağımsız davranmaması 2000'li yılların

⁹⁶ Çelenk, a.g.e., s.165-166.

⁹⁷ Yıldız, a.g.e., s.26

⁹⁸ Ceren Saran vd., "Barış Gazeteciliği Bağlamında Türkiye Medyasında Ezidiler ve Türkmenler", *İletişim Dergisi*, Sayı:25, 2016, s. 79-81. <http://iletisimdergisi.gsu.edu.tr/download/article-file/264995> (Erişim Tarihi: 01.02.2019)

⁹⁹ Sevda Alankuş, *Barış Gazeteciliği El Kitabı*, IPS İletişim Vakfı, İstanbul, 2016, s.33.

¹⁰⁰ Barış Çoban ve Zeynep Özarslan, "Söylem ve İdeoloji", Su Yayınları, İstanbul, 2003, s.15-101.

ortasından itibaren medya sahiplik yapısında siyasal müdahalelerle meydana gelen gelişmelerle gönüllü ve korkuya dayalı bağımlılığın ortaya çıkması olarak göstermektedir.¹⁰¹

Barış gazeteciliği çok yeni bir kavram olmamasına rağmen günümüzde yeni yeni duyulmaya başlamıştır. Barış odaklı bir gazetecilik anlayışının benimsediğini ve barışın sağlanması için bir araç görevi gördüğü söylenebilir. Gazetecilik anlayışın temelini oluşturan niteliklerden “tarafsızlık” barış gazeteciliğinde de önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Kamuoyuna aktarılan haberlerin en doğru şekilde aktarılmasının yanı sıra haberlerinde barış dilinin hâkim olması savaşın seyrini değiştirici bir etken olarak gösterilebilir. Barış gazeteciliğinin günümüzde yapılamaması nedenin bağımsız bir medya anlayışının benimsenmemesi olarak gösterilebilir. Günümüzde karşımıza çıkan mevcut güçler kontrolünde yapılan haberler ya da algı operasyonları barış gazeteciliğinin yapılamamasına örnek olarak gösterilebilir.

1.2.2 Embedded (İliştirilmiş) Gazetecilik

Savaş ve çatışma alanlarında askerle beraber hareket eden medya çalışanları olarak tanımlanmaktadır.¹⁰² Doktrin de tarafsız olarak kabul görmüştür. Fakat besleme ve işbirlikçi muhabir olarak eleştirilere maruz kalmıştır. İliştirilmiş gazeteciliği, çatışmaları askeri birliklerin denetiminde ve onların gözüyle izlemesi için birliklere yerleştirilen gazeteci olarak belirtilir.¹⁰³ Kısaca ordunun kontrolünde savaşı izleyen kişiler olarak da tanımlanabilir.

1990’lardan sonra ortaya çıkan bir kavram da “iliştirilmiş gazetecilik” (embedded journalism) kavramıdır. İliştirilmiş gazeteciliği Tılıç, savaşın başlamasına neden olan güçlerin yanında yer alan gazetecilik türü olarak adlandırmaktadır.¹⁰⁴ Tılıç Birinci ve İkinci Irak Savaşında; ABD’li CNN iliştirildiği birinci savaşta hiç ölü olmadığını, daha sonrasında 200 bin Irak askerinin hayatını kaybettiği ortaya çıktığını belirtir. İkinci Savaşta El-Cezire yaptığı yayınlarda birinci savaşta yansıtılan imajın yok olduğunu vurgular. Çatışma ortamında tam olarak görevlerini yerine getirmesine izin verilmediği durumlarda yapmış gibi aktardıkları gazetecilik çeşidine işaret etmektedir.¹⁰⁵

¹⁰¹ Alankuş, **a.g.e.**, s.29

¹⁰² Yalçınkaya, s. 29-56,

¹⁰³ Abbasbeyli Ağalar, Ramazanov Gaşgay, “Uluslararası İnsancıl Hukuk ve Savaş Ortamında Gazetecilik Faaliyetinin Hukuki Yönleri”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, No:2, 2016, s. 29-51.

¹⁰⁴ Lütfi Doğan Tılıç, “Irak İşgali ve Savaş Gazeteciliği: Sorunlar, Tartışmalar. Türkiye’de Gazetecilik: Eleştirel Bir Yaklaşım”, ÇGD Yayınları, Ankara, 2003, s. 365-370.

¹⁰⁵ Tılıç, **a.g.e.**, s.365-370.

2003 yılında “Irak Halkını Özgürleştirme” operasyonunda temel prensiplerini Pentagon’un basın sözcüsü; gazetecilerin daha çok ve derin bilgiye ulaşması için askeri birliklerin içinde bulunarak beraber hareket etmelerini bu noktada güvenliklerinin de sağlanacağını aktarmıştır. Amerikan ve İngiliz askerleriyle hareket etmelerini, savaştan dolayı yaşanan olağanüstü durumları beraber izlemelerini ve Kuveyt’ten Bağdat’a kadar beraber hareket etmesi öneriliyordu. İliştirilmiş olarak yer alması için Pentagon medya kuruluşuna veya gazetecinin sözleşme imzalamasını zorunlu hale getirilmiştir. Fakat bağımsız gazetecilerin bu bir haber örgütüyle sözleşme imzalaması bir gereklilik olarak sunulmuştur. Bu noktada verilen haberlerin kontrollerini sağlayarak, Amerika aleyhine haber yapan gazetecilerin sözleşmeleri feshedilecekti. Gazetecilerin sözleşme gereğince; kişisel telefonu ve araçlarının kullanmaması, herhangi bir iletişim aracını kullanarak haber yapmasının engellenmesi amaçlanmakla beraber farklı birliklerde yer alan gazetecilerin doğrudan canlı bağlantılarını videofon cihazıyla yapmaları, operasyonun geleceğiyle ilgili herhangi bir bilgi verilmemesi, esirlerin fotoğraflarının yüzlerinin kapatılarak verilmesi gibi kurallar yer almaktaydı.¹⁰⁶ Bu verilere dayanak Embedded Gazetecilik kavramının ortaya çıktığını söyleyebiliriz. ABD’nin Irak ‘a yaptığı ikinci saldırıda ilişitirilmiş gazetecileri kullanmıştır. İliştirilmiş gazetecilik her ne kadar yeni bir kavram olarak görülse de eski bir yöntemdir.¹⁰⁷

II. Körfez Savaşı’nda ABD askeri güçleriyle hareket eden gazeteciler böyle bir durumun söz konusu olmadığını iddia etmektedir. Sezer ve Özdemir, olayları haberleştirirken ABD birliklerin herhangi müdahalesine maruz kalmadıklarını ve ilişitirilmiş gazetecilerinin olmaması durumunda insani krizlerin kamuoyuna aktarılmayacağını savunmaktadır. Dönemin ABD Savunma Bakanı Müsteşarının; “Sizler bir askeri birlikte neler yaşandığını son derece derin ve zengin bir şekilde haberleştirebileceksiniz” ifadeleri ilişitirilmiş gazetecilik modelinin ABD hükümeti tarafından nasıl anlaşıldığının açıkça göstermektedir.¹⁰⁸

Ordu ve gazeteciler arasındaki ilişki mevcut şartlara göre değişiklik gösterebilir. Ordunun stratejisine uygun verilen bilgiler gazetecinin korunmasını, desteklenmesini sağlarken devlet askeri operasyonlarda bir araç olarak görmektedir.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Hüseyin Köse, Uluslararası İletişim Ders Notları, 2001, <http://dizgicimehmet.blogcu.com/uluslararasi-iletisim-ders-notlari-burada-doc-dr-huseyin-kose/10143188> (Erişim tarihi: 13.02.2019)

¹⁰⁷ Ridvan Uzun, *Etiği Sorunlar ve Sorumluluklar*, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Kırkinci Yıl Kitaplığı, Ankara, 2007, s.120-121.

¹⁰⁸M. A. Lindner,controlling the media in iraq. contexts, <https://contexts.org/articles/controlling-the-media-in-iraq/> (Erişim Tarihi:14.02.2019)

¹⁰⁹ Süleyman Dost, Uluslararası Silahlı Çatışmalarda Gazetecilerin ve Medya Araçlarının Korunması, *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt:2, 2018, s. 176-178.

Toparlayacak olursak iliştirilmiş gazetecilik kavramının “askeri gazetecilik”¹¹⁰ olarak tanımlanabilir. Orduyla beraber hareket eden gazetecinin beraber zaman geçirdiği insanların etkisi altında kalmaması ya da onların gözünden olayları değerlendirmemesi olası değildir. İliştirilmiş gazetecinin emirlere uymadığı taktirde birlikten atıldığı yani taraf olmaya zorlandığı ve bağımlı hale getirildiği çıkarımı yapılabilir. Muhabir göremeyeceği durumları görme fırsatı sunarken haberleştirilmesi konusunda baskıya maruz kalması iliştirilmiş gazetecilik hakkında ikilimler oluşturmuştur. Özetle iliştirilmiş gazetecilik temel ilkeler ve etik bağlamında uygunluğu tartışmaya açıktır.

1.3 Gazetecilikte Akreditasyon ve Havuz Sisteminin Bağımsızlığa Etkisi

Bağımsız gazeteciler, silahlı çatışma alanlarında herhangi bir tarafa iliştirilmeyen objektif, tarafsız gazeteciler olarak tanımlanır. Uluslararası medya kuruluşları tarafından verilecek görevler bağımsız gazeteciler için amaç olarak benimsemektedir. Kuruluşların bağımsız gazetecilere kendi elemanları gibi davranmaları önemli bir etken olarak karşımıza çıkmakla beraber Reuters örnek olarak gösterilebilir. Geçtiğimiz yirmi yılda öldürülen, rehin alınan gazeteciler olduğundan medya kuruluşları güvenlik alanında dikkatli davranmaktadır. Kahire merkezli bağımsız gazetecilerden Tom Dale: “bağımsız olarak çatışma alanına gidilmesinin nedenini rekabet ve işsizlik olduğunu, daha sonrasında birçok gazetecinin iyi işler aldığını aktarmıştır. Orta Doğu’da birçok sıcak çatışma bölgesinde bulunmuş Toby Muse bağımsız gazetecilerin büyük olayların gerçekleştiği alanlarda olduğunu ya da güvenlik gerekçesiyle diğer gazetecilerden önce ulaşabildiklerini vurgular.”¹¹¹

Herhangi bir kuruluşa bağlı kalmadan olayı tarafsız ele alan bağımsız gazeteciler, bilgiye erişiminin daha kolay olduğu söylenebilir. Bunun nedeni olarak diğer muhabirlerin bağlı oldukları medya kuruluşu tarafından güvenli bulmadıkları bölgelere gitmesini istememesi yatmaktadır. Dolayısıyla bağımsız gazeteci istediği bölgelerde bulunarak bilgiye daha kolay ama riskli yollarla ulaşabilir. Güvenlik problemi büyük sorun teşkil etmektedir.

Akreditasyon sistemi: Bir alanda deneyim kazanmış gazetecilerin ilgili kurumlara uzmanlaştığı alanlara girişinin sağlanması, denklik olarak

¹¹⁰ Çubukçu, a.g.e, s. 85.

¹¹¹ Tek Başına Çalışmak: Daha Çok Serbest Serbest Gazeteci Daha Az Destek, Daha çok Tehlike Demek; <https://cpj.org/tr/2015/04/basina-saldirilar-tek-basina-calismak.php> (Erişim tarihi:14.02.2019)

tanımlanmaktadır.¹¹² Akreditasyon sistemine göre bölgedeki yetkililerle medya kuruluşu adına yetkililerle bağlantılar gerçekleştirir ve basın kartı olarak çalışma imkânı sunarlar.

1949 tarihli III. Cenevre Sözleşmesi'nin 4(A)4.maddesi "Refakat ettikleri silahlı kuvvetlerin müsaadesini almış bulunmak ve bu maksatla bu kuvvetler kendilerine merbut numunesine uygun bir hüviyet kartı vermekle mükellef olmak şartıyla" ifadeleriyle bu sistemi benimsemiş bulunmaktadır. Ancak 1977 tarihli I. Protokol, 79/3. maddesi ise akreditasyonu gazetecinin iradesine bırakmıştır.¹¹³

Havuz Sistemi: Geleneksel bir usul olarak görülen havuz sistemi ilk olarak Vietnam Savaşı'nda kullanılmıştır. Havuzuna dahil olunan birlikler gazetecinin güvenliğini ve ulaşımını sağlar. Havuz sistemin uygulandığına dair en bilinen örnek İngiltere'nin gazetecileri çatışma bölgelerine taşıdığı Falkland Savaşı'dır.¹¹⁴ Havuza dahil olan medya çalışanlarının güvenliğini ve kontrollü bilgi toplamasını sağlar.

¹¹² Haldun Yalçınkaya, "Savaşlarda Asker-Medya İlişkilerinin Geldiği Son Aşama: İliştirilmiş Gazetecilik", *Uluslararası İlişkiler Akademik Dergi*, Sayı:19,2008, s. 29-56.

¹¹³ Zeki Mesud Akan, 1949 Cenevre Sözleşmeleri, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/248/2251.pdf> (Erişim Tarihi: 20.02.2019)

¹¹⁴ Yalçınkaya, *a.g.e.*, s. 29-56.

İKİNCİ BÖLÜM

SICAK ALAN HABERCİLİĞİ: SAVAŞ MUHABİRLİĞİ

2.1 Savaş Gazeteciliğine Bakış

Savaş gazeteciliği, savaş muhabirliği ve savaş haberciliği ifadeleriyle de karşımıza çıkmaktadır. Gazetecilerin çalışma koşullarından farklı olarak çatışma, kriz ve savaş alanlarında gazetecilik faaliyetlerini gerçekleştiren gazeteciler savaş muhabiri olarak tanımlanmaktadır. Savaş gazeteciliği ile ilgili “başkalarının terk ettiği yerlere, bölgelere isteyerek giden, acıya tanık olup kitlelere aktaran”, “bir etiket olarak kullanılması”, sıklıkla riskin fazla olduğu yerlere giden insanlar”¹¹⁵ gibi tanımlamalar yapılmıştır. Çağımızda, savaş haberciliği akademik çalışmalarda oldukça yeni bir kavram olmasına rağmen meslek olarak savaş gazeteciliğinin tarihi insanlık tarihindeki savaş kavramı kadar eskidir. Alandaki bu boşluk savaş gazeteciliğine yeteri kadar tanınması ya da eksikliklerinin aktarılmamasından kaynaklanır.

The Times gazetesi muhabiri William Howard Russell 1854 yılında Kırım Savaşını okuyuculara aktarmasıyla ilk savaş muhabiri olarak görülmektedir. Russell’in savaşın taktik ve stratejiyle ilgili verilere yer verdiği, İngiliz birliklerine karşı eleştirel bir yaklaşım sergilemediği aktarılmaktadır.¹¹⁶ Buna dayanarak İliştirilmiş gazetecilik, yani askeri birliklerle beraber hareket eden gazeteci modeli eski bir kavram olmasa da Russell tarafından yıllar önce uygulandığı söylenebilir. Yirminci yüzyılda birçok savaşı kitlelere aktaran Ernest Hemingway, Robert Capa ve Peter Arnett en çok tanınan savaş muhabirleridir. 1895 yılında genç bir subay olan İngiliz devletinin her kademesinde hizmet veren Winston Churchill, The Daily Graphic gazetesi adına İspanyol muharebelerini takip etmesi savaş alanı haberciliğine ilginç bir örnek olarak gösterilmektedir.¹¹⁷

Peter Arnett savaş gazeteciliğinin haberi iletmek olmadığını, savaşa katılan taraflar, savaşın niteliği, mevcut bölge ve askeri yapısıyla ilgili bilgi sahibi olması gerektiğini vurgulamaktadır.¹¹⁸ Savaş muhabirlerinin belirli bir mesleki tecrübe edindikten sonra savaş bölgelerine gittiğini, her savaşın farklı olduğu ve bu nedenle titiz bir çalışma yapılması gerektiği söylenebilir. Savaş bölgelerinde habercinin sahaya hâkim olması gerekir. Bu nedenle bölgenin kültürüne, tarihine ve güncel gelişmelere ilişkin sürekli çalışması, bölge hakkında bilgisi olan ya da yaşayan kişilerle kontak

¹¹⁵ Ali Koçak, *Savaşta Gazetecilik, Savaşta Yaşamak*, Eğitim Yayınları, İstanbul,2006, s.15.

¹¹⁶ Çubukçu, a.g.e, s. 72.

¹¹⁷ Andrew Belsey, Ruth Chadwick, *Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar*, Çev. Nurçay Türkoğlu, AyrıntıYayınları, İstanbul, 1998, s. 188-207.

¹¹⁸ Peter Arnett *Savaş Alanından Canlı Yayın: Vietnam’dan Bağdat’a*, Çev. Ceren Balel, Muhittin Karkın, İletişim Yayınevi, İstanbul,1999, s. 402.

kurarak birincil kaynaktan bilgi almalıdır. Gelişebilecek durumları göz önünde bulundurmalıdır. Süreci anlamak için farklı bakış açısına sahip partalları incelemek faydalı bir hazırlık sağlar.¹¹⁹

Savaş gazeteciliğini diğer türlerden ayıran göze alınan risk ve gidilemeyen, merak edilen yer olmasıdır. Riskli bölgeler yapılan kimi zaman can güvenliğini göz ardı ederek hareket edilmesi¹²⁰, gidilmeyen görülmeyen yerlerde olmasıysa gazeteci için kişisel bir adım, medya için ticari bir gereklilik olarak görülmektedir.¹²¹

Savaş muhabirlerinin savaş bölgesinde çevirmen, yerel kameraman, şoför ve rehberle yüksek ücretler ödeyerek bölgeden istihdam sağlarlar. Ekonomik bir katkıda bulunmasının yanı sıra kurdukları ilişkiler açısından gazeteciler toplumsal bir işlevi vardır.¹²² Gazetecileri Koruma Örgütü verilerine göre 2017 yılının sonu dahil olmak üzere, son 15 yılda suikast ve saldırılarda binden fazla muhabiri öldürüldü.¹²³

2.2 Savaş Gazeteciliğinin Tarihçesi

Savaş gazeteciliği, muhabirin olay yerinden bilgi akışı sağlayabildiği olanaklar sunan teknolojik gelişmelerin artması, yani ilk olarak telgrafın yaygınlaşmasıyla gündeme gelmiştir.

1846 yılında iki yıl süren Meksika Savaşları savaş muhabirliğinin doğuşu olarak kabul edilmektedir. Savaşa ilişkin verilerin haber merkezlerine gecikmeden ulaştırılmasını sağlamıştır. Fakat savaşı izleyen ABD muhabirlerinin yerel özellikleri ve görsel verileri olmaması içeriği kısıtlamasına neden olmuştur. Savaş gazeteciliğinin günümüze en yakın 1854 yılında Osmanlı İmparatorluğu ve Rusya arasındaki Kırım Savaşı ile ortaya çıkmıştır. The Times gazetesi muhabiri Russell, bu savaşı aktarmıştır. Kırım Savaşı uluslararası muhabirlerinin izlediği ilk savaştır.¹²⁴ Fotoğrafların Kırım Savaşında kullanılması savaş gazeteciliği ile ilgili önemli değişiklere neden olmuştur.

¹¹⁹ Can Ertuna, Savaş muhabirliği: Tehditler ve etik sorunlarla mücadele <https://www.newslabturkey.org/savas-muhabirliigi-tehditler-ve-etik-sorunlarla-mucadele/> (Erişim Tarihi: 21.02.2019)

¹²⁰ New York, 19 Aralık 2018--Gazetecileri Koruma Komitesi'nin 19 Aralık 2018'de yıllık bu yıl 53 gazeteci iş başında öldürüldü. 34'ü çalışmalarına misilleme olarak hedef seçilmişti. Bu yıl 34 olan cinayete hayatını kaybeden gazeteci sayısı 2017'de 18 idi. 13 Aralık 2018--Gazetecileri Koruma Komitesi'nin (CPJ) bulgularına göre, üç yıldır en az 251 gazeteci mesleki faaliyetlerinden dolayı hapsede.

¹²¹ Ümit Bektaş, Savaş, Medya, Muhabir, Bağımsız İletişim Ağı, <http://www.bianet.org/biamag/medya/152732-savas-medya-muhabir> (Erişim Tarihi:21.02.2019)

¹²² Ali Koçak, **Savaş Muhabirliği**, Can Matbaacılık, İstanbul, 2008, s. 45.

¹²³ Can Ertuna, Savaş muhabirliği: Tehditler ve etik sorunlarla mücadele <https://www.newslabturkey.org/savas-muhabirliigi-tehditler-ve-etik-sorunlarla-mucadele/> (Erişim Tarihi: 21.02.2019)

¹²⁴ Koçak, **a.g.e.**, s. 28.

Modern iletişim teknolojileriyle ilk izlenen savaş 1936-1939 yılında İspanyol İç Savaşıdır. Sıcak bölgelerde görev yapan, İspanya ve diğer ülkelere veri akışını anında sağlayan fotoğrafçı ordusu ile takip edilmiştir.¹²⁵ İkinci Dünya Savaşında ise gazeteciler birliklerin bir uzantısı olarak görülmektedir.

İlk kez kameranın kullanıldığı Vietnam Savaşı savaş muhabirliğinin gelişmesinin ikinci önemli adımıdır.¹²⁶ Basın özgürlüğünün ileri düzeyde uygulanması, sıcak bölgeler ile oturma odaları arasında kurulan bağlantı bu savaşın savaş gazeteciliği için önemli milat olduğu söylenebilir. Amerikan Hükümeti mağlubiyetlerini, birlikleri ve savaş stratejiyle ilgili düşmanların bilgi sahibi olmasına yani gazetecilere bağlamaktadır.¹²⁷

Vietnam Savaşıyla ilgili 2003 yılında Medyalaştırılmış Savaş, Barış ve Küresel Sivil Toplum başlıklı makalesinde Thomas L.Jacopsan ve Won Yong Jang aktarılan haberlerin kamuoyunun savaş politikaları üzerine düşünmesine yol açtığını ve habercilerin yönetme yöntemlerinin değişmesine neden olduğu vurgulanmıştır.¹²⁸

Vietnam Savaşı'nda kamuoyunu bilgilendirmek adına yapılan haberlerin operasyonlarla ilgili bilgilere yer vermesinin savaşın akıbetini değiştirdiği iddia edilmekle beraber geniş bir kitleye televizyon yayıncılığı yapılarak savaş gazeteciliği için önemli bir dönüm noktası olmuştur.

1991 yılındaki Körfez Savaşı medyanın sıkı denetlendiği bir savaştır. Pentagonun yayın haklarını CNN'e vermesi savaşın "postmodern", "temiz bir savaş" olarak izlenmesine olanak sağlamıştır. CNN'e bağlanan birçok ülke televizyonu savaşın tek bir kanal üzerinden verilmesine neden olmuştur. Iraklı vatandaşların mağduriyetlerine ve hayatını kaybedenlere ilişkin herhangi bir bilgi verilmemesi savaş sonrasında 400 bini aşkın ölü olduğu ortaya çıkmıştır.¹²⁹ CNN'in ABD tarafınca "temiz bir savaş" anlayışı çizdiği söylenebilir.

CNN muhabiri Peter Arnett Körfez Savaşında iki önemli nokta olduğuna dikkat çekmiştir. İlkini akredite gazetecilerin haberlerini çatışma bölgeleri dışında kurulan merkezlerden, ABD 'nin Pentagon'da komutanların verdiği bilgilerden yararlanarak yayın kuruluşları için oluşturmasıdır. İkinci nokta ise askeri kaynaklar tarafından

¹²⁵ Koçak, **a.g.e.**, s. 28.

¹²⁶ Susan Sontang, *Başkalarının Acısına Bakmak*, Çev. Osman Akınhay, İstanbul, Agora kitaplığı, s. 20.

¹²⁷ Yalçinkaya, **a.g.e.**, s.33-37

¹²⁸ Koçak, **a.g.e.**, s.28-29

¹²⁹ Ragıp Duran, **Burası Dünya Polis Radyosu**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1999, s. 77

verilen bilgiler doğrultusunda istediği şekilde aktarılmasına yönelik haberlerin üretilmesidir.¹³⁰

Birinci Dünya Savaşı'nda gazeteciler ülkelerinin yayın politikasına göre haber yapmışlardır. Buna kanıt olarak, Amerikalı gazetecinin hesabına yatırılan 10.000 dolara yakın para ABD'yi aleyhine yapacağı bir haber sonrasında paraya el konular ver geri gönderilir.

2.2.1 Dünya'da Savaş Muhabirliği

Savaş bölgelerinde gazetecilerin yoğun risk altında olması, hedef haline gelmesi savaş gazeteciliğinin önemli sorunlarının başında gelmektedir. Farklı dine ve milletlere mensup birçok gazeteci sıcak bölgelerde esir alınıyor ya da hayatını kaybediyor. Savaş gazeteciliği Avrupa ve Amerika'da daha ciddiye alınıyor. Gazetecileri savaş bölgelerine eğitim almadan göndermiyorlar. Özellikle İngiltere ve ABD bu konuda hassas davranıyor. Ünlü Savaş Muhabiri Jeremy Bowen; Önceden herhangi bir eğitim olmadığını fakat şimdilerde sıcak bölgelere giden her BBC muhabiri için düşman, çevre eğitimi, ilk yardım içeren en az beş günlük eğitimler verildiğini aynı zamanda güvenlik danışmalarının riskli bölgelerde gazetecileri koruduğunu aktarmıştır.¹³¹

Reuters ve birçok kurum Irak Savaşı öncesi çalışanlarını Mısır'a götürerek eğitim verdi. BBC ve CNN tehlikeli bölgelere gidecek personeline savaş eğitimi uygularken, Associated Press Irak Savaşı'nda bölgede görev yapana ya da yapmayan tüm çalışanlarına "hayatta kalma" kursu verdi.¹³² Reuters ve Associated Press gibi ajansların sadece Irak Savaşı'nda değil, savaş muhabirlerine mayınlı arazi, ilk yardım, silah ve bombalama gibi konularda neler yapabileceklerine yönelik eğitimler düzenlemektedir.

Uluslararası Basın Enstitüsü'nün savaş bölgelerinde bulunan gazetecilerin kuruluşları tarafından; eğitimden geçmelerini, her türlü koruyucu ekipmanların temin edilmesini, kişisel tüm sigortalarının karşılanması, gazetecilerin döndüklerinde terapiler konusunda gerekli sorumluluğu üstlenmesi, güvenlik durumunu takip etmesi ve bilgi bankası kurması, haber alma özgürlüğüne dikkat etmesi, fiziksel, psikolojik baskılara karşı gazetecinin korunması gerekli gördüğü başlıklar arasındadır.¹³³

¹³⁰ Tokgöz, a.g.e, s.74.

¹³¹ Haber Kadar Önemli: Hayatta Kalabilmek" https://www.istanbulgercegi.com/haber-kadar-onemli-hayatta-kalabilmek_28045.html (Erişim tarihi: 04.02.2019)

¹³² Koçak, a.g.e., s. 32.

¹³³ International Press Institute IPI, www.freemedia.at (Erişim Tarihi: 04.02.2019)

Batı ülkelerinin savaş gazeteciliği ile daha önce tanışmış olması gün geçtikçe daha fazla ve önemle yaklaştığını söyleyebiliriz. Sıcak bölgelere gönderdikleri muhabirlerine yeterli ekipman ve desteği sağladıkları karşımıza çıkmaktadır. Aynı zaman da eğitim konusunda hassasiyet gösterdiklerini eğitim almayan medya çalışanını bölgeye göndermediklerini, güvenlikleri konusunda gerekli tedbirleri belirli ölçüde alabilirler. Toparlayacak olursak gelişen teknoloji ve sağlanan imkanlar doğrultusunda Türkiye'ye göre daha fazla imkân sağlandığını, ciddiyetle yaklaşıldığını söyleyebiliriz.

2.2.2 Türkiye'de Savaş Muhabirliği

Savaş gazeteciliğinin dünyada dönüm noktası olarak kabul edilen Kırım Savaşı'nın Osmanlı İmparatorluğu tarafından savaş muhabirlerince aktarıldığına dair bir kanıt bulunmamıştır. Savaş muhabirliğine dair ilk kayıt bugünkü anlamına karşılık gelmese de Kurtuluş Savaşı olduğu belirtilir.¹³⁴ II. Mahmut'tan Holdinglere Basın Tarihi Kitabında Hıfzı Topuz Mütareke yıllarında Anadolu Ajansının "Resmi Tebliğ" olarak hazırladığı bültenlerde cephe haberlerinin yer aldığını ve kaptanlar, tayfalar, lostromolara tarafından İstanbul'a getirerek gazetelere satıldığını aktarmıştır. Türkiye'de ilk yıllarda savaş muhabirliği kavramı tam olarak karşılığını bulamamış olsa da II. Dünya Savaşı'nda Strasburg'da Alman bombardımanı sırasında ajans muhabiri Salih Köse Raif Çorlu hayatını kaybetmiştir. Çorlu savaşta ölen ilk Türk savaş muhabiridir.¹³⁵

Kore ve Kıbrıs Harekatlarında bulunan muhabirlerin "savaşa giden/izleyen muhabirler" olarak tanımlanabilir.1990 sonrasında medyanın gelişmesi rekabetin artmasıyla savaş bölgelerine görevlendirilen muhabirlerin arttığı söylenebilir. Türkiye'nin ilk ciddi savaş deneyiminin 1992 yılında ABD'nin Irak'a müdahalesiyle başlayan Birinci Körfez Savaşıdır. Yine 1992'de Yugoslavya İç Savaşı sonrasında Arnavutluk İç Savaşı, Rusya'nın Çeçenistan'a, ABD'nin Afganistan'a müdahalesi, 1993 yılında Türkiye'nin Somaliye asker göndermesi, Cezayir İç Savaşı sonrasında İkinci Körfez Savaşı savaş muhabirliğinde Türk basınının deneyim kazanmasını sağlamıştır.¹³⁶

Ülkemizde sıcak bölgelerde belirli haber ajansları (Anadolu Ajansı, Demirören Haber Ajansı, İhlas Haber Ajansı) tarafından görevlendirilen çok sayıda savaş muhabiri vardır. Türkiye 'de savaş gazeteciliğinin önemli isimlerini; Füzze krizinde Küba'ya tek giren Batılı gazeteci ve Fransızlar tarafından "gran Turc" olarak tanınan

¹³⁴ Koçak, **a.g.e.**, s. 33.

¹³⁵ Safa Tekeli, **Atatürk ve Anadolu Ajansı**, Anadolu Ajansları Yayınları No:1, Ankara, 2005, s. 178.

¹³⁶ Koçak, **a.g.e.**, s.35

Gökşin Sipahioğlu 123, Kıbrıs Barış Harekâtı ve birçok savaşta bulunan Ergin Konuksever, Türkiye'nin ilk kadın muhabiri Semiha Es ve son dönemin deneyimli savaş muhabiri denildiğinde akla gelen Coşkun Aral ve Mete Çubuk olarak sıralayabiliriz.

Serdar Akinan ülkemizde savaş gazeteciliğinin yüzeysel olduğunu, sahaya giden ve iki fotoğraf çeken herkesin savaş muhabiri olarak adlandırıldığını oysa ki savaş muhabirinin bölgede kalarak deneyim kazanabileceğini aktarmıştır. Serkan Ocak, savaş muhabirliği kavramının Türkiye'de içinin tam olarak karşılanmadığını, uzmanlaşma olmadığını, gazetecilere teknik ekipmanların sağlamadığını ve eğitim verilmediğine dikkat çekmiştir.¹³⁷

Türkiye'de savaş muhabirlerinin çalışma koşullarının iyi olmaması ekonomik koşullarla ilgilidir. Türk savaş muhabiri BBC savaş muhabiri kadar masraf yapamaz. Tehlikeli bölgelerde görev yapan gazetecilerin güvenliğinin sağlanması yönündeki eksikleri kurumsal bir savaş muhabirliği anlayışından uzaktır. Savaş muhabirliğini ciddiye alan ülkelerde tehlikeli bölgeye giden gazeteci tazminat ve sigortaları yüksektir.¹³⁸ Bölgeye giden muhabirlere eğitim verilerek bölgeye gönderilmesine rağmen. Türkiye'de ise gerekli eğitimler bu zamana kadar verilmezken bölgeye gönderilen gazetecilerin sigortaları konusunda büyük eksiklikler karşımıza çıkmaktadır.

Türkiye'de sadece Anadolu Ajansı çalışanlarına eğitim programları düzenlemektedir. Birçok ajansı çalışanlarını yolladığı çatışma bölgelerine herhangi bir eğitim vermeden görev vermesi savaş muhabirlerine yeteri kadar önem verilmediğinin göstergesidir. Arkasında ailesini ve sevdiklerini bırakan birçok medya çalışanına herhangi bir olanak sağlanmadan riskli bölgelerde görevlendirmek doğru değildir. Türkiye savaş gazeteciliği ya da muhabirliği anlayışının kurumsal bir çerçevede ele alınmaması birçok bölgede görev yapan medya çalışanı tarafından Türkiye'de böyle bir kavramın olmadığı kanısını doğrulamaktadır. Önceki yıllarda bir kere bölgede bulunan bir habercinin daha sonrasında kendini savaş gazetecisi olarak nitelendirmesi medya patronları tarafından da gerekli hassasiyeti ve ciddiyeti göstermemeleri konusunda gerekçe olarak gösterilebilir.

¹³⁷Haber Kadar Önemli: Hayatta Kalabilmek" https://www.istanbulgercegi.com/haber-kadar-onemli-hayatta-kalabilmek_28045.html

¹³⁸ Koçak, a.g.e., s. 37-42.

2.3 Savaş Gazeteciliğinin Otosansürü

Türk Dil Kurumu'nun yaptığı tanımlamada oto sansür kurumların ya da kişilerin kendilerini kısıtlaması olarak belirtilmiştir.¹³⁹ Savaş gazeteciliğinin tarihinde birçok örneği karşımıza çıkmaktadır. BBC muhabiri Fenton'un İngiliz askerlerinin cephedeki yaşamlarını ve bölgede etrafa saçılan güllelere yer verdiği fotoğrafları, askerlerin ve toplumun moralini bozmamak için kendisi ya da hükümet tarafından sansürlenmiştir.¹⁴⁰ Fakat Sontag, Fonten 'in güllerin etrafa saçıldığı fotoğrafın çekim öncesinde yerlerinin değiştirilerek manipülasyona uğradığını aktarmıştır.¹⁴¹ Günümüzde manipülasyonun sansür ve otosansürün savaş gazeteciliğinin ortaya çıkışından bu yana var olduğu söylenebilir.

Sansür ve oto sansür birbiriyle bağlantılı olmakla beraber birçok sebeple gazeteciler tarafından uygulanır. Savaş gazetecileri, yaptıkları haberin çalıştığı kuruluşun üst yönetimi tarafından ulusal çıkarlara uygun bulunmaması, sıcak bölgelerde askerlerle beraber olmaları ve duygusal bağ geliştirmeleri, sansüre edilecekleri kaygısı nedeniyle kendilerini kısıtlarlar.

Vietnam Savaşı'nda gazetecilerin özgürce yayın yapıyor olması beraberinde oto sansürü uygulamasını getirmiştir. Hayati tehlikeye sebebiyet vermemek ve gizli askeri bilgilerin ortaya çıkarılması kaygısı ne yazacakları konusunda yaşadıkları, kendi kendilerine bir kontrol mekanizması geliştirmelerine yol açmıştır.

Birliklerle beraber hareket eden gazetecilerin belirlenen sınırlar içinde haber yapmalarına izin vermesi otosansür ve sansürün eşdeğer olduğu söylenebilir. Kamuoyunun bilgilendirmesi, muhabirin bağımsızlığına konan bir engel olması aslında yapılan haberlerin kısıtlamalar doğrultusunda oluşturulduğunun kanıtı olarak gösterilebilir. Akreditasyon sisteminin ve iliştilirilmiş habercilik anlayışında da bu durumlarla karşılaşmak olasıdır.

Gazeteci, yazar Gökçer Tahincioğlu otosansür ile ilgili olarak her koşulda var olduğunu, muhabirin farkına vararak sınırları genişletmek için elinden geleni yapması

¹³⁹ Türk Dil Kurumu Resmi İnternet Sayfası
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=OTOSANS%C3%99CR (Erişim tarihi:23.02.2019)

¹⁴⁰ Gisele Freund, **Fotoğraf ve Toplum**, Çev. Şeyma Demirkol, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2007, s. 97-98.

¹⁴¹ Susan Sontag, **Başkalarının Acısına Bakmak**, Çev. Osman Akinhay, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2004, s. 5.

gerektiğini, çünkü toplumun gazeteciden beklentisinin her koşulda tüm gerçekliğiyle durumları haberleştirmesi olduğunu ifade etmiştir.¹⁴²

Savaş Muhabiri Can Ertuna ise meslek hayatında koyulan sınırlara karşı he zaman mücadele ettiği ve otosansür koymadan hareket ettiğini aktarmıştır. Ertuna genç meslektaşlarına yaptıkları haberleri yayınlanmaz kaygısıyla önermemelik yapmayın, oluşturun ve teslim edin herhangi bir sansüre maruz kalırsa en azından kayda geçsin şeklinde uyarıda bulunmuştur.¹⁴³

Yayın organları mevcut hükümetler tarafından kontrol altında tutulmak istenir. Bu noktada 12 Eylül Askeri Darbesi bir kırılma noktasıdır. Dönemin üst düzey askerleri tarafından gazetecilerin nasıl haber yapmaları gerektiği konusunda yönlendirilmeler yapılmış ve boyun eğen medya çalışanları gazetelerde söz sahibi olmuştur. Büyük sermaye gruplarının medyayı tercih etmesi güç sahiplerinin ve mevcut hükümetlerin kendilerini ifade etme olanağı sağlamıştır. Bu da medyanın iç içe geçmesine neden olmuştur.¹⁴⁴

Esra Arsan tarafından 2011 yılında yapılan Türkiye Basınında Sansür ve Oto sansür anket sonuçları, Türkiye’de yapılan sansür ve oto-sansürün boyutlarını ele almıştır. Gazetecilere oto sansür ve sansürün Türkiye basınında yaygın olması görüşüne ne ölçüde katıldıkları soruldu ve yüzde 100’ü katılıyorum yanıtını vermiştir. Tamamı oto-sansürün varlığını ve yaygınlığını kabul etmektedirler. Buna ek olarak yüzde 91.4’ü kamu yararının söz konusu olan olayları haberleştirmekten vazgeçtiğini aktarmıştır. Gazetecilerim kamu yararı söz konusu olsa bile, iç politik baskılar (96.2), medya patronların mali çıkarları (92.4), haberin yayınlamayacağını ön görmek (84.9) nedenleriyle haber oluşturulamamaktadır. Ankette haber içeriklerine, mevcut hükümetin uygulamış olduğu baskı (84.5), gazetecilerin uyguladığı oto sansür (77.6) ve medya patronlarının müdahalesi (75.4) verilerine yer verilmiştir.

Her koşulda gazetecilerin mevcut hükümet ve medya patronları tarafından içinde buldukları sınırları daha da daralttığı karşımıza çıkmaktadır. Aynı zaman da medyanın kontrol altında tutulma çabası sıcak bölgelerde hız ve rekabetin söz konusu olduğu alanda gazetecinin işini daha da zorlaştırmaktadır. Haberin üretim aşamasında doğrudan ya da dolaylı karşılaştığı müdahaleler doğru ve ilkeli habercilik

¹⁴² Sıkıştırıldığı Çemberi En Çok Genişletenler, Aramızda En Özgür Olanlar <http://susma24.com/sikistirildigi-cemberi-en-cok-genisletenler-aramizda-en-ozgur-olanlar/>, (Erişim Tarihi: 01.03.2019)

¹⁴³ Ölümle Dans: Savaş Muhabirliği, <http://gencifade.omu.edu.tr/olumle-danssavas-muhabirligi/> (Erişim Tarihi: 03.03.2019)

¹⁴⁴ Türkiye’de Sansür İlk Mürekkep Kaleme Damlatıldığında Başladı, <https://www.amerikaninsesi.com/a/turkiyede-sansur-ilk-murekkep-kaleme-damladiginda-basladi-154524915/1207402.html> (Erişim Tarihi: 03.03.2019)

anlayışına ters düşmektedir. Bağımsız medyanın var olamamasına engel olan bu baskılar gazetecinin çatışma ortamında seçici davranırken hata payını ortaya çıkarmasına neden olabilir.

Afrin Operasyonu'na ilişkin medya temsilcileriyle yaptığı görüşmede Başbakan Binali Yıldırım, operasyonun nasıl haberleştirilmesi konusunda gazetecilere talimatlar vermiştir. Talimatlar arasında ulusal çıkarların gözetilmesi ve şehit haberlerini verirken hassas davranılması vardı.¹⁴⁵ Bu örnek medya çalışanı üzerinde oluşan baskının bir göstergesidir.

2.4 Savaş Gazeteciliğinde Rekabet ve Gerçeklik

Sıcak bölgelerde savaş muhabirlerinin haber merkezlerine anında haber geçme durumlarının olması muhabirler arasında rekabete neden olmaktadır. Çünkü habercinin üstünde "haberi ilk veren" isteğinin oluşturduğu bir baskı vardır. Kim Sabido, habercilerin mesleklerinde ilerleyebilmeleri için büyük haber yakalamaları gerektiğini ve rekabetin nedeni olarak göstermektedir. Reuters Muhabirlerinden biri Angola'daki iç savaşı aktarırken uydurma haberlerin başarılı olmasını CIA tarafından yönlendirilmesine bağlamıştır. Haber merkezine sürekli bilgi aktarma zorunluluğu üzerinde yük olduğunu ve haberin doğruluğunu sorgulayacak yeterli kaynak olmayışına ve bilgilerin doğruluğunun kararının gazeteciler tarafından verilemeyeceğini aktarmıştır. Aynı zamanda sıcak bölgelerde habercilerin önceliklerinin gerçek haberden çok haber üretmek olduğunu öne sürmüştür.¹⁴⁶

Tehlikeli bölgelerde göreve yapan savaş gazetecilerinin gerçeklik anlayışıyla ilgili birçok görüş ortaya atılmıştır:

Hopkinson, gazetecinin ülkesine karşı olan sorumluluğu ile gerçeklik arasında ince bir çizgi olduğunu, savaşta ülkesinin içinde bulunduğu zor durumu aktarırken milletin devamlılığını sağlamak ve kamuoyuna moral vermenin yanında, dış gerçekliğin ikinci planda yer aldığını belirtir. Hopkinson, nelerin nasıl aktarılacağı konusunda karar mekanizmasının birkaç kişinin sorumluluğuna bırakıldığını, vurgular.¹⁴⁷ John Simpson, İngiliz gazeteciliğinin tehlikeli bir durum söz konusu değilken dürüstlük ve açıklık ilkelerine hiçe sayarak propaganda aracı olarak

¹⁴⁵ Türkiye'de Gazetecilerin Sansür ve Otosansürle Sınarı <https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiye-de-gazetecilerin-sans%C3%BCr-ve-otosans%C3%BCrle-s%C4%B1nav%C4%B1/a-43626931> (Erişim Tarihi: 29.03.2019)

¹⁴⁶ Robert Fisk, "Free to Report What We're Told," The Independent, 6 Şubat 1991; **aktaran** Fevzi Mete Çubukçu Türkiye'de Bir Uzmanlık Alanı Olarak Savaş Muhabirliği: Irak Savaşı Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul,2010, s.79. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

¹⁴⁷ Lütfi Doğan Tılıç, **Türkiyede Gazetecilik ve Medyayı Anlamak**, Su Yayınları, Ankara,2001, s.166-172

kullanılmasının istemesinin çok acı olduğunu belirtir. Charles Lynch, İkinci Dünya Savaşı'nda mevcut hükümetin propagandasını yaptıklarını en başında bu durumu sansür sağlarken sonrasında kendilerinin sansürü olduklarını gazetecilik anlayışına uygun olmadığını aktarmıştır.¹⁴⁸ Kırım Savaşını anlatan Edwin Godkin savaşın nasıl ilerlemesi konusunda kamuoyunun da söz hakkı olduğunu savaşın sadece mevcut hükümet adamlarına yapıştirilmaması gerektiğini göstermiştir.¹⁴⁹

Vietnam Savaşında Peter Arnett kimyasal gaz kullanılmasını duyurmaya hazırlanırken ABD tarafından görevine son verilmiştir. BBC, Falkland Savaşı'nda Arjantin'in görüşlerine yer verdiği için "vatan haini" olarak ilan edilmiştir.¹⁵⁰ Ülkeler için önemli olan gerçeğin yansıtılması değil savaş kazanmaktır. Bu noktada devletlerin savaş muhabirleri üzerinde kurdukları baskı basın ve meslek etiği kapsamında uluslararası meslek kuruluşlarının yer verdikleri ilkelerin ihlaline neden olur. Demokratik bir toplumda kamuoyunun haber alma özgürlüğünün belirli kontrollerden geçirilerek ve askeri görüşlerin diğer görüşlerin önünde yer verilmesi tehlikeye sebebiyet verir. Sıcak bölgelerde haber üreten ve tarihe tanıklık eden savaş gazetecilerinin tüm çıplaklığıyla bölgede yaşananları aktaramaması, ulusal çıkarları gözetmesi, hızlı, büyük bir haber yakalamak için bilgileri direk aktarması gibi durumların söz konusu olması yaşanan sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Her koşulda gazeteciliğin ulusal ilkelerinin göz önünde bulundurularak hareket edilmesi gerekirken birçok habercinin propaganda aracı olarak kullanıldıklarını, gerçekten çok hızlı haber üretmenin daha önemli olduğunu savunan isimler gözlemlenmiştir. Savaş gazetecilerinin orduyla hareket etmesi durumunda da gerçeklik ve taraf olmak arasında bir ikilem yaşadıkları, bölgenin koşulları ve üzerlerindeki sorumluluk büyük bir ikilem arasında kalması söz konusudur.

2.5 Savaş Muhabirliği Eğitimi

Savaş gazeteciliği kavramının ilk ortaya çıktığı yıllarda medya çalışanların herhangi bir eğitim verilmeksizin bölgeye görevlendirilmişlerdir. Daha sonrasında muhabirlerin bölgede deneyim kazandıkları düşünülerek savaşılara gönderilmişlerdir. Dünya'da kurumsal birçok yayın kuruluşu sıcak bölgelere göndereceği muhabirlere eğitim vermektedir. Bu ajanslar arasında Reuters, Associated Press (AP), Agence France Presse (AFP) yer alırken eğitim almayan hiçbir personelini bölgeye yollamamaktadır. Türkiye'de ise 2012 yılından bu yana Anadolu Ajansı düzenli olarak

¹⁴⁸ John Simpson, "Free Men Clamouring for Chains," *Index on Censorship*, 1991, Sayı:4/5, s.3-4.

¹⁴⁹ William Dorman, "Peripheral Vision: US Journalism and the Third World," *World Policy Journal* **Duke University Press** 1986, s. 423.

¹⁵⁰ Tılıç, **a.g.e.**, s.172.

savaş muhabirliği eğitimi düzenlemektedir. Düzenlenen eğitime sadece ajans çalışanları değil farklı medya kuruluşlarından katılımına açıktır.¹⁵¹

Anadolu Ajansı ve Polis Akademisinin beraber yürüttüğü eğitimde öncelikli olarak hayatta kalmak ve bilgilerin haber merkezlerine hızlıca aktarılması öğretilmektedir. Aynı zamanda programda Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı tarafından yetişen eğitimciler ve Türk Silahlı Kuvvetleri destek vermektedir Eğitim süresinde ilk yardımdan kişisel güvenliklerini sağlamak için her türlü saldırılardan korunmak için 26 ders içeriğini kapsamaktadır.¹⁵² Yapılan eğitim sonucunda başarılı olunması durumunda uluslararası geçerliliği olan sertifikalar verilmektedir.

Türkiye’de sadece Anadolu Ajansı tarafından böyle bir programın hazırlanması savaş gazeteciliğinin çok fazla önem verilmemesi, savaş muhabirliği kavramının Türkiye’de tam karşılığının bulunmamasına bağlayabiliriz. Önceki yıllara göre daha fazla önem kazanmasına yapılan programlarla adının duyurulması noktasında Anadolu Ajansı öncü olmuştur. Birçok savaş muhabirinin yetiştirilmesi ve sahaya gönderilmesi konusunda gerekli donanımı kazanmaları için yapılan uygulamalı eğitimlerle bölgede muhabirlere kolaylık sağladığını söyleyebiliriz. Dünya’da birçok medya kuruluşu tarafından yapılan eğitimlerin Türkiye’de de medya kuruluşları tarafından düzenli olarak yapılarak önem verilmesi gereklidir.

2.6 Çatışma Alanlarında Enformasyon Karmaşası

Bilgi alma ve verme olarak tanımlanan enformasyon kavramı aynı zamanda malumat anlamına karşılık gelmektedir. Enformasyonun şekillenmiş fikrin ifade edilmesi, uygulamayı göstermek gibi tanımlamaları da yapılmıştır.

Çatışma bölgelerinde enformasyon akışının hızlı olması, anlık olarak haberi merkeze ulaştırma bölgedeki diğer medya çalışanlarından önce haberin geçilmesi diğer habercilerle arasındaki rekabetin artması ve gelişen teknolojinin bu noktada önemli bir etken olduğu söylenebilir. Morgan Brigg gelişen teknolojinin etkisiyle

¹⁵¹ Başvuru Şartları ise; En az ön lisans mezunu olmak, iletişim fakültesi, yüksek okulların radyo-televizyon bölümleri mezunu veya medya kuruluşlarında çalışıyor olmak, İyi seviyede dil bilmek (tercih nedeni), Kronik ve bedensel rahatsızlığı ile seyahat engelinin bulunmaması, Askerlikle ilişkisinin bulunmaması olarak sıralanmaktadır.

¹⁵² 12 gün sürmekte, program 80 saati pratik olmak üzere toplam 112 saat olarak uygulanmaktadır. Anadolu Ajansı Savaş Muhabirliği Eğitimin ders içerikleri; Savaş Muhabirliği, Savaş Foto Muhabirliği ve Kameramanlığı, Olağanüstü Durumlarda Medya Yönetimi, Terör ve Şiddet Olaylarında Yayın İlkeleri, Savaşta Görsel Haber Örnekleri, Rota Belirleme ve Harita Okuma, Hava ve Deniz Operasyonları, Savaş Hukuku, KBRN Saldırıları, Savaş Teorisi ve Terminolojisi, Haber Konusu Olarak Doğal Afetler, Propaganda Stratejileri, Beden Dili, Teknoloji ve Bilgi İletim Güvenliği, Ortadoğu Jeopolitiği, Yakın Savunma, Risk Analizi ve Genel Görev Prosedürü, İkna Stratejileri ve Algı, Toplumsal Olaylar, Araç Güvenliği ve İleri Sürüş Teknikleri, Suda Hayatta Kalma, Silah, Balistik, Adam Kaçırma, Rehin Alma, Kontrol Noktaları, Kişisel Güvenlik: Kurşun Geçirmez Ekipman, Gaz Maskesi Kullanımı, Adam Kaçırma, Rehin Alma, Kontrol Noktaları, İlk Yardım (Kalp Masajı, Kırıklar, Sedyeye ile Taşıma, Yanıklar ve Yaralanma), Patlayıcılar, Mayın ve Bubi Tuzakları ve Tehlikeli Alanlar, Terör ve Terörizm, Sığınmacılar ve Mülteci Kampları, Savaşta Hayatta Kalma, Gece Kampı, Paintball Aktivitesi şeklindedir.

taraflar arasında bağlantı kurmasına ve harekete geçirmesine neden olduğunu aktarmıştır.¹⁵³

Enformasyonun belirli bir amaç doğrultusunda dağınık verileri bir araya getirerek tekrardan biçimlendirerek ve düzenleyerek yarar sağlamayı amaçlar.¹⁵⁴ Görsel, işitsel ya da belge şeklinde tanımlanan enformasyon, iletişim sürecini başlatır ve aktarılan bilginin niteliğine uygunluğu belirlenir.¹⁵⁵ Enformasyonda verilen mesajın alıcıların bakış açısında farklılıklar yaratması düşüncelerinde değişikliklere neden olması gereklidir.¹⁵⁶

RAND Corporation'dan Türkiye uzmanı Katherine Costello tarafından yazılan "Russia's Use of Media and Information Operations in Turkey" isimli raporunda manipülasyon yaratan söylemlere yer vererek enformasyon kirliliğine neden olduğunu 2015 yılında Rus uçağının düşürülmesiyle ilgili Türkiye'ye yönelik yapılan asılsız söylemlerle örneklendirmiştir. Bir diğer örnek ise Türkiye'nin Daeş'e destek verdiği yönünde yapılan haberlerdir. Raporda Batı ana akım medyası tarafından doğruluğu sorgulanmaksızın yayınladığı ve bu haber sonrasında ana akım medyada Rus basını ciddi yer edinmesi soru işaretlerini beraberinde getirmiştir.

ABD'ye milli güvenlikle ilgili önerilerde bulunan RAND Corporation'ın manipülasyon ve enformasyon savaşlarının Rusya, Çin ve daha birçok demokratik ülkelerinde gerçeği yok sayarak raporuz tarafsızlığına gölge düşüren diğer taraftan da bir operasyon olduğunu gösterdiği söylenebilir.

Enformasyonun bir yargı içermesi nesnelliği açısından önemli bir etken olurken, güç olması gerekçesiyle tarafsızlığı söz konusu değildir.¹⁵⁷ Kamuoyunun gerçek temsilcilerin bağımlı hale gelmesi, sıcak bölgelerden aktarılan haberlerin kamuoyuna aktarılırken biz/onlar, cihatçılar teröristler gibi ayrımlarla kitlenin algılarına yerleştirmek için mevcut hükümet tarafından kullanılır. Çatışma bölgelerinde görev yapan gazetecilerin önceliklerinin aktarılan verilerin savaş dilini fark ederek, propaganda içeren durumlardan arındırmasıdır.¹⁵⁸

¹⁵³ Morgan Brigg, The New Politics of Conflict Resolution: Responding to Difference, Britain, 2008; **aktaran** Berna Köseleli Berkman, Yeni Medyanın Çatışma Çözümleyiciliği: Suriye Krizi Örneği, The Journal of Academic Social Science Studies, Dergi Sayısı:56, 481-486, 2017, s. 484.

¹⁵⁴ H.Gökçe Dervişoğlu, **Stratejik Bilgi Yönetimi**, Dış Bank Kitapları, İstanbul, 2004, s. 23.

¹⁵⁵ Thomas H. Davenport, Laurence Prusak, **İş Dünyasında Bilgi Yönetimi: Kuruluşlar Elleriindeki Bilgiyi Nasıl Yönetirler**, Çev. Günhan Günay, Rota Yayınları, İstanbul, 2001, s. 21.

¹⁵⁶ Oya Gürdal, **Tekstil Endüstrisinde Enformasyon Olgusu**, Türk Kütüphaneciler Derneği, Ankara, 2000, s. 3.

¹⁵⁷ İrfan Erdoğan, Korkmaz Alemdar, **İletişim ve Toplum, Kitle İletişim Kuramları, Tutucu ve Değişimci Yaklaşımlar**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990, s. 57.

¹⁵⁸ İnceoğlu ve Çoban, **a.g.e.**, s. 299.

Kaynar, kötü bir haberin erken verilmesinin iyi bir haberin geç verilmesinden daha iyi olacağını altını çizmiştir. Sungur, sunumun önemine dikkat çekerken; Şen, yeterli donanımın sağlanmamasının haberi etkilediğini vurgulamıştır.¹⁵⁹

Günümüzde sıcak bölgelerde görev yapan muhabirlerin ilkelere bağlı kalarak haber yapmalarının çok olası olmadığı söylenebilir. Bunun gerekçesi olarak ise hızlı bir şekilde haber merkezine ilk haber geçen olma baskısı, veri ve kaynaklar için yeterli donanımın sağlanmaması, kişisel değer ve yargıların ya da bir gruba iliştilmiş olarak hareket etmesi gösterilebilir. Tüm bu gerekçeleri göz önünde bulundurursak enformasyon kirliliğine ve karmaşasına neden olması kaçınılmazdır. Bir başka boyutu ise ulusların kendi yayın politikaları gözetilerek yapılan haberler önceliklerin ulusal çıkarlar olması, uluslararası ilişkilerin ön planda tutularak haber yapılması enformasyon savaşlarının orta çıkmasına yol açmıştır. Enformasyon savaşlarında doğruluğun ispatlanması gibi bir durum söz konusu olmamakla beraber tarafların çıkarlarına hizmet eden her bilgiye ana akım medyada yer verilerek yıldırma politikası uygulandığını söyleyebiliriz.

¹⁵⁹ Koçak, **a.g.e.**, s. 45-49.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SAVAŞ MUHABİRLERİ PENCERESİNDEN

Bu çalışmanın araştırma yöntemi, yarı-yapılandırılmış mülakatlar aracılığıyla veri toplanmasına dayanmaktadır. Röportaj yapılan kişiler sıcak bölgelerde savaş muhabirliği alanında deneyimli muhabirler arasından seçilmiştir. Türkiye’de Savaş Muhabirliğinin ele alındığı bu çalışmada Mete Çubukçu, Kenan Yeşilyurt, Mehmet Altunışık, Benan Kepsutlu, Elif Akkuş, Saime Toktaş gibi mesleğin önde gelen isimlerine sorular yöneltilmiştir. Bu isimler belirlenirken Türkiye’de savaş muhabirliği alanında çalışmalar yapmış, saha deneyimi olan kişilerin seçimine özen gösterilmiştir.

3.1 Kenan YEŞİLYURT (13.04.2019 Tarihinde Yapılan Röportaj)

Suriye, Gazze, Mısır, Somali, Libya, Filipinler, Japonya ve Güney Afrika Cumhuriyeti'ndeki sıcak gelişmelere şahitlik etmiştir.

1.Neden savaş muhabirliği?

Asıl itibariyle savaş muhabirliği kavramı pek doru kullanılmıyor. Biz gazeteciyiz haberciyiz. Son yıllarda çokça kullanılmaya başlandı. Neden mi savaş muhabirliği sorusunun cevabı; kendime daimen savaş bölgesinde haber yapan gazetecileri örnek almam olarak açıklayabilirim.

2. Savaş muhabirliğini birkaç kelimeyle tanımlar mısınız?

Ölüm anına ölmek fikrine en yakın alan. Uçurumun kenarında gezip durmak.

3. Sahada “savaş muhabiri” olmayı nasıl açıklarsınız?

Ölüme, yaşama sevincine, yoksulluğa en dramatik anlata şahitlik etmek.

4. Etik kavramını savaş muhabiri için nasıl bir tanım kullanırsınız? Karşılaştığınız bir olayla ile ilişkilendirir misiniz?

Savaş muhabirliğini etik kavramı üzerinden açıklamak pek mümkün değil. Çünkü savaşın kendisi zaten etik bir durum değil. Vurulan arkadaşınızı çekmek veya ona yardım etmek isteme duygusu etikte pek açıklanamaz. Çünkü her ikisini de yapmak zorundasınız. Savaş muhabirliği etikten çok ahlak ile ilgili diye düşünüyorum.

5. Savaş muhabirliğini diğer muhabirlik türlerinden ayıran noktalar nelerdir?

Ölüm korkusu yani tehlikeyle beraber yaşamanız doğa şartlarının zorluğu, imkânsızlıklar ve psikolojik etmenler.

6. Savaş muhabirliğinde bağlı olduğunuz yayın kuruluşunun etkisi var mıdır?

Varsa bunu etik açısından nasıl değerlendirirsiniz? Tabi ki eğer kurumunuzun ve her şeyden önemlisi devletimizin bölge ile ilgili ulusal güvenlik açısından hedefleri varsa bu çalıştığımız kurumlara da yansır.

7. Savaş muhabirliği açısından en çok tartışılan embedded gazeteciliği nasıl değerlendiriyorsunuz?

Embedded gazetecilik savaş muhabirliğinin olmazsa olmazı haline geldi. Karşıt grupların ortasında kalmak hiç kimse istemez. Bu yüzden kendinize yakın bulduğunuz hayatınızdan daha emin olduğunuz gruplarla çalışmak ilişkilendirilmiş gazetecilik olarak adlandırılır. Zeytinalı Operasyonu'nda gazeteciler Türk ordusuna embedded olmuş ve böylece sahada çalışma alanı bulmuşlardır.

8. Savaş ortamından normal hayatınıza döndüğünüzde nasıl bir adaptasyon süreci yaşıyorsunuz? Psikolojik destek alıyor musunuz?

Psikolojik desteği eşimden alıyorum. Yaklaşım 10 günlük bir adaptasyon süreci yaşıyorum.

9. Dünya'da ve Türkiye'deki savaş muhabirliği arasında ne tür farklılıklar söz konusu? Savaş ortamında ve haberi hazırlamada o farklar ne şekilde gözlenmektedir?

Dünya'da çok daha profesyonel olarak yapıldığını düşünüyorum. Hem de maddi olarak büyük farklılıklar var.

10. Sahada duygularınızı yönetmek zor oluyor mu?

Durum ve şartlara göre farklılık arz edebiliyor. Fakat duygularımızı yönetmek pek mümkün olmuyor.

11. Savaş muhabiri olmanın size getirdiği avantaj ve dezavantajlar nelerdir?

Avantaj bilinirliğin artırılması dezavantajı; devamlı savaş vb. olağanüstü durumların yaşandığı bölgelerde bulunma isteği ve bunun gerçekleşmediği durumlarda hayal kırıklığı.

12. Türkiye'de verilen savaş muhabirliği eğitimlerini yeterli buluyor musunuz? Bu konuyla ilgili ne tür eklemeler ya da değişiklikler yapılmalıdır?

Bu konuyla alakalı kısaca şunu belirtmeliyim ki bu mesele yaşam ile direkt ilintili olduğu için daha profesyonel kişiler tarafından eğitim verilmeli. Eğitim sürelerinin uzatılması gerekliliğini düşünüyorum.

13. Savaş muhabirliği yaptığınız süre içerisinde sizi en çok etkileyen olay ne oldu?

Esir düşmem ve arkadaşımın vurulması.

14. Korkusuz ve ölümlerle burun buruna gelmekten çekinilmeyen bu meslekte, ölüme en yakın hissettiğiniz an nedir?

Esir alındığım esnada teröristin silahını doğrultup kurma kolunu çekip bıraktığı an, "Bu sefer öldüm işte" dediğim andır.

15. Savaş muhabirleri daha çok savaş bölgesinde bulunarak mı yoksa orada gördükleri ve yaşadıklarıyla mı deneyim kazanmaktadır?

Hem bulunarak hem de görüp yaşadıklarıyla deneyim kazanırlar.

16. “Ben şimdi bir savaş muhabiri oldum” dediğiniz bir an oldu mu? Olduysa bu hissi size yaşatan olayı paylaşır mısınız?

Olmadı. Oldum dediğim hiçbir şey olmadı. Oldum dediğiniz alan ölüme en yakın anınızdır. Devamlı bir olmamışlık halinin olması gerekiyor.

17. Savaş muhabirlerinin asli görevi nedir?

Dünyanın bilgi almakta güçlük yaşadığı dezenformasyonun hat safhada olduğu bu bölgelerde ki gelişmeli en doru bir şekilde objektif olarak yansıtmak.

18. Savaş bölgelerinden sizin geçtiğiniz haber içerikleriyle diğer haber portallarının geçtiği haberlerin kullanımlarını karşılaştırıyor musunuz?

Bakış açısıyla ilgili muhalifseniz tam tersi olarak da görebilirsiniz.ve haddinden fazla abarta da bilirsiniz.

19. Farklı ülkelerden gelen savaş muhabirleri taraflardan birine entegre olmak zorundalar mı?

Kesinlikle evet.

20. Son cümleleriniz nedir?

Doğmanın ve yaşamanın zor fakat ölmenin kolay olduğu bir coğrafyada yaşıyoruz. Kendimizi güvende hissettiğimiz an en tehlikeli ve ölüme an yakın halimiz olabilir

3.2 Benan KEPSUTLU (03.04.2019 Tarihinde Yapılan Röportaj)

Benan Kepsutlu, görevleri süresince yıllarca İsrail, Filistin ve Irak'ta, Gürcistan-Rusya Savaşı'nda Gürcistan'da, Afganistan, Pakistan, Suriye, Mısır, Ermenistan, İngiltere, İtalya, Hollanda, İsviçre, Yunanistan, Malezya ve Kırgızistan gibi birçok kriz bölgesinde bulunmuştur.

1-Neden savaş muhabirliği?

Kavram düzeltilmesi ile başlamak istiyorum. Neden savaş muhabirliği derken savaş - muhabirliğini ayrı bir meslek dalı olarak algılayabilir insanlar. Biz gazeteciyiz biz muhabiriz dolayısıyla seçerken savaş muhabiri olacağız diye seçmiyoruz ki yeni sektöre girecek arkadaşlara da bu şekilde seçim yapmamalarını öneririm. Belki savaş muhabirliği yerine sıcak bölge muhabirliği denilebilir. Neden o da düşününki Türkiye'nin herhangi güvenli ilinde ilçesinde bölgesinde bir patlama oldu ya da bir olay oldu bir ayaklanma bir grev oldu oraya savaş muhabirlerimi gönderilir. O bölge savaş bölgesidir hayır. Belki sıcak bölge muhabiri demek daha mantıklı ama ben özellikle şunun altını çizmek istiyorum. Savaş muhabiri olacağım sektöre girer girmez evet hadi beni savaş bölgeleri gönderin diyemezsiniz yöneticilerinize. Her şeyin hazırlanan her

haber moda haberi olabilir bir çarşı pazar sokak ekonomisi olabilir sağlık haberi olabilir sanki bültenin ilk sırasından girilecekmiş özelliğiyle hazırlarız. O hazırlamayı öğrendikten o hazırlamayı pekiştirdikten sonra o bakış açısını geliştirdikten sonra kademe kademe kişinin ilgi alanına göre muhabir arkadaşımızın ilgi alanına göre o bölgeye yönelir ya da yönlendirilir. En azından biz ustalarımızdan hocalarımızdan bu şekilde öğrendik. Tekrar altını çiziyorum savaş muhabirliği diye bir kavram yok. Benim bireysel olarak ilgim yok muydu sıcak bölgelere tabî ki vardı. Zaten üniversiteden itibaren ben çok bilinçli tercihlerle bölümlerimi seçtim. Sıcak bölgelere ilgim alakam olduğu bu yüzden siyaset bilimi okudum Ortadoğu üzerine mastır yaptım ya da Ortadoğu üzerine doktoramı tamamlamayı tercih etsem ve ne kadar bitiremesem de ama şimdi her ne kadar siz o bölümleri okusanız da sonrasında tabi dediğim gibi belirli aşamalardan geçiyorsunuz. Bir başka boyutu sıcak bölgelere şöyle ilgili alakam var maalesef sektörde özellikle kadın erkek arasında son dönemlerde bir nebze de olsa kırılan bir şey bu. Kadın erkek arasında pozitif bir ayrımcılık yapıldığı dönemdeydik. Yani eğer sen bir kadınsan biraz hoş bir kadınsan işte dikkat çekiyorsan ekrana yaklaşıyorsan seni gönderdikleri haber dalları belli olabilir. Yani sağlıklıdır, ekonomidir, biraz önce bahsettiğim gibi soft haber dediğimiz haberlere yönlendirmek isteyebilirler. Ben de dedim ki masadaki silahım başka olması gerekiyor Silah kelimesinden burada çok hoşlanmıyorum ama daha güçlü olmam lazım yani dolayısıyla bu sektörde kadın erkek olarak bir ayırım yapılmayacağını da göstermem gerekiyor dedim bu sıcak bölge muhabirliğini tercih etmemin ikinci nedeni. İlk nedeni zaten biraz önce de bahsettiğim Ortadoğu ya da Uluslararası ilişkileri krizleri içeren bölgelere zaten bireysel olarak ilgim alakam var bunu akademik yönde devam ettiriyorum bu yöndeki çalışmalarımı ama bunu sahaya taşımamın nedenlerinden bir tanesi de pozitif ayrımcılığı yapılmamasına yönelik bir örnek teşkil etmektir.

2-Savaş muhabirliğini birkaç kelimeyle tanımlar mısınız?

Yine sıcak bölge muhabirliği olarak düzeltiyim. Şöyle insanların kaçtığı yere gidiyorsunuz, girmeye çalışıyorsunuz, insanların olmak istemediği bir an önce kurtulmak istediği yerlere siz gazeteci olarak girip o bölgenin hayatını, o bölgede yaşananları, o bölgenin stratejik durumunu, o bölgenin o bölgedeki halkın durumunu ve savaşın getirdiklerini götürdüklerini bir gazeteci olarak görüntülemeye o anlara tanıklık etmeye çalışıyorsunuz ve bunları tarihe yazdırmaya çalışıyorsunuz. O yüzden kimi zaman tarihe tanıklık edebilecek durumlarda bir bakıyorsunuz ki coğrafyadan belirli ülkeler silinmiş ya da bir bakıyorsunuz sınırlar kalkmış bambaşka bir rejim gelmiş herhangi bir ülkeye buna tanıklık edip direk buna aktarıyorsunuz bur da asıl önemli olan şey şu biz en azından o şekilde gördük öğrendik neden sıcak bölgelerde yerinde olmak önemli şunu yapıyorduk hala onu tercih ediyorum ben bir şey sıcaktır

mı diyeceğim alırım elimi o ateşin içine sokarım gerçekten yandı mı yandı sayın seyirciler burası gerçekten sıcak ateş demeniz gerekiyor yani birebir hissetmeniz gerekiyor. O havayı birebir solumanız gerekiyor ki karşı tarafa o durumu aktarabilin.

3-Sahada “savaş muhabiri” olmayı nasıl açıklarsınız?

Zaten masadan savaş muhabiri ya da sıcak bölge muhabiri olunamayacağı için illaki saha da olmanız gerekiyor. Aslında hem birinci hem ikinci soruda verdiğim sorulara benzer bir yanıt vereceğim. Ekip olmak bu arada çok önemli sıcak bölgelerde kameraman ve siz ya da foto muhabiri ve siz ya da fotoğrafçı ve siz neden mesela kameramanın gözü vizördeyken siz aynı zamanda onunda gözü oluyorsunuz hem kendi hayatınızı aynı anda korumak hem kameramanın hayatını koruyup kollamak aynı zamanda da haber yapmaya çalışmak ve o haberi başarılı bir şekilde çıkartmak durumundasınız. Dolayısıyla işin tabii ki zorlukları var bu bir tercih ama birebir olaylara tanıklık etmek yerinde olmak yerinden gözlemlemek ve bunu doğru bir şekilde aktarmak eğer yapabiliyorsanız ki bu biraz daha ileri seviyede mümkün olabiliyor yorumlamak bizim gazetecilik dalının gazetecilik mesleğinin bir alt başlığı olan sıcak muhabirliğin gerekliliklerinden.

4-Etik kavramını savaş muhabiri için nasıl bir tanım kullanırsınız? Karşılaştığınız bir olayla ile ilişkilendirir misiniz?

Etik kavramını savaş muhabirini tanımlarken etikliği kendi içerisinde sorgulamak lazım size göre etik olan nedir? Tabii ki olanı olduğu gibi aktarmak mesleğin gerekliliklerine göre aktarmak önem taşıyor. Yalnız mesela burada konuşulan daha doğrusu tartışılan konulardan bir tanesi diyorlar ki biri ölmek üzereyken görüntülemeye mi tercih edersiniz ya da kamerayı bırakıp kurtarır mısınız? Bakın şimdi burada ince çizgi bu işin gerekliliklerinden bir tanesi bu ben dediğim şey kişisel düşüncem maalesef bazı noktalarda insani duygularınızda daha doğrusu duygularınızdan uzaklaşıyorsunuz uzaklaşmak durumunda kalıyorsunuz hatta uzaklaşmalısınız. Çünkü bu işin gerekliliği zaten onu aktarmak onu anlatmak onu çekmek. Ölüm varsa ölümü çekmek, patlama varsa patlamayı ekmek, yaralılar var yaralıları çekmek, görüntülemek ya da yayınlanması daha doğrusu RTÜK kurallarına göre hareket edildiği sürece onu bir şekilde RTÜK kurallarına uyarak onu bir şekilde ekranda anlatabilmek aktarabilmek yayınlatabilmek ama ben bireysel olarak mesela şunu yaparım diyorum burada etkililiğinden kastın işin bu boyutuysa ben bireysel olarak tabii onu görüntülemekle mükellef ve haberleştirmekle sorumlu olduğum için öncelikle alabildiğim kadar görüntü alıp sonrasında boyutta kurtarmaya alışıma ya da müdahale etmeye çalışırım. Altını çiziyorum benim işimin gazeteciliğin gerekliliği zaten o bölgeye gidiyorsanız bunu gerekiyor. İlk yardım personeli değiliz hastane personeli değiliz vs. falan filan ama insanız. Ama önce işinizin gereklilikleri daha sonrasında yapabildiğiniz

kadar bize kurtarabildim kadar kurtardım derler. Kavramla kurutabildiğiniz kadar o anda o görüntüyü alıp daha sonrasında olayın insani boyutunda es geçmeden tabi ki kişiyi ölene kadar görüntülemek değil de daha sonrasında işinizi kurtarabilecek kadar görüntüyü alıp daha sonrasında o kişiye müdahale etmek konusunda harekete geçebilirsiniz. Burada şimdi etiklik kavramında olayın siyasi boyutundan mı bahsediyorsanız ya da insani boyutundan mı bahsediyoruz. Ama siyasi boyutuna değinilecek olursa siz İsrail'in dökme kurşun operasyonundasınız Gazze'ye düzenlediği ve orda gazeteci olarak yer alıyorsunuz. İsrail tarafında yer aldığınızda bir gazeteci olarak İsrail gözüyle konuştuğunu görüyoruz basın mensuplarının Filistinlilerin ya da Arapların, Filistinliler tarafından konuştuğunu görüyoruz. Türkiye'nin daha ortadan Türk gazetecilerin daha ortadan yürüttüğü söylemler elbette var yorumlar var. Bu noktada objektif bir gözle mi siz ordasınız? Gerçekten elinizi kolunuzu rahatlatan şey bu oluyor aslında yoksa belirli bir ülkeye bağlı mı ordasınız ya da yaşadığınız ülkenin gazetecisi olarak mı ordasınız burada haberin içeriğini anlatmak aktarmak değişebilir. Mesela başka burada şöyle bir örnek veriyim. Kesinlikle İsrail'in Gazze'de yaptığı zulmün görüntüleri zaten bütün dünyaya aktarıldı aktarılıyor fakat öte taraftan bunun yapıyorsanız şunu da yapmanız gerekiyor. Mesela Zaman zaman orta da bir çatışma durumu yokken mesela belirli grupların İsrail tarafına da el yapımı roketler attığını görüyoruz ve bir yerde bir tahrik unsuru olduğunu görüyoruz. Şimdi bunu da haberleştiren ya da haberleştirebilen kaç kişi var? O yüzden orda objektiflik olmuyor. Onu veriyoruz ama bunu da vermek durumundayız. Maalesef kendi ülkenizle ilgili mesela haberler yaparken bile çoğu zaman yine hocalarımızın aktardığı öğrettiği bizlere kimlik kartınızın üstünde national kısmının karşısında T.C. değil gazeteci yazabiliyor sadece kendinizi belli bir yerden soyutlayarak haber yapmaya çalışıyorsunuz. Bu zor bir şey mi zor. Bu noktada insani noktalarınızın öne çıkmasıyla tarafta belirtebiliyorsunuz. O zaman ne kadar etik oluyor ne kadar birisi bir yeri vurmuşken orayı görmezden gelmek olayı haberleştirmemek ya da birisi bir yeri vurduğunda o vurma nedenini anlatmamak ya da yapılan insani dramı göstermemek. Mesela İsraililerin yaptığı bu. Hangisi Gazze'de yaptıkları zulmü açık açık gösteriyorlar. Biz zulmettik mi diyorlar? Hayır öyle değil yani. Dolayısıyla işte burada etik kavramı sadece Türkiye'de değil Dünya genelinde tartışılır bir hal alıyor. Sadece sıcak bölge muhabirliği için değil diğer muhabirlik alanları içinde geçerli.

5-Savaş muhabirliğini diğer muhabirlik türlerinden ayıran noktalar nelerdir?

Temel de tabanda ayıran bir nokta yok. Haber haberdur. Habere bakış açın haberi ele alış şeklin habere verdiği önem haberdeki detayları konu her neyse yakalayabilme özelliği bunların hepsi temelinde aynı. Zaten kademe kademe sen gittin bir sağlık haberinde detay yakalayabilmeyi biliyorsan, Bir konferansı takip ederken orda gözlem

yapma yeteneğini geliştirdiyse ve bunu habere yansıtabiliyorsa ve bir moda haberi herkesten ya da rakiplerinden bakış açısı geliştirip uygulayabiliyorsa zaten aynı şeyi bölgede de yapabilirsin. Sıcak bölge muhabirliğinde de yapabilirsin. Neler tabi riskleri var işte hayatta kalma riski, haberi zamanında yetiştirebilme riski çünkü bazen teknik imkansızlıklar devreye girebiliyor. İnternetin dünya genelinde yaygın olabilmesiyle birlikte bunlar bir nebze de olsa aşıldı ama internetin çok zayıf olduğu bölgelerde var. Afrika ülkeleri gibi. Bu bir nokta. Haberi doğru yerine doğru vaktinde yetiştirebilme sıkıntısı ekip olarak çalışabilmenin o sinerjiyi yakalayabilmenin önemi çünkü sahadasın orda bir sen varsın bir kameramanın var Türkiye’de böyle en azından iki kişi gidiyorsunuz ekipçe gitme yok. Bu bir diğer risk. Olayın duygularınızı kontrol edebilme daha soğuk kanlı olabilme daha kriz yönetebilmeyi iyi yapabiliyor olmanız önem taşıyor. Sizin önünüze bir olay çıktığında yeni bir şey ile karşılaştığınızda yeni bir şey yaşadığınızda o anda yanınızdakiler bile o krizi ve kaos ortamına kapıldığında siz kendinizi o işten o tanımadığınız ortamdan nasıl sıyrabileceksiniz bu başka ayırt eden özelliklerden bir de pratik zekâ gerektiriyor bazı yerlerde. Yani sahada sıcak bölge muhabirliğinde çok cengaverliğe gerek yok ama eğer ordaysanız farklı bir şeyler yapmanız lazım. Rakip kanallardan çünkü işinizin bir diğer boyutu da reyting doğru haberi etik kurallar çerçevesinde çıkartmaya çalışırken o zor şartlarda zor koşullarda farklı bir şeyle yapmaya çalışmanız gerekiyor ki sizi yüzlerce hatta dünya genelinde hatta sayıları binleri aşan muhabirler arasında adınız farklı bir noktaya mesleki açıdan ulaşabilsin.

6-Savaş muhabirliğinde bağlı bulunduğunuz yayın kuruluşunun etkisi var mıdır? Varsa bunu etik açısından nasıl değerlendirirsiniz?

Eğer haberin veriliş tarzıyla alakalı soruyorsanız evet olabiliyor. Yayın kuruluşunun etkisi olabiliyor. Ne tarafta çalıştığınız yayın kuruluşunun hangi görüşe yakın olduğuna bağlı yayınlar yapılabilir. Ne kadar etik işte o noktada tartışılır. Ama burada yani muhabirlerin görevi burada bir olayı aktarmak anlatmak çok üst level ise belki bir nebze yorumlamak ama bu şu demek değil ben gazetecilik olarak mesleğimiz gereği olarak ben şunu savunmuşumdur. Basın ve Halkla İlişkiler birlikte anılır. Maalesef ikisi de farklı alanlar. Biz hiçbir tarafın pr ajansı değiliz. Yani bir tarafı yermek için ya da bir tarafı övmek için orada değiliz. Onu aktarmakla sorumluyuz. Eğer o zaman zaten işinizi gerekten yapabiliyorsunuz. Yani merkez medyada yer alma çalışma tabi sizin elinizi daha da kuvvetlendiriyor. Türkiye’de yurtdışında olduğu gibi ekiple habere gitmiyorsunuz. Bir kameramanla gidiyorsunuz. Mesela bir BBC çalışmasına baktığımızda kameraman muhabir kan gruplarına göre bile eşleştirilebiliyor. Sesçiniz oluyor, ışıkçınız oluyor, oraya gittiğiniz zaman CNN International korumalarınız oluyor. Hiç unutmuyorum Amerika’nın Bağdat işgalinde CNN kaldığı bina gayet

güvenli yeşil bölgede pek etrafta koruması olan bir binaydı biz oraya şansımız el verirse kaskımız çelik yeleşimiz alarak gidiyoruz. Bu da mesleğe bakış açısındaki etiklikle ilgili sorgulanabilir bir diğer boyut.

7-Savaş muhabirliği açısından en çok tartışılan embedded gazeteciliği nasıl değerlendiriyorsunuz?

Neden bir yere girerken embedded olunur? Karşılıklı yapılan bir anlaşmadır aslında bu gittiğiniz bölge tarafından gittiğiniz kurum tarafından embedded yapılırsınız. O sizden sizde ona karşı hükümlülüklerinizden böyle sorumlu olursunuz. Örnek veriyim Yine Irak işgalinden örnek vereyim Amerikalıların olduğu üsse girmek istedik Bağdat'a en yakın olan da ta ki üssüydü. Benim şimdi buraya girebilmem için burası bir askeri alan askeri bölgesi buraya girebilmem için tabii ki belirli izinlerin olması gerekiyor. Tabii ki önceden bir başvuru sürecinin olması gerekiyor. Şimdi orası açık bir bölge olsa o zaman askeri bölge olmaktan çıkar. Yani güvenlik açısından son derece sıkıntılı olur. Bu defa Amerikalılar açısından sıkıntı olur. Diğer taraftan ben oraya embedded oluyorum bazı sorumlulukları kendim üstleneceğimi garantileyerek adam bu konuda elini kolunu rahatlatmış oluyor. Yani orada bir çatlama patlama bir şey olsa sorumluluk sana aittir diyor. Senin blackooclarla uçuşa çıkartırım başına bir şey gelirse sorumluluk sana aittir. Daha bunu yaparken kaskın olmadan asla uçurmuyor seni. Embedded özellikle sıcak bölgelerde olması gerektiğini düşünüyorum zaten ben yoksa bir nebze olsa o tecrübesi meslektaşlarımızı da bu illa bir askeri üs olamaya bilirde açık olan olabilir o bölgeye sıcak bölgeye girişler- çıkışlar kontrollüdür. Bu kontrol aslında sekterdeki ya da sıcak bölgelerde tecrübesiz arkadaşlarımız için ya da yeni yeni ısınan arkadaşlarımızın güvenliği içinde gerekli. Birçok heyecanla cengaverlik yaparak belirli alanlara girmeye çalışarak hayatını kaybeden arkadaşlarımız var. Yani embedded olması gerekiyor. Bunu bizim tarafımızdan da düşünün bizde önümüze her geleni her yere almıyoruz dışarıda. Spekülatif yapılan haberlere karşı Türkiye'de kendi önlemini alabiliyor.

8-Savaş ortamından normal hayatınıza döndüğünüzde nasıl bir adaptasyon süreci yaşıyorsunuz? Psikolojik destek alıyor musunuz?

Adaptasyon süreci tabii ki zor ama Türkiye'de sıcak bölge muhabirliği yapıyorsanız zaten o kadar dinamik bir mesleğin içindesiniz ki gündemin sürekli değiştiği yoğun olduğu süreçtesiniz ki şöyle bir şey olmuyor siz savaştan geldiniz bir hafta dinlen 15 gün kendine gel değil geliyorsunuz eğer akşam uygun bir saatte geldiyse uçağınız uygun bir saatte geldiyse sabah tekrar işe gidiyorsunuz ve yeni bir habere adapte olmak zorunda kalıyorsunuz. Bunun nedeni tüketimi çok kolay bir iş yapıyor olmamızdan kaynaklanıyor. O yüzden o adaptasyon süreci diye geniş geniş zamanlarınız olmuyor. Hemen bir başka habere kanalize olmak durumundasınız.

Hele hiç unutmam Kanal D'de iken Gazze'den geldiğim bir dönemde gece geldim ertesi sabah eksik olmasın sağ olsun o dönemin istihbarat şefi, şefim, müdürüm hemen ertesi sabah beni bir motosiklet haberine gönderdi. Git şu fuarı takip et diye. Yani o süreç dün neredesiniz bugün neredesiniz yarın nerde olacaksınız kendi içinizde çok fazla düşünmeye vaktiniz olmuyor çünkü çok hızlı yer değiştiriyorsunuz. Psikolojik destek alma konusunda o dönemde almaya vaktimiz fırsatımız olmadı. Alan ve bunu düzenli yapan arkadaşlarımın Türkiye'de olduğunu zannetmiyorum. Ne zaman acısı çıkıyor? Tabi ki çıkıyor ve bunun tabii psikolojik travmatik yönleri oluyor. Ara verdiğiniz süreden birkaç yıl sonra belki bir yıl sonra bu kişiden kişiye değişebilir. Bu defa rüyalarınıza girmeye başlıyor. Bu defa geçte olsa kendinizde o bölgenin verdiği ağırlığı hissetmeye başlıyorsunuz yaşadıklarınızı hatırlıyorsunuz ve farklı şekilde kişiden kişiye değişik etkiler gösterebilir ama yurtdışında böylemi? hayır. Genelde yurtdışından kastın Amerika, İngiltere gibi ülkelerde danışmanlık aldıklarını psikolojik destek aldıklarını biliyorum meslektaşlarımızın. Maalesef Türkiye'de öyle bir vaktimiz fırsatımız olmuyor. Bunun da zaten yıpranmışlık payı diye bir şey var herhâlde bunu düşünerek de göz önünde bulundurmışlardır bu detayı. Türkiye'de böyle bir şansınız olmadığı için olumsuz etkilerini yaşayabiliyorsunuz.

9-Dünya'da ve Türkiye'deki savaş muhabirliği arasında ne tür farklılıklar söz konusu? Savaş ortamında ve haberi hazırlamada o farklar ne şekilde gözlenmektedir?

Tabi ki farklılıklar var. Dünya'da derken çok geniş bir kavram. Bunu Amerika, İngiltere gözüyle mi söylersiniz, Avrupa ülkelerinde ki gazetecilikle mi ilişkilendirirsiniz yoksa Ortadoğu'daki sıcak bölge muhabirliğiyle mi ilişkilendirirsiniz? Hep birbirinden farklı bakış açısı itibariyle. Yani Türkiye'yi Ortadoğu'yla karşılaştırırsanız Türkiye'deki şartlar çok daha iyi. Çünkü Ortadoğu genelinde insan hayatının çok fazla önemi olmadığını için onlar daha gözü kapalı yaklaşabiliyorlar. Gazeteciliğin bu alanını batı ülkeleriyle kıyasladığınızda yani gittiğiniz ekip arkadaşlarınızın kameramanınızla olan kan uyumunuzdan tutunda dinlenme paylarınız, adaptasyon süreci size zaman tanınmasında tutunda size verilen psikolojik desteklerden tutunda batı kısmında bunu görürken Türkiye'de bunu göremiyoruz ya da çalıştığınız kurumda yeterli kask ve çelik yelek varsa sadece onları alıp gidebiliyorsunuz ama işte batı ülkelerinde yine bir güvenlik çemberiniz olabiliyor. Bu her ülke içinde geçerli değil yani bir Fransa bir Almanya ya da bir Hollanda için söyleyemem ama özellikle Amerikalıların kendilerinin bizzat bulunduğu bölgelerde evet bu şekliyle çalışıyorlar. Orta Doğu ülkeleri ise tamamen yaşanılanları olağan karşılar boyutta etkilenmeden hani muhabirliğinde sıcak bölge muhabirliğine de onlarda çelik yeleksiz bile girebiliyorlar olay yerlerine. İnsan olmaya insanlığa can değerine canın kıymetine gösterilen görüş farklılığını

görmüş oluyoruz. Başka imkanlarda mesela yine Amerika ya da Batı ülkelerinin medya mensuplarında gittikleri yerlerde aldıkları harcırahlar çok yüksekken ekonomik anlamda daha doğu bölgeye giderken ekonomik anlamda daha donanımlı giderken Türkiye’de özellikle son dönemlerde gelinen noktada maddi sıkıntılar, tasarruf tedbirleri adı verilen şeylerde haberden haberin içeriğinden kısılma başlanıyor. Size yeterince yanınıza harcırahınız bile verilmeyebiliyor. Böyle bir bakış açısı farklılığı var. Orta Doğu’da ise bu işin ekonomik kısmı hiç önemsenmeyip çok ucuz paralara çalıştırılıyor oradaki meslektaşlarımız maalesef. Eee tabi bütün bunlar hazırladığınız haberin içeriğine şekline kalitesine yansıyor.

10-Sahada duygularınızı yönetmek zor oluyor mu?

O bölgelerde ilk yer aldığım dönemlerde duygularımı yönetmek daha zor oluyordu. Fakat zaman içerisinde o duygularınız körelebiliyor. Daha doğrusu daha soğukkanlı yaklaşmayı öğreniyorsunuz. Her sese dönüp bakmıyorsunuz ya da her durumda panik olmuyorsunuz ya da bazı olaylar olağan geliyor sizi sadece gerekli tedbirlerinizi alıp geçecek diye yaklaşabiliyorsunuz. Bir yaralı bir ölü gördüğünüzde de aynı şekilde ilk başta gördüğünüzde sizin hissettiğiniz duygularla artık üzerinden yıllar geçtiğinde aynı karelere benzer şekilde yaklaştığınızdaki görüntü sizi o günkü kadar etkilemiyor. Bu kötü bir şey. Belki normal şartlarda evet etkilemesi lazım belki burada psikolojik desteğin alınmasının önemi ortaya çıkıyor ama bu hayatımızdaki her şey de böyle değişimlidir? Aynı şey üst üste geldiğinde zaten o konuda körelirsiniz. Birde bir söz vardır öldürmeyen acı güçlendirir diye ilkinde yıkılmadıysanız bir sonrakine daha dirayetli yaklaşabiliyorsunuz zaten. Ama tabi ki dayanıklı olmanız gerekiyor. Sakinlik ve soğukkanlılık burada temel faktör. Orada paniğe kapılırsanız sizin de hayatınıza mal olabilir ya da kameramanınızın hayatına mal olabilir. Yeri gelince hızlı karar verme bir o kadar soğukkanlı olma çabuk düşünme iyi analiz etme iyi gözlem yapma önemli özelliğinden bir tanesi muhabirliğin bu dalının.

11-Savaş muhabiri olmanın size getirdiği avantaj ve dezavantajlar nelerdir?

İşimi çok severek yaptığım için hiçbir dezavantajının olduğunu söyleyemem. Hatta kendi mesleğimi icra ettiğimde şöyle geriye dönüp baktığımda inşallah Allah tekrar nasip eder. Gerçekten nefes aldığım iki bölge var. Birçok savaş gördüm. Ama bir Gazze, ikincisi Bağdat işgal dönemi yani mesleğimi gerçekten yaptığımı hissettiğim dönemlerdir. Bana heyecan kattığı için yeni bir şeylere ulaşma fırsatı elde ettiğimiz için tarihe tanıklık ettiğimiz için. Öte taraftan belki bu savaş muhabiri olmanın bir avantajı ya da dezavantajı gibi değil de sektörün ve yaptığını haberin her gün çok çabuk tükenebilir olmasından olsa gerek. Mesela o kadar bölgede dünyada ilk Türkiye’de ilk diye haberlerim var kaç savaş bölgesinde kaç kişi hatırlıyor o haberin içeriğini detayını kaç kişi hepsini hatırlıyor. Belki birisi bir tanesine denk geldi ötekisi

bir tanesine denk geldi. Maalesef insan orada üzüyor. Yaptığınız işin canınızı ortaya koyarak yaptığınız işin takdir boyutunda ne kadar alıyorsunuz. Değdi mi diyorsunuz. Sevdiğim için değdi. Para için bu işi yapan arkadaşlar varsa gerçekten değmeyeceğini söyleyebilirim. Pek çok yeni yer gördüm. Asla hayatımda gitmeyeceğim gitmeyi düşünmeyeceğim yerlere meslek savaş muhabiri sıcak bölge muhabiri olarak giderek gördüm. Bu başka bir avantajı olabilir. Pek çok farklı kültürle karşılaşmak pek çok farklı insan tanımak bu açıdan önem taşıyor.

12-Türkiye’de verilen savaş muhabirliği eğitimlerini yeterli buluyor musunuz? Bu konuyla ilgili ne tür eklemeler ya da değişiklikler yapılmalıdır?

Sıcak bölge kendini savunma evet. Bunların farklı kategorileri var zaten. Savunma eğitimleri vs. bu arada yanlışlardan bir tanesi bazı yerlerde silah falan kullandırtıyorlar. O kadar yanlış buluyorum ki çünkü bizim işimiz silahla değil bizim işimiz insan vurmak değil bizim işimiz o bölgede hayatta kalarak o şeyi haberleştirmek. Bu yaşanarak tecrübe edilecek bir şey kademe kademe. Tabi gittiğiniz yere yanınızda tecrübeli bir kameramanla gitmeniz sizin için çok büyük avantaj her açıdan haberi ele alış şekli hem de bölgede daha rahat hareket edebilmeniz açısından. Böyle bir eğitim olmaz. Savaş muhabirliği eğitimi hayır. Belki kendini savunma eğitimi olabilir. İşte görüyorum bazen oradan atlamalar zıplamalar suların içerisinde dalmalar oradan çekmeler biz komanda değiliz. Öyle şeyler yaşanmıyor. Bu yeterlilik değil bence abartı gösterisi. Türkiye’de bir devlet kurumu tarafından verilen eğitimler oldu çok böyle bana o etik gelmiyor. Bu bir de paralı yapıyor bilmiyorum. Bana asıl o etik gelmiyor. Çünkü sizin Rusya – Gürcistan savaşında bulunacağınız ortamlar Gazze’de bulunacağınız ortamlar Bağdat’ta bulunacağınız ortam arasında Libya’da Suriye ‘de bulunacağınız ortamlar o kadar farklılıklar var ki çünkü cephe farklı. Yani sizin temel şeyler üzerinden hareket edip birazda her tecrübenize tecrübe katarak hareket etmeniz lazım. Ama öyle yok suların içerisinde atlamalar çıkmalarda, su altı kameralarına çekmeler dağlara tırmanmalar bu çok saçma geliyor bana.

13-Savaş muhabirliği yaptığınız süre içerisinde sizi en çok etkileyen olay ne oldu?

Çok etkilendiğim olay oldu. Gazze’de bulunduğum bir süreçti. İşte Ramallah’ı taydık biz. Bu arada Batı Şeria tarafından sabahın çok erken saatlerinde İsrail bombalarıyla uyandık. Hemen olay yerine gittiğimizde o kadar yakın diki o kadar yakınlar diki İsrail tanklarını hatırlıyorum Tanklarla girmişlerdi ve helikopterlerden de atışlar oluyordu ve rastgele oluyordu. Hem onlardan birine hem size isabet etmesi çok olası ve sokak savaşının içerisinde sizde görüntü alabilmek için orada yer alıyorsunuz. Orada gazeteci varmış yokmuş diye bakmıyor, bulunduğunuz bölgedeki karşı cephenin askerleri. Mesela orada benim burada ne işim var dediğim çok oldu. Çünkü o o

esnada oldu. Benim burada ne işim var. Onu gülümseyerek hatırlıyorum. Her bir atılan bombanın yerde attığınız adımda sizi sıçratması onu o kadar derinden hissetmeniz ve aynı anda kaçmaya çalışmanız yani çok etkilendiğim anlardan bir tanesidir.

14-Korkusuz ve ölümle burun buruna gelmekten çekinilmeyen bu meslekte, ölüme en yakın hissettiğiniz an nedir?

Kim söylüyor korkusuz bir meslek olduğunu. Kim diyor acaba ölümle burun buruna gelmekten çekinmediğimizi. Bu da yanlış yaklaşımlardan birisi. Tabi ki korkuyoruz tabii ki ölümle burun buruna gelmekten çekiniyoruz ama gerekli tedbirleri aldığınız zaman bazı şeyleri içselleştirdiğiniz zaman bir tık daha cesaretli davranabiliyorsunuz öncelikle onu söyleyeyim. Ölüme en yakın hissettiğim an 13. Soruda cevabını verdiğim olaydır.

15-Savaş muhabirleri daha çok savaş bölgesinde bulunarak mı yoksa orada gördükleri ve yaşadıklarıyla mı deneyim kazanmaktadır?

Görmek yaşamak için orada bulunmak gerekiyor. Tabi ki yaşayarak.

16- “Ben şimdi bir savaş muhabiri oldum” dediğiniz bir an oldu mu? Olduysa bu hissi size yaşatan olayı paylaşır mısınız?

İlginç bir tesadüf oldu aslında kendi şansımı kendim yarattım bilmiyorum ama 2006 'da Ayşenur Arslan ve Mehmet Ali Birand'dı yöneticilerimiz. Yeni bir haber dosyası hazırlamak için kansere karşı alternatif tıp yöntemleri dosyasını hazırlamak için Orta Doğu ve Orta Asya ülkelerine göndereceklerdi. Sen araştır dediler Kırgızistan, Özbekistan, İsrail vs. şimdi İsrail'in adı geçince çok heyecanlandım. Şöyle zaten sıcak bölge muhabiri olmak istiyordum ve bakın dikkatinizi çekerim sağlık haberi yapmak için bölgeye gönderiliyordum. Dedim ki Ben İsrail'e kadar gitmişken Gazze'ye geçmemek olmaz ve çalıştığım iş yerime kuruma yalan söyledim. Hastanelerden İsrail hastanelerinden aldığım randevuları üç gün öncesine kaydırıp işte sanki o tarihlerde randevularımız varmış gibi uçak biletimizi erkene aldırıp otel rezervasyonumuzu erken tarihe yaptırdım. Fakat oraya gittiğimiz zaman üç gün öncesinde gittiğimiz için ilk başta Gazze'ye geçtik ve Gazze'de olduğumuzdan haberi yoktu çalıştığımız kanalın ilk gittiğimiz gün Saddam idam edildi ve ben Saddam idam edildiğinde Gazze'deydim. Biliyorsunuz ki Filistinliler için Saddam'ın ayrı bir önemi vardır. Saddam içinde Filistin'in. O anda orada olmak o atmosferi aktarmak benim için çok önem taşıyordu. Bana o bölgelerin yolunu daha çok açan olaydır. Hemen ikinci gün Gazze'den beş gazeteci kaçırıldı. Bir sonraki Ramallah Batı Şeria geçtiğimizde İsrail askerleri Ramallah'a girdiler. Batı Şeria'ya şimdi o esnada da Ramallah'da olduğumu söyledim. Yalan söyleyerek gitmiştim ama orada olduğumu olaylar patlayınca çalıştığım kurumla paylaştıktan sonra canlı yayınlar yaptık Kanal D haberdeydim o zaman ve Ramallah'daki olayı da anlatınca telefonda döndüğümde İsrail'den Deniz

Arman bana “Şişş Savaş Muhabiri, Nasılsın?” diye seslendi bana. İlk defa o kavramı öyle içselleştirmeye başladım. Tamamen kendi şansımı kendim yaratarak birazda şansımın da yaver gitmesiyle açıkçası. Burada Saddam’ın ölmesi benim için kucağıma düşen bir haberdirdi o esnada. Budur işin başladığı yer.

17- Savaş muhabirlerinin asli görevi nedir?

Önceki yanıtladığımız sorularda yeterince bundan bahsettik.

18-Savaş bölgelerinden sizin geçtiğiniz haber içerikleriyle diğer haber portallarının geçtiği haberlerin kullanımlarını karşılaştırıyor musunuz?

Tabi ki karşılaştırıyorum. Ama zaten ben mesela o haberi geçerken alabildiği kadar çok teğet alıp hazırladığım için öncesinde içeriğinden çok emin olarak geçiyorum ve bunu yapmayan arkadaşlarda gerçekten kızıyorum kızıyorum da. Ama tabii ki içerikleriyle kıyaslıyoruz. Bazen yadırgayarak karşılıyoruz.

19-Farklı ülkelerden gelen savaş muhabirleri taraflardan birine entegre olmak zorundalar mı?

Hiç de entegre olma gibi bir zorunluluğu yok. Yine yaşadıklarımın örnek vereyim. Mesela onlardan bir tanesi İsrail Gazze Filistin. Filistin’de nedir iki temel grup var biri El-Fetih biri Hamas. İslami Cihatı vs. saymıyorum ama mesela ben oraya gazeteci olarak gittiğim için İsrail bilirdi ki ben Hamasla da görüşüyorum. Hamas bilirdi ki el-Fetihle de görüşüyorum. El Fetih bilirdi ki İsrail’le de görüşüyorum. Çünkü ben gazeteci olarak oradayım. Eğer siz birinin lafının ötekine taşıma misyonu üstlenmediyseniz, eğer siz bir tarafın adamı olmaya ya da kendinizi bir yere yamamaya çalışmadıysanız, eğer siz gerçekten eğri olana doğru olana doğru diyorsanız işte o zaman haber size akıyor. Gerçekten o zaman haber size akıyor. Başka bir örnek daha vereyim Kuzey Irak’ın hava ve kara harekâtı 2006-2007 işte. O zamanda Erbil’deydim ve benden önceki gazeteci arkadaşım aynı kanalda çalıştığımız yaptığı bir haberin içeriği beğenilmediği için sınır dışı edilmişti. Dolayısıyla benim çalıştığım kanal KanalD aslında mimliydi o bölgede. Bu arada hemen ben gittiğimde tabi gider gitmez çok sorgu suale tabi tutulduk. Ne taraftasın? Bakış açın ne? odur budur gibi. Ben Irak tarafına da Kürt tarafına da Kürt Bölgesel yönetimine de şunu söyledim o zaman bana birkaç gün müsaade edin ben öncelikle bölge halkını anlamaya tanımaya onlarla konuşmaya çalışacağım. Daha sonrasında haber geçme taraftarıyım o zaman çalıştığım kanalda buna müsaade ediyordu. Böyle bir olanağımız vardı. Çünkü iki ekiptik. Diğer arkadaş zaten haber gelmeye devam ediyordu ve o esnada gerçekten neyse olan olanı olduğu gibi verdik. Fakat baktılar ki Irak tarafında Kürt tarafında çarpıtmıyorum yapılan haberleri ama son dönemeye yakın birkaç gün öncesinde başka bir şeye denk geldik mesela hep bize Kandil’in Kuzey tarafına götürüyorlardı o güne kadar işte bakın buradan PKK hiç lojistik destek

gitmiyor, kuş uçurtmuyoruz, kontrol altında tutuyoruz diye Çoman kasabasına götürüyorlardı, Kandil'in Kuzey girişine kameraman arkadaşına dedim ki o zaman Özcan'a ya dedim bu Kandil'in başka girişi yok mu Güney'e gidelim Sengeser orada dedim orada bakalım hep bizi aynı yere götürüyorlar. Hakikaten o dönemde o bölgede baktığımız gerçekten Peşmerge ve PKK'ya el ele kol kola gördük ve Kandil'e giden yardımları gördük. Bunu da çektik. Bu yayınlandı sonuçta hazırladığımız haberler o bölge yönetimi tarafından sıkı takipteydi izleniyordu ve gitmeye yakın bölgesel Kürt yöneticilerinden biriyle artık bizi embedded yapanlardan birisiyle telefonda görüşürken Benan Hanım teşekkürler objektifliğiniz için gerçi iki gün öncede şöyle bir haber yapmışsınız ama hani ama olsun. Çünkü niye başkası olsa anında sınır dışı tak yapılıp gönderilebilirler ama biliyorlar ki sen artık neysen ne, neyse o onu veriyorsun. Gerçekten işinizi hakkıyla yaparsanız belirli sınırlar ve çerçeveler içerisinde ve gerçekten objektif olduğunuza inandırılırsanız o zaman haber kaynaklarınız size tamamen açılmış oluyor.

20-Son cümleleriniz nedir?

Savaş muhabirliği diye bir şey yok sıcak bölge muhabirliği diyelim.

3.3 Mehmet ALTUNIŞIK (16.04.2019 Tarihinde Yapılan Röportaj)

Arap Baharı olarak adlandırılan süreci takip etmiştir. Libya, Tunus, Mısır, Suriye, Irak, Kuzey Irak, Lübnan'da bulunmuştur.

1-Neden savaş muhabirliği?

Meslek hayatıma başladığımda en büyük hedefim savaş alanlarında muhabirlik yapmaktı. Mesleğe başlama nedenim diyebilirim. Sıcak olayların içinde olmayı seviyorum. Tabii birde bunun tarihe tanıklık kısmı var. Ben savaş bölgesindeki olayları en iyi şekilde aktarmak için o bölgelere gitmeyi istedim.

2-Savaş muhabirliğini birkaç kelimeyle tanımlar mısınız?

Savaş muhabirliğini her zaman tarihe tanıklık olarak tanımlarım. Savaşlar ülkelerin kaderlerini değiştirir. Bu değişimde eğer oradaysanız bu tarihe tanıklık ettiğiniz anlamına gelir.

3-Sahada "savaş muhabiri" olmayı nasıl açıklarsınız?

Sahada savaş muhabiri olmak demek, kelle koltukta gazetecilik yapmak demektir. Savaş Muhabirliği tehlikeli bir iştir. Çünkü savaş alanında bazı gruplar özellikle ses getirmek, gündeme gelmek için gazetecileri hedef alır. Dolayısıyla sıcak alanda çalışıyorsanız, bir savaşın ortasında muhabirseniz işiniz çok zor demektir.

4-Etik kavramını savaş muhabiri için nasıl bir tanım kullanırsınız? Karşılaştığınız bir olayla ile ilişkilendirir misiniz?

Benim için esas olan savaş alanında olan neyse onu aktarmaktır. Savaş bölgelerinde haber yapmak için yeterince malzeme var. Bunlar varken kurgulanmış sahneler oluşturmak, sırf görüntü almak için savaşçıları mevzilere gönderip ateş ettirmek benim için etik dışı hareketlerdir.

5-Savaş muhabirliğini diğer muhabirlik türlerinden ayıran noktalar nelerdir?

Ölüme diğer muhabirlik türlerine göre en yakın olduğun türdür savaş muhabirliği. Hayati risk taşımadığından daha çok araştırma gerektiren bir alandır. Örneğin normal bir habere giderken herhangi bir araştırma yapma ihtiyacı duymaz pek çok muhabir. Ancak çatışma bölgesine gidecek olan muhabir mutlaka gideceği bölgenin özelliklerini, şehirlerini, kültürünü, coğrafi konumunu araştırır, araştırmalı da.

6-Savaş muhabirliğinde bağlı bulunduğunuz yayın kuruluşunun etkisi var mıdır? Varsa bunu etik açısından nasıl değerlendirirsiniz?

Her kurumun kendine göre bir yayın politikası vardır. Muhabirler o politikanın belirlenmesinde etkili kişiler değildir. Etik veya değil ama sadece savaş alanlarında değil her alanda çalıştığınız kurumun yayın politikasını gözetmek durumundasınız. Ancak savaş bölgelerinde oradaki atmosferin aktarılmasında birçok kurumun yayın politikasının etkisi olmaz. Büyük oranda olduğu şekliyle aktarılır.

7-Savaş muhabirliği açısından en çok tartışılan embedded gazeteciliği nasıl değerlendiriyorsunuz?

Hiçbir savaş muhabiri savaşı tek taraftan takip etmek istemez. Ancak gerek ülkelerin birbirine uyguladıkları dış politika, gerekse sahadaki savaşçıların tutumu savaş muhabirlerini hep bir tarafa itmek zorunda bırakıyor. Örnek; Suriye'de rejim güçleri hiçbir zaman Türk gazetecilerin yanlarına gitmelerine müsaade etmedi. Dolayısıyla savaş hep muhalifler tarafından takip edildi. Bu durumu belirleyen faktörler muhabirler değil bölgedeki unsurlardır.

8-Savaş ortamından normal hayatınıza döndüğünüzde nasıl bir adaptasyon süreci yaşıyorsunuz? Psikolojik destek alıyor musunuz?

Ben hiç psikolojik destek almadım. Kendi başıma yaşadıklarımla baş etmeye çalıştım. Onca ölüme yıkıma döküme tanıklık edip etkilenmemek mümkün değil. O bölgeden döndükten sonra normal hayata alışmak kısa sürede adapte olmak zor. Birçok muhabir psikolojik destek alarak bu süreci atlattı.

9-Dünya’da ve Türkiye’deki savaş muhabirliği arasında ne tür farklılıklar söz konusu? Savaş ortamında ve haberi hazırlamada o farklar ne şekilde gözlenmektedir?

Çok fark var. Aslında Türkiye’de savaş muhabirliği yok. Sadece olağan üstü hallerde o bölgelerde de görev yapabilen iyi muhabirler var. Buna bende dahilim. Türkiye’de muhabirler üç günlük sınır takibi ile savaş muhabiri oluyor. Oysa savaş muhabirliği bu kadar basit değil. Dünya genelinde baktığımızda savaş muhabirleri gittikleri bölgede savaş sonuçlanana kadar takipleri sürdürüyor. Peki Türkiye’den kaç savaş muhabiri hemen yanı başındaki Suriye’yi 7-8 yıldır kesintisiz takip ediyor?

10-Sahada duygularınızı yönetmek zor oluyor mu?

O halde bende size bir soru soracağım. Aralarında kadınların, çocukların, yaşların da olduğu bir sürü insanın ölümüne tanıklık ediyorsunuz. Bir sürü insanın evinden yuvasından göç etmesine tanıklık ediyorsunuz. Evlerin bombalarla yakılıp yıkılmasına tanıklık ediyorsunuz? Siz olsanız duygularınızı kolayca kontrol edebilir miydiniz?

11-Savaş muhabiri olmanın size getirdiği avantaj ve dezavantajlar nelerdir?

Herhangi bir avantajı yok. Belki sektör içinde kurum değiştirirken CV’nize bir artı olarak eklenebilir. Tabi bir de o tecrübeyi ediniyorsunuz. Buda bir avantajdır. Bombaların patladığı, ölümle burun buruna kaldığınız bir ortama karşı size verilen 30 TL harcırahı avantaj ve kazanç olarak saymazsak ki ben saymam. Türkiye’de pek bir avantaj sağladığı söylenemez. Dezavantajı ise son cümlede söyledim. Psikolojiniz alt üst oluyor. Bence yeterli bir dezavantaj.

12-Türkiye’de verilen savaş muhabirliği eğitimlerini yeterli buluyor musunuz?

Bu konuyla ilgili ne tür eklemeler ya da değişiklikler yapılmalıdır?

Türkiye’de verilen bir savaş muhabirliği eğitimi olsaydı yeterliliğini belki o zaman tartışabilirdik. Ama halihazırda verilen bir eğitim yok. Anadolu Ajansı’nın kendi bünyesinde verdiği eğitimi saymıyorum. Dediğim gibi o zaten kendi bünyesinde verdiği bir eğitim. Her ne kadar sonradan dışa açılrsa da yeterli değil.

13-Savaş muhabirliği yaptığınız süre içerisinde sizi en çok etkileyen olay ne oldu?

Görev yaptığım bölgelerde hayatlarını kaybeden çocuklar, göç etmek zorunda kalan insanlar bunlar beni hep derinden etkileyen faktörler oldu.

14-Korkusuz ve ölümle burun buruna gelmekten çekinilmeyen bu meslekte, ölüme en yakın hissettiğiniz an nedir?

Mısır’da Adliye meydanına yapılan baskında yüzlerce kişi hayatını kaybetmişti. Binlerce yaralı vardı. Meydan her taraftan ateş altına alınmıştı. Orada sıkışıp kaldığımda sanırım bu sefer buradan çıkış yok düşüncesine kapıldım. Suriye’de içinde bulunduğum aracın taranması ile yine bu duyguyu yaşadım.

15-Savaş muhabirleri daha çok savaş bölgesinde bulunarak mı yoksa orada gördükleri ve yaşadıklarıyla mı deneyim kazanmaktadır?

Orada bulunmak bir şey ifade etmez. Eğer oradaki atmosferi yaşayamıyorsanız, o atmosferin içinde kendinize yer edemiyorsanız, sadece uzaktan izliyorsanız bu size hiçbir deneyim katmaz. Sadece orada buluşmuş oluyorsunuz. Deneyim için her anı dolu dolu yaşamalısınız.

16- “Ben şimdi bir savaş muhabiri oldum” dediğiniz bir an oldu mu? Olduysa bu hissi size yaşatan olayı paylaşır mısınız?

Hiçbir zaman bu duyguya kapılmadım. Savaş muhabiri olmak 3-5 sefer çatışma bölgesine gidip birkaç gün kalmakla olmaz. Yılları vermek lazım. Bir savaşı başından sonuna kadar takip etmek lazım. Yani giriş, gelişme ve sonucu görmeden ben savaş muhabiri oldum demek pek içi dolu bir cümle olmaz.

17-Savaş muhabirlerinin asli görevi nedir?

Savaş bölgesinde yaşanan her şeyi objektif bir şekilde kamuoyuna aktarmak. Muhabir orada bir taraf veya savaşçı değildir. Onun görevi kamuoyunu aydınlatmaktır. İşini yapması asli görevini tamamlar.

18-Savaş bölgelerinden sizin geçtiğiniz haber içerikleriyle diğer haber portallarının geçtiği haberlerin kullanımını karşılaştırıyor musunuz?

Birçok kez bu karşılaştırmayı yaptım. Çoğunda içerik hep farklıydı. Bunu önemsemem önemli olan benim haberimin doğruluğudur.

19-Farklı ülkelerden gelen savaş muhabirleri taraflardan birine entegre olmak zorundalar mı?

Hayır herkes kendi işini yapar. Kimse kimseye entegre olmak zorunda değil. Ama uyumlu bir çalışma ortamı için elbette muhabirler arası haberleşme olur.

20-Son cümleleriniz nedir?

Teşekkür ederim. Savaş muhabiri olmak istemeden önce iyi bir muhabir olun. Sonrası gelir.

3.4 Mete ÇUBUKÇU (25.02.2019 Tarihinde Yapılan Röportaj)

Afganistan, Irak, Filistin, İsrail, Bosna, Kosova, Lübnan, Ermenistan, Azerbaycan, Çeçenistan, Cezayir, Kıbrıs gibi sıcak bölgelerde görev yapmıştır.

1.Neden savaş muhabirliği?

Başlangıçta özel bir nedeni yok. Yani ben Basım Yayın Yüksekokulunda o dönemin şimdinin iletişim fakültesinde okurken kafamda savaş muhabiri olacağım diye bir şey yoktu. Çalıştığım yerler itibarıyla biraz gidip gelmeyle ilişkili bir şey. Yani Kanal 6'daydım ilk televizyon tecrübem. Azerbaycan- Ermenistan savaşı devam etmekteydi. Müdürümüz “Azerbaycan'a gider misin” dedi Karabağ tarafına orda haber yapalım,

savaş devam ediyordu. Ben gittim, cepheye gittik oradakilerle haberler yaptık mültecilerle oradaki askerlerle. Daha sonra yine yolladılar benimde hoşuma gitti. Önüme çıkan bir haber durumu ya da haber olanağı beni teşvik etti. Ama baştan sevmeseydim devamı gelmezdi.

2. Savaş muhabirliğini birkaç kelimeyle tanımlar mısınız?

Özellikle savaş, kriz, çatışma bölgelerinde sıcak haberi yapan ama benim tarifim biraz daha geniş bu ek olarak sadece savaş anı değil savaşın öncesini ve sonrasında haberleştiren sadece cephede olan biteni çatışmanı anını değil sonrasında cephe gerisinde özellikle bundan etkilenen siviller, kadınlar, çocuklar, yaşlılar mültecileri de haberleştiren gazeteciliğin bir dalı diyebiliriz.

3. Sahada “savaş muhabiri” olmayı nasıl açıklarsınız?

Savaş muhabirinin asıl yeri alandır. Her şey alanda olur yani bu illaki çatışmanın olduğu sıcak an anlamında değil tabi ki o sıcak anı o gelişmeyi muhakkak yerinde yakınında tanık olarak haberleştirmesi ve yapması gerekir. Uzaktan savaş muhabirliği olmaz. Aynı zamanda biraz önceki tarifte de yaptığım gibi olay yerinde sadece sıcak çatışma değil onun dışında olan biteni de orda insanların bu savaştan nasıl etkilendiğini belki tam çatışmanın ortası değildir ama 10 km gerisinde 5 km ilerisinde bundan etkilenen hayatlara da dokunmak o hikayeleri de yapmak lazım. Bütün bunların genelinde zaten alanla ilgilidir. Savaş muhabirliği işi pratik anlamda alandadır. Alana gitmeseniz o hissi o habercilik heyecanını o adrenalini hiçbir zaman hissedemezsiniz ve orada yaşananı, orada yaşayan insanları, savaş maruz kalan insanları birebir olmasa bile neler hissettiklerini anlayamazsınız. Bunun için alan önemlidir.

4. Etik kavramını savaş muhabiri için nasıl bir tanım kullanırsınız? Karşılaştığınız bir olayla ile ilişkilendirir misiniz?

Burada tabi savaş muhabirliğinde genel gazeteciliğin kuralları tabi ki geçerli. Habere nasıl yaklaşılacağı, haberin nasıl yapılacağı, nasıl objektif olunacağı. Ancak tabi ki savaş muhabiri kendine has birtakım gerçekleri vardır. Yani bütün muhabirlikler bütün alanlar zordur. Eğitim muhabirliği de ekonomide diplomaside vs. bunların hepsi zordur belirli bir uzmanlık gerektirir. Savaş muhabirliğini bunlardan ayrı kılan sizin alanda maruz kaldığınız bir takım negatif etkiler. Yani ateş altında kalmanız, bir sürü riski göze almanız o risk altında haberi ulaştırmaya çalışmanız. Karşılaştığınız manzaralar, çatışmalar, ölen insanlar, yaralananlar, yine cephe gerisinde mülteci kampları, çocukların durumu, aç insanlar ve oradan kaçmaya çalışanlar vs. bunlar size biraz yük bindirir. Ama burada yapılması gereken olabildiğince etik kuralların dışına çıkmamak yani taraf tutmamak. Ama şöyle bir şey de var taraf tutmamak derken bu alanda karşılaştığınız olaylar bir takım eşitsiz olaylardır. Mesela İsrail-Filistin

meselesini aldığınız zaman İsrail'in Gazze'ye yaptığı saldırı aslında çok dengesiz, çok eşitsiz bir saldırdır. Bunu haberleştirirsiniz bunun haberini yaparken aslında bunun bir şekilde yaptığınız röportajla ya sizin yaklaşımınızla eşitsiz bir savaş olduğunu anlatır ya da dile getirirsiniz. Ama bunu bire bir taraf olarak yapmadan, bunun bir taraf olduğunuzu hissettirmeden yapmanız gerekir. Şöyle bir şey söyle örnek vereyim Bosna Savaşı 1990'larda büyük bir katliamdır. Boşnaklara karşı ama hep şu soruyu sormuşuzdur aynı şeyi Boşnaklar varsayalım ki Sırlara yapsaydı biz şimdi Müslüman olmak ve Boşnaklara yakın olmak hasebiyle acaba bunları görmezden mi gelecektik? Buradaki nokta hayır gelmemek gerekiyor. Hikâye biraz bu yani kim neyi ihlal ediyorsa bize yakın ya da uzak onu ortaya koymak etik sınır bu.

5-Diğer muhabirliği savaş muhabirliğinden ayıran noktalar neler sizce?

Her uzmanlık tabii çok değerlidir. Bunun zorluğu alanda karşılaştığınız ya da habere ulaşmanız için sarf ettiğiniz çaba bu da şeydir haber kadar zordur. Seyirci okuyucu bunu bilmez onu ilgilendirmez. Oraya nasıl ulaşılır bu hak etten orada yapacağınız haber kadar zordur çünkü bazı ulaşmanız haber yapacağınız yer ateş altındadır bombardıman vardır, çatışma vardır oradan geçmek zorundasınızdır. Oraya ulaşip haberi alıp tekrar iletmek durumundasınızdır. Diğer alanlar gibi normal bir şey yoktur. Yani mesela taraftardan eşit derecede görüş alırım. Ulaşamazsınız alamazsınız öyle bir şey yoktur. Zaman zaman bazı taraflara ağırlık verirsiniz hani çok bunu abartmadan bunun bir takım şeyi vardır zorluğu vardır. Psikolojik olarak sizi daha fazla yorar ve fiziksel olarak sizi daha fazla zorlar ama kendinizce diğer alanlardan bu alanın daha anlamlı olduğunu düşünür ve hissedersiniz doğru ya da yanlış.

6-Savaş muhabirliğinde bağlı bulunduğunuz yayın kuruluşunun etkisi var mı?

Bak şunu söyleyeyim benim çalıştığım bugüne kadar kurumlarda hiç kimse bana o haberi şöyle yap demedi ama ben kendim, kendi ölçülerim kendi hissiyatım nasıl yapmam gerektiğini biraz önce söylediğim gibi etik sınırlar içinde etik sınırları ihlal etmeden ama haklı haksız, kurban katil dengesini de sağlayarak. Yani şöyle bir şey çok güçlü diyelim ki Bosna savaşındasınız Sırlar inanılmaz güçlü ve Boşnakları şey yapıyor tabii ki Boşnaklara daha fazla yer veriyorum ama Boşnak propagandası yapmıyorum Boşnakların yaşadıklarına daha fazla haber veriyorum daha fazla dile getiriyorum ki insanlar olayın farkına varsın. Yoksa kahrolsun Sırlar, katil Sırlar gibi bir gazeteci cümle kuramaz. Bugün bir sürü alanda yapılan şeyler bunun için yanlış yani. Dolayısıyla birtakım kuruluşlar şunu şöyle yap böyle yap diyebilir. Benim bugüne kadar bu alanda yaptığım hiç kimse bana... çünkü ben onu dengesini biliyorum nerede, nasıl yapmam gerektiğini. Tabii olabiliyor tabii ki. Görüntü olarak oluyor, söylem olarak oluyor, yaklaşım olarak oluyor. Bazı şeyleri görmüyorsunuz, yansıtmıyorsunuz ya da onları arşivinize, çantanıza, kasetinize görüntünüzü koyup

geri gelebiliyorsunuz. Tabi şöyle istisnalar vardır. Türkiye'nin içinde bulunduğu birtakım savaşlarda, çatışmalarda birtakım hassasiyetler gösterir. Tabi şöyle bir şey Türkiye olsun-olmasın çatışma anında bir yerdeseniz o hassasiyeti göstermek durumundasınız. Yani yer belirtmezsiniz canlı yayın yapıyorsanız. Çünkü yer belirttiğiniz zaman karşı tarafı yani siz bir yerdesiniz ve onun karşısında biri var ora için bir hedef teşkil eder bunlar dikkat edilmesi gereken şeylerdir hele ki kendi askeriniz olduğunda buna biraz daha fazla önem gösterirsiniz.

7-Savaş muhabirliği açısından en çok tartışılan embedded gazeteciliği nasıl değerlendiriyorsunuz?

Embedded gazetecilik öteden beri olan ama en tepe noktasına Irak savaşıyla varan bir gazetecilik türü .Ben kategorik olarak embedded gazeteciliğe karşı değilim ama bir şartla yani kesinlikle olmaz ve yanlış diyenlerden değilim ama eğer embedded bir şekilde gidiyorsanız bunun karşılığında sizin de sizin kurumunuzdan bir muhabirin bir gazetecinin olması gerekir çünkü embedded gazetecilik sınırlı bir gazetecilik yani sana izin verildiği oranda görüntü çekilebilen, izin verildiği oranda haber yapılabilen veya söz söylenebilen hatta haberlerin askerler tarafından denetlendiği bir gazetecilik bu dezavantajı. Avantajı bir takım girilemeyen yerlere askerlerle birlikte girebiliyorsunuz eğer dediğim gibi mesela Irak savaşında Kuveyt'ten girdiler embeddedler Amerikan ordusuyla ama bazı şirketlerin Bağdat'ta da elemanları vardı çift taraftan haber veriyorlardı yani. Embeddedler orada ne olduğunu Bağdat'ta olanlar ne olduğunu anlatıldığı bir denge vardı. Daha sonra şöyle bir şey formül buldular embeddedda. Televizyon haberinde ya da gazete haberinde bu yabancı gazetelerde vardır. Bu bir embedded haberidir diye okuru ikaz ediyorlar. Okura şunu söylüyor ben askerlerle birlikte hareket ettim ya da belirli bir grupla dolayısıyla haberimde birtakım sınırlamalar olabilir. Siz de bunu o gözle okuyun diye şey. Bizde oldu mu? Bizde böyle bir şey olmadı. Onun için bu kurallar oldukça embedded ama sadece embedded gazetecilik bir savaş gazeteciliği değildir ve yanlıştır. Çünkü hep tek taraftan hep tek taraftan tek gözle haber gelir. Dolayısıyla öbür tarafta ne olduğundan habersiz olunuruz.

8- Savaş ortamından normal hayatınıza döndüğünüzde nasıl bir adaptasyon süreci yaşıyorsunuz? Psikolojik destek alıyor musunuz?

Hayır almıyoruz. Tabi Türkiye'deki şimdi savaş muhabirliği maalesef Türkiye'de çok az uzmanlaşılabilir ve devamı olan bir dal değil. Mesela bugün ekonomi muhabirleri derneği bile var eğitim muhabirleri herkes bilir ya da diplomasi ya da polis adliye vs. Bu alanda birileri yetişir ama Türkiye'de bilmiyorum sizde bak okuyorsunuzdur sağdan say on soldan say ondur. Yani on birinci kişiyi sayamazsınız maalesef. Buda bunu devamlılığının olmadığını gösteriyor. Bunu niye anlatıyorum? Döndükten sonra

kurumsal bir yapı olmadığı için o insanın üzerine binen psikolojik olumsuzluğu atmak için belli desteklere ihtiyaç vardır. Avrupa'da, Amerika'da birtakım kurumlar bunu sağlıyor. Çünkü bugün savaş muhabirleri sadece savaş muhabiri değil yani birtakım doğal faaliyetlerde gazetecilik yapanlar deprem, sel felaketleri, mülteci göçleri itfaiyeciler işte bu depremlerde çalışan kurtarma ekipleri ve depreme ya da bir şeye maruz kalanlar bunların hepsi tramvaya maruz kalıyor. Bizde kalıyoruz. Nasıl onlar belirli bir şeyden geçiyorsa rehabilitasyondan geçiyorsa gazetecilerinde geçmesi gerekir. Dediğim gibi Avrupa'da, Amerika'da birtakım kurumlar bunu sağlıyor. Geldikten sonra sen diyor on gün git belli bir kurumda ister orda kal ister gündüz git konuş anlat anlatmak istediğin bir şey varsa. Çünkü orada insanın üzerine binen yük bir süre sonra farklı şekilde çıkıyor. Ya çok yalnızlaşıyorsunuz ya çok hep birileriyle olmak istiyorsunuz. Bunun yani benim gördüğüm bir sürü alkol problemi yaşayanlar uyuşturucu problemi yaşayanlar o gördüğü tramvayı atabilmek için başka psikolojik. Çünkü bir de şöyle bir boyutu var. Bu alan adrenalin en yüksek olduğu ve bir süre sonra risk çitasını çok yükseltmeye başladığınız bir alan. Bu da sizin hayatınızı artık tehlikeye atıyor. Biraz daha gideceğim biraz daha yükselteceğim çitayı. Ben geçenlerde biliyorum seyredersiniz bakın önemli bir şeydir o. Film yeni çevrildi. Marick Karwen var bu tek gözlü olan kadın 2012 ya da 2013 de Suriye'de öldürüldü. Çok meşhur bir savaş muhabiri. Hep şeylerde var internette yayınlanıyor. Mesela onun hayatını gazetede okumuştum ama unutmuşum. Filmini seyrettikten sonra biliyor aslında öleceğini öyle artık göze almaya tehlikeleri göze almaya başlıyor ki o gazeteciliği aşıyor. Çok iyi işler yapıyor ama Suriye'de yani girdiği yerde çıkamıyor. Dolayısıyla bunların hepsi bir rehabilitasyon gerektiren şeyler. Yani kendini biraz frenlemek durdurmakta buna dahil. Birtakım riskler almazsan da iyi haber yapamıyorsun. Bu alanda iyi şeyler çıkaramıyorsun. Böyle bir varoluşsal çelişki bir yandan da.

9- Dünya'da ve Türkiye'deki savaş muhabirliği arasında ne tür farklılıklar söz konusu? Savaş ortamında ve haberi hazırlamada o farklar ne şekilde gözlenmektedir?

Şimdi dediğim gibi bir kurumsallaşma açıdan iki devamlılık açısından maalesef batıyla aramızda yani batı derken önemli kuruluşlar bunun için doğuda ciddi kuruluşlar var onlarla ama eskiye göre teorik, donanım ulaşım anlamında bizimde eskiden onlarda yoktu. Bizim eskiden çelik yeleğimiz bile yoktu. Miğferimiz de yoktu. Şimdi onlar geçildi. Bu açıdan eğitim alma açısından onlara yani batılı ya da iyi kuruluşları yetiştirilmiş durumda ama devamlılığın olmaması burada bir şey yaratıyor. Yani sonuçta önemli kuruluşların önemli insanlarını birtakım şeylerde görüyoruz devamlı olarak Suriye savaşında birisini görüyoruz iki kişiyi görüyoruz üç kişiyi görüyoruz Beşinci

kişiyi görmüyoruz ama hep benzer insanlar olabiliyor. Tabi ki hem yaklaşım hem maddi imkanlar neticesinde onlar daha kalabalık ekiplerle daha donanımlı ve korunaklı gidebiliyorlar. Türkiye bu konuda biraz daha geride olan bir ülke. Önemli yayın kuruluşları bu tür bölgelere giderken kendi insanlarını özel sigorta ile sigortalıyor ekstra maddi olarak farklı şey sağlıyor. Bizde böyle bir şey yok.

10-Sahada duygularınızı yönetmek zor oluyor mu?

Her zaman değil ama bazı zamanlar gerçekten bir takım çok çatışmaya maruz kaldığınız zaman çok acı olaylara maruz kaldığınız zaman ya da demin dediğim gibi birtakım mülteci kamplarında hakikaten ne derler dramatik hikayeleri işlediğiniz zaman bu travma biraz şey sizi etkileyebiliyor. Yani duygusallığınız biraz daha ağır basabiliyor. Bu olabiliyor. Bunu abartmadan yapmak... Birçok şeyle karşılaşıyorsunuz. Bir sürü şey oldu ama şunu unutmam Saray Bosna kuşatma altındayken o kuşatmadan çıkmak cehennemden çıkmak gibi bir şeydi beş kişi aynı arabadayız çıktık daha çatışmanın olmadığı yere doğru gidiyoruz ama o arada kontrol noktaları vesaireler var tabi geçmek durumundayız bir tane yaşlı kadın arabamızı durdurdu beni de alın dedi. Biz seni nasıl nereye alacağız? Hep onu düşünüyorum o kadın acaba yaşamış mıdır yaşamamış mıdır? Ya da Kaç defa mülteci kampında insanlar bize çocuklarını bana bizzat kızlarını veren insanlar oldu al bunları götür kurtar buradan diye. Şimdi bu bir gazetecinin yapacağı bir şey değil. İki pratikte mümkün değil ama bütün bunlar ya da yanınızda birisi arkadaşlarınızdan olmasa bile çatışan taraflardan düşebiliyor ölebiliyor. Bir şey olabiliyor gibi... Bunlar tabi ki duygusal olarak etkiliyor haberi de zaman zaman etkiliyor dediğim gibi buralarda dengeyi iyi sağlamak lazım.

11-Savaş muhabiri olmanın size getirdiği avantaj ve dezavantajlar nelerdir?

Ya gazetecilik olarak şunu söyleyebilirim ben bu iş yapmış olmaktan bir sürü riskine dezavantajına göre mutluyum çünkü bunun için mutluyum ben hakikaten gazetecilik hayatımda görebileceğim en hani dramatik şeyleri gördüm dünya da dönüm noktaları olabilecek dönemlere şahit oldum ve haberleştirdim birebir bunun hani tanıklığını yaptım. Hayatın çok daha kıymetli olduğunu öğrendim ve hayatta hakikaten birtakım şeylere çok üzülmenin çok anlamsız olduğunu aslında hayatta çok daha fazla acıların olduğunu öğrendim yani insanlara daha farklı yaklaşmayı, çocuklara daha farklı yaklaşmayı öğrendim. Ama bana bıraktığı binlerce görüntü, onlarca haber, kitap vesaire oldu. Hani tavsiye eder miyim yapmak isteyenlere ederim iyi bir alandır. Ondan sonra günün sonunda herkes de sizi tanır belli bir şeyden sonra işin şey tarafı espri tarafı ama zevkli fakat yorucu bir şeydir ara sıra ara vermek lazım.

12- Türkiye’de verilen savaş muhabirliği eğitimlerini yeterli buluyor musunuz?

Bu konuyla ilgili ne tür eklemeler ya da değişiklikler yapılmalıdır?

Şimdi bizim yetiştiğimiz dönemde sıfır eğitim vardı ben kendi adıma kitaplara bakarak işte daha önce bu işi yapmış olanlardan tecrübe ederek başka kanalları izleyerek taa ilk başladığımız yıllardı sonra alanda şahit olarak kim ne yapıyor nasıl yapıyor vesaire gibi biz alana çıktığımızda bir sürü aleti tanımıyorduk yani bugün mesela 3G aletleri diji aletleri vardı. Bundan 15 yıl önce videofon diye bir alet vardı uydu telefonu üzerinden yayın yapan. Türkiye’de öyle bir alet yoktu. Ben bunu savaş alanında gördüm. Burada sordum böyle bir alet var mı yok dediler buldular ve satın alındı gibi. Çelik yeleşimiz şuyumumuz-buyumuz yoktu ama son 10 yıl eğitim arttı Anadolu ajansı bunun için bir şey düzenliyor eğitim hem teorik hem pratik olarak. Bunların yapılması lazım. Kuruluşların bu alana gönderdiği elemanlara muhakkak bu tür eğitimleri aldırması lazım. Dünya’da büyük kuruluşlar bunu yaptırıyor. Irak savaşından önce gazeteciler Mısır’da çölde 15 gün eğitim gördüler. Yani ne olabilir başınıza ne gelebilir çöl koşulları nelerdir vesaire gibi. Biz bunların çoğunu almadık. Evet donanımımız biraz daha iyiydi daha tecrübeliydik yıllar içinde öyle oldu... Ama ne derler bunun bir standartlaşması gerekiyor... Şöyle bir şey şimdi benim naçizane tecrübem her savaşın koşulu farklı Irak savaşı ile Suriye savaşı çok farklı Libya’daki savaşla şu anda Filistin’deki çatışma çok farklı. Dolayısıyla genel birtakım eğitimler vardır genel kurallar vardır bir de her alanın kendine has özellikleri vardır belki eğitimlere bunların eklenmesi gerekir hakikatten yani orada ki dini yapıdan aşiret yapısına kadar her şey farklı askeri yapı farklı. Çünkü çok değişiyor Mesela Suriye savaşında gazeteciler öldürülmeye, gazeteciler kaçırılmaya katledilmeye, başlandı bu daha önce çok olan bir şey değildi buna göre ne yapılması lazım gazeteci nasıl davranacak neye güvenecek ne zaman gidecek ya da gitmeyecek vb.

13-Savaş muhabirliği yaptığınız süre içerisinde sizi en çok etkileyen olay ne oldu?

Hep bunu ey yaparlar yani sorarlar birkaç tane var yani aralardan şey yapacak olursak çekecek olursak mesela bizim ilk yıllarımız ve en uzun savaşımız 90’larda Bosna savaşıdır. Bir defa o savaşta tekil olay değil ama yani Saray Bosna’ya girip çıkılması orda kalması o insanlarla birlikte onu yaşıyorsunuz öyle ayrı bir şey yaşamıyorsunuz Afganistan savaşı yani Afganistan ‘da habere ulaşmak için verdiğimiz gerçekten mücadele dağın başında bizi birileri kesse vursa atsa aylarca yıllarca ya da ömür boyunca bulunamayacağınız bir coğrafya var oralarda. Filistin’de birtakım çatışmalar yani canlı kalkan yapmaları alt katımızda onlarca insanı katletmeleri ya da Gazze’de atılan bombalarla birçok çocuğun yaralanması ya da ölmesi olması bunların hepsi şey tekil şeylerde var tabi ama ben şuna inanırım. Savaş alanında sıcak çatışma

görüntüleri kadar hep dediğim gibi cephenin arkasında benim en dramatik en çok seyredilen ve en fazla ses getiren haberlerim cephede gerisindedir. Cephe gerisinde derken gitmişimdir geri dönüp çekmişimdir. İşte bahsettiğim bir tane kadının yaklaşıma yapışıp kocaman iki kızını al bunu götür bunları Türkçe olarak Makedonya sınırında bunu söylemesi bana ve bunu yayınlamanız ve onlar yaşıyor hala şu an hayattalar ve hiçbir şey yapamamanız ve çaresizce çekip gitmeniz. Ya da işte o kadın. Ya da Afganistan'da ya da Gazze'de günün sonunda siz bütün çatışmalara bütün oradaki yaşadıklarınızın sonunda oradan ayrılıyorsunuz ama insanlar orada kalıyor yani yaşayacak mı ölecek mi yani benim Gazze'de bir sürü tanıdığım insan öldü çatışma da şurada burada Irak'ta mihmandarlarımız öldü haberleri geldi. Bunların hepsi. Yani çatışma alanlarında da oldu yanımızda insanların vurulması hayatını kaybetmesi vesaire onlar sizi etkiliyor bire bir ama diğerleri genel olarak izleyiciyi de etki altında alan şeyler.

14-Korkusuz ve ölüme burun buruna gelmekten çekilmeyen bu meslekte, ölüme en yakın hissettiğiniz an nedir?

Savaş bölgesinde her an ölüme çok yakınsınız.

15-Savaş muhabirleri daha çok savaş bölgesinde bulunarak mı yoksa orada gördükleri ve yaşadıklarıyla mı deneyim kazanmaktadır?

Bence ikisi de birlikte yani herkes her alandan kendi tecrübesini bir şekilde şey yapması lazım çıkarması lazım ve o tecrübeyle yüzleşmesi hem orada olacak hem orada gözlemleyecek. Yanındaki gazeteci nasıl davranıyor oradaki halk nasıl davranıyor diğerinden farkı nedir buranın farkı var mıdır yok mudur? Ama bu Orada olmadan anlaşılmaz orada olmak gerekir yani atıyorum ben Arap ayaklanmaları sırasında işte Tahrir'de ben o süreci bütün aşamalarıyla izledim. İlk başta Tahrir'deydik Türkiye işte Mübarek'in devrildiği dönemi destekliyordu biz Türkiye'den gelen gazeteciler el üstünde tutuluyorduk ama 2 sene sonra Sisi geldi darbe yaptı inanları öldürmeye başladı Türkiye Sisi'yi eleştirildiği için biz onların en büyük yani yönetim anlamda düşmanı olduk. Çok farklı davranmak durumundaydık. Tahir meydana değil de Aliye'ye gitmek durumundaydık. Onun yanından geçemezdik. Her şeyin kendine has bir üslubu var.

16- "Ben şimdi bir savaş muhabiri oldum" dediğiniz bir an oldu mu? Olduysa bu hissi size yaşatan olayı paylaşır mısınız?

Ya bunu bu nasıl bir şey biliyor musunuz şöyle anlatayım benim yaşadığım duygu bu hepsinde oldu. Bosna'da, Filistin'de, Irak'ta, Mısır'da başka neresini sayabilirim en temel şeylerle İsrail'de birtakım haber şeyleri var olay yaşıyorsunuz ve öyle noktaya geliyorsunuz ki ben buradan çıkamayacağım artık diyorsunuz. Bu çok oldu. Yani ben bu bombardımandan çıkmamam ben bu yoldan artık bir daha geri dönemem ve

buradan çıkarsam bundan sonra bir daha temkinli olacağım ama hiç öyle olmadı oradan çıktuktan üç gün sonra şimdi daha fazla ne yapabilirim çünkü bu böyle bir şey savaş muhabirliği böyle bir şey ve bunu da hep yaşadım. Hakikaten fiziksel ve psikolojik olarak çıktığım bu dediğim şeylerdir o başka yerlerde muhtemelen olmuştur. Çünkü diyorsunuz ki buradan çıkamayız nasıl çıkacağız bu ateşin altından ya ölürüz ya şans eseri kurtuluruz ya yakalanırız vesaire bir şekilde Allah koruyor ve oradan çıkıyorsunuz ve bitik duruyorsunuz ama aradan 2 gün geçiyor evet şimdi diyorsunuz ne yapalım nerden devam edelim diye devam ediyorsunuz. Bu hissi hissediyorsanız savaş muhabiri olmuştunuzdur. Ben bir sürü yerde bunu hissettim. Ama şunu söyleyebilirim bu bitmeyen bir süreçtir. Ben bugün bir yere gitsem bile bu kadar tecrübenin üzerine oraya daha önce giden eğer gitmediysem ya da uzun süre gitmediysem ona sorarım. Durum değişti mi? Yollar değişti mi? Yollarda kim var? Orayı kim koruyor? Orada kimle görüşebilirim? Kim nasıl silah kullanıyor? Yani bundan hiç gocunmam. Yani çok çok tecrübeli ki öyle iddia etmiyorum olsan bile en son gelenden en son bilgileri almaya çalışırım. Çünkü bitmez bu. Dediğim gibi her savaşın koşulu çok farklı. Tabii ok farklı. Suriye savaşı benim için tuhaf savaşlardan biridir. Yani 2013-2014lerde Halep'e birtakım ismini vermeyeceğim insanlar gel seni götürelim dediler. Ben dedim sizinle gitmem niye dediler ben size bile güvenmiyorum. Çünkü gazeteciler elden ele dolaştırılıyor, satılıyor rehin veriliyor. Dedim ben böyle bir savaşta size bile güvenmiyorum. Güvenilecek insan tabii var o bana denk gelmedi. Dolayısıyla Halep'e gitmedim. Dediler ki götürelim seni çatışmanın en yoğun olduğu yere. Çünkü orada da şey yapıyorsunuz risk haber değeri analizi değer mi değmez en fazla sadece bir tecrübe olur gittim geldim hikayesi oluyor. Yani bütün bunların toplamında. Ama dediğim gibi hiç bitmeyen bir süreçtir bu. Şimdi mesela Afganistan'a git deseler kaç sene oldu 4-5 sene oldu ben şimdi bütün bilgilerimi yenilemem lazım oradaki insanlarla görüşmem lazım nerden gireceğim nasıl gireceğim bunları bilmem lazım. Ben Afganistan'a belki 7-8 defa gittim ama hiçbir anlam ifade etmez şu anda o gittiklerim.

17-Savaş muhabirlerinin asli görevi nedir?

Olabilirdi gerçekten objektif, etik, duygularına çok fazla şey yapmayan ama duygusuz bu iş olmaz ama duygularına çok fazla yüklenmeden hem sıcak hem de olayın insanı boyutunu çünkü cephe çok insan değildir yani orası başka bir şey insani boyutu ileten haberleştiren savaştan öncesi ve sonrasıyla hikayeler gösteren ya da yazan gazetecidir, muhabiridir.

18-Savaş bölgelerinden sizin geçtiğiniz haber içerikleriyle diğer haber portallarının geçtiği haberlerin kullanımlarını karşılaştırıyor musunuz?

Zaman zaman şöyle olabiliyordu tabii ki yani yaklaşım farklılıkları olabiliyordu yani şimdi Suriye'yi düşünelim hani Suriye'de bizim haber yapış tarzımızla Batılı birinin haber yapış tarzı yaklaşım tarzı çok farklı olabiliyor ya da nereden baktığınıza bağlı yani Irak savaşında 2003'de İran işgalinde ben işgal derken Amerikalı Irak savaşı diyor yani bu tür söylem farklılıkları olabiliyordu ya da bizim önceliklerimiz gelişebiliyordu atıyorum biz Türkmenlerimiz daha çok haberleştiriyorduk onlar başka grubu haberleştiriyordu vb. o alana dair ama genel olarak ilk zamanlar üç aşağı beş yukarı gündemler hep aynı olur sonra yavaş yavaş farklılaşır bir süre sonra.

19-Farklı ülkelerden gelen savaş muhabirleri taraflardan birine entegre olmak zorundalar mı?

Farklı ülkelerden gelen değil bizde entegre oluyoruz yani sonuçta embedded başka bir tarzı yani şöyle varsayalım diyelim ki, Suriye şu anda. Yani Suriye'ye girebilmeniz için şu an bile bir gruba yok ÖSO'ya bilme ne tugayı bilmem ne taburuna entegre olmak zorundasınız çünkü başka türlü hareket edemezsiniz. Ama her alan öyle değil her zaman öyle değil ama Suriye savaşında Şam'a gireceksen rejime yönetime entegre olacaksın Kuzeyden gireceksen orda ÖSO'nun bir şeyine entegre olacaksın, Kürt tarafına gideceksen YPG'ye bilmem neye şey olacaksın Amerika'yla gideceksen Amerika'ya entegre olacaksın burada mesela Irak savaşını ilk zamanlarını böyle değildi sonradan olmaya başladı ya ben en son IŞİD haberi yapmaya gittiğimde 2014 en son dediğim o dönemde o bölge KDP'nin, Peşmerge'nin elindeydi benim oraya gitmem için Peşmerge'den izin almam ve onlar tarafından en azından korumayla götürülmem gerekiyordu. Onu yaptık. Ortada araba önlü arkalı bizi aldılar götürdüler o tarafa doğru. Bunu herkes yapar. Bizim güneydoğuda ülkenin dışına çıkmaya gerek yok bazı yerlere askersiz gidemeyiz çıkamayız yani.

20-Son cümleleriniz nedir?

Eskiden çok daha ilerde ama istenilen yerde değil. Bir an önce kurumsallaşması devamlılığın sağlanması ve bu için gerektirdiği öncesiyle sonrasıyla her türlü imkânın sağlanması gerekiyor. Birde şunu söyleyeyim bu tür bölgelerde çalışanların hepsinin neyse anısı şusu busunun her şeyini yazmasını isterim. Türkiye'de en büyük eksiklik belki sizde görmüşsünüzdür bu alan da yazılan teorik pratik ya da yaşanan olayların kaleme alındığı kitaplar. Mesela embedded dediniz 2003'te Irak Savaşı bitti. 2004'e kadar herhalde yüzlerce embedded kitabı yazıldı. Türkiye'de bu alan yok. Onun için hani şöyle diyebiliriz beni kitabım hala bu konuda ki tek kitaptır. İnşallah birileri yazar ve bunu aşar.

3.5 Elif AKKUŞ (30.04.2019 Tarihinde Yapılan Röportaj)

Irak, Suriye, Mavi Marmara Gemisi ve doğudaki hendek operasyonları başta olmak üzere birçok riskli bölgede görev yapmıştır.

1-Neden savaş muhabirliği?

Hayatın gerçeklerinin en net olduğu yer savaş bölgeleri. İnsanların acı çektiği, çocukların öldürüldüğü yerde yaşanan tüm gerçekleri dünyaya anlatma isteği.

2-Savaş muhabirliğini birkaç kelimeyle tanımlar mısınız?

Savaş muhabirliği kavramından çok riskli bölgelerde gazetecilik olarak tanımlıyorum ben bunu. İnsanların kaçtığı yerde olmak, oradaki gerçekleri yaşananları dünyaya anlatabilmek...

3-Sahada “savaş muhabiri” olmayı nasıl açıklarsınız?

Hayatın en gerçek olduğu yerler. Gerçeğin en sert en acı yüzüyle burun buruna. Ölümle de burun buruna ama gerçekler bazen ölüm riskinden daha ağır basıyor.

4-Etik kavramını savaş muhabiri için nasıl bir tanım kullanırsınız? Karşılaştığınız bir olayla ile ilişkilendirir misiniz?

Savaş bölgesinde ya da savaş olmayan herhangi bir görevde önceliğin ne olduğuyla alakalı bir şey bu. Üniversite döneminde de bize öğretilen meslek yaşantımızda da karşımıza çıkan bir gerçek. Bir çocuk öldürülürken ya da bir insan gözünüzün önünde onu kurtarmak mı o görüntüyü fotoğrafı çekmek ve o haberi yazmak mı? Tercih burada insani görünmese de mesleki açıdan bakıldığında o anı görüntülemek ve haberini yazmak. Çünkü orada bulunma amacınız bu, haberi yapmak. Acımasızca evet ama mesleğin gereği bu.

5-Savaş muhabirliğini diğer muhabirlik türlerinden ayıran noktalar nelerdir?

Muhabirlik temelde asla ayrılmaz, temel kuralları nettir, doğru tarafsız ve hızlı. Savaş bölgelerinde işin içine risk faktörü giriyor günlük hayattaki haberlerin dışında olağanüstü risk faktörü. Bunun dışında da tecrübe her zaman çok daha fazla olmalı.

6-Savaş muhabirliğinde bağlı bulunduğunuz yayın kuruluşunun etkisi var mıdır? Varsa bunu etik açısından nasıl değerlendirirsiniz?

Hayır. Nerede çalışırsam çalışayım bu işi yapmak isterdim.

7-Savaş muhabirliği açısından en çok tartışılan embedded gazeteciliği nasıl değerlendiriyorsunuz?

Her zaman embedded şekilde çalışmıyorsunuz. Bazen hiç bilmediğiniz bir coğrafyada oranın farklı gruplarıyla hareket etmek zorunda kalabiliyorsunuz. Doğru ve verimli olanın da bu olduğunu düşünüyorum.

8-Savaş ortamından normal hayatınıza döndüğünüzde nasıl bir adaptasyon süreci yaşıyorsunuz? Psikolojik destek alıyor musunuz?

İlk başta yaşadığınız yere dönünce insanların geldiniz savaş bölgesinde yaşananlara ne kadar uzak olduğunu kiminin hiç farkında bile olmadığını kiminin umursamadığını kiminin yakından ilgilendiğini fark ediyorsunuz. Umursamayan ve ilgilenmeyenlerle karşılaşınca “nasıl olabilir ki, orada insanlar ölüyor hiçbir suçları olmadığı halde” diye düşünüyorsunuz. Zaman içinde bu normalleşiyor çevrenizdeki insanları bu şekilde kabul ediyorsunuz. Psikoloji...Bu en çok sorulan soru. Bazen aynı bölgelerde görev yapan arkadaşlarla yaşadığımız karşılaştığımız anları konuşurken buluyorum kendimi. Belki de bu bizim arınma sürecimiz. Karşılaştığımız anları gördüklerimizi unutmamız elbette çok mümkün değil ama psikolojinin etkilenmesine müsaade edersek işimizi yapamayız. Belki bunu kafamızda başka bir yere koyuyoruz ve o şekilde yaşamaya ve yenileriyle karşılaşmaya devam ediyoruz.

9-Dünya’da ve Türkiye’deki savaş muhabirliği arasında ne tür farklılıklar söz konusu? Savaş ortamında ve haberi hazırlamada o farklar ne şekilde gözlenmektedir?

Gözlemediğim kadarıyla dünyanın bazı ülkelerindeki gazeteciler yerel halkı da kullanıyor iş yaparken. Örneğin kameraman kiralayıp riskli bölgelerde onları çalıştırabiliyorlar. Ama bizde ki ben bunun daha doğru olduğunu düşünüyorum giden ekibin kendi gözlemi görüntüsü fotoğrafı aldığı bilgi ve yaşadıklarını yansıtması daha önemli. Ben kameraman arkadaşımın çektiğimiz görüntüye yaşadıklarımıza tanık olduklarımıza yüzde yüz inanır ve altına imza atarım ama araya çok emin olmadığım üçüncü bir kişi girerse o zaman bir soru işareti olur bende ve haberin böyle bir soru işaretini kaldıracağını düşünmüyorum. Ben altına imza attığım her şeyden emin olmalıyım.

10-Sahada duygularınızı yönetmek zor oluyor mu?

Sahada duygu yok. Sahada profesyonellik var. Duygularınızı karıştırırsanız o işi yapamazsınız.

11-Savaş muhabiri olmanın size getirdiği avantaj ve dezavantajlar nelerdir?

Herhangi bir avantaj veya dezavantajı yok. İstedğim hayalini kurduğum işi yapmanın verdiği keyif var sadece. Ekstra bir kazanım ya da kaybediş yok.

12-Türkiye’de verilen savaş muhabirliği eğitimlerini yeterli buluyor musunuz? Bu konuyla ilgili ne tür eklemeler ya da değişiklikler yapılmalıdır?

Ben savaş muhabirliği eğitimi almadım. Anadolu ajansının bir eğitimi var bunu biliyorum. En azından bir fikir vermesi açısından iyi olduğunu düşünüyorum ancak savaşın gerçekleri verilen eğitimlerden daima farklıdır ve hiçbiri birbirine benzemez.

Oranın gerçeklerini bin kez savaş bölgesine giden biri anlatsa bile kısmen yardımcı olur. Tüm gerçekler orada değişkendir, dūřmanlar, mağdurlar, silahlar gibi.

13-Savaş muhabirliği yaptığınız süre içerisinde sizi en çok etkileyen olay ne oldu?

Suriye'deyken Irak Telafer'den 8 bin Türkmen IşİD'den kaçıp Suriye'de bir bölgeye gelmişti. Onların yanına gittiğimde bir çocuğu toprağa veriyorlardı. Herkes korkunç kötü şartlardaydı. Bebekler sebze kutularında yatıyordu altları torbalarla bağlanıyordu. Bu beni çok etkilemişti.

14-Korkusuz ve ölümlle burun buruna gelmekten çekinilmeyen bu meslekte, ölüme en yakın hissettiğiniz an nedir?

Korkusuz değilim. Biz de korkuyoruz...Korkmamak mümkün mü? Ölümlle burun buruna olmak, çok anlatılabilir bir durum değil. O savaş bölgelerinde yaşanan tanımlanamayan bir adrenalini hali. Amaç sağ kalmak ve işi en iyi şekilde yapmak. Çünkü ölürseniz orada olmanızın bir anlamı yok. Öldüğünüzle kalırsınız ama hayatta kaldığınız her an oradan haber vermeye devam edebilirsiniz. Sistem bu. Ölüme en yakın hissettiğim yüzlerce an var. Mavi Marmara gemisindeki saldırı, Irak, Suriye...

15-Savaş muhabirleri daha çok savaş bölgesinde bulunarak mı yoksa orada gördükleri ve yaşadıklarıyla mı deneyim kazanmaktadır?

Yaşananlar elbette tecrübe kazandırır ama daha önce de söylemiştim, her savaş bölgesinde durum değişir coğrafya gibi insanlar gibi silahlar ve dostla dūřman gibi...

16- "Ben şimdi bir savaş muhabiri oldum" dediğiniz bir an oldu mu? Olduysa bu hissi size yaşatan olayı paylaşır mısınız?

Bu meslekte savaş muhabiri oldum ya da ben muhabir oldum evet ben oldum denmez. Bu iş öğrenmenin asla bitmediği bir iştir. Oldum denmez hep daha iyisini yapmaya çalışmak vardır.

17-Savaş muhabirlerinin asli görevi nedir?

Önce hayatta kalmak sonra orada yaşanan her şeyi hızlı bir şekilde haber merkezine ulaştırmak.

18-Savaş bölgelerinden sizin geçtiğiniz haber içerikleriyle diğer haber portallarının geçtiği haberlerin kullanımlarını karşılaştırıyor musunuz?

Savaş bölgelerinde buna vaktiniz olmuyor.

19-Farklı ülkelerden gelen savaş muhabirleri taraflardan birine entegre olmak zorundalar mı?

Hayır.

20-Son cümleğiniz nedir?

Gittiğim ve risk yaşadığım her bölge için şunu düşündüm; "orada olmasaydım orada olmak isterdim. "

3.6 Saime TOKTAŞ (17.04.2019 Tarihinde Yapılan Röportaj)

İŞİD'in etkili olduğu, Suriye, Musul'un tüm ayakları, Ukrayna ve Kırım İhlakını takip etmiştir.

1-Neden savaş muhabirliği?

Şimdi şunu söyleyeyim ben kendimi savaş muhabiri olarak tanımlamıyorum. Savaş bölgelerine gitmiş gelmiş az çok tecrübesi olan biri olarak nitelendiriyorum. Dolayısıyla savaş muhabiri dememeye özellikle dikkat ediyorum ama savaş bölgelerine gittim mi gittim. Gazeteciliği yaparken bana en keyif veren işler arasında oldu. Savaş keyifli bir şey değil tabi ki. Savaş keyif vermez ama bunlar dünyayı etkileyen olaylardır genelde bu tur olaylar. Dönüm noktalarını oluşturur. Orada olmak gazeteci olarak tarihe tanıklık etmek gazetecilik yapan herkesin hayalidir. En çok keyif olmasını sağlayan şeylerdir bana göre. Çevremde gördüğüm kadarıyla da böyle. Dolayısıyla ben biraz tesadüfen birazda kendin yaratarak durumu öyle bir tecrübem oldu. Keyifte aldım. Aslında bu hani özellikle ben kendim gidiyim şöyle olsun böyle olsun işte ben savaş muhabiri olayım diye yaptığım bir şey değil. Gazetecilik yapıyorsun ve dolayısıyla da o sırada gündemi belirleyen neyse olay neyse senin orda olman gerekiyor. Sana denk gelen senin döneminde gazetecilik dönemine denk gelen böyle olaylar varsa da ister istemez içine giriyorsun ama bundan bazı insanlar hoşlanmaz. Bulunmak istemez. Anlaşılabilir bir şeydir. Bazıları da bunu hiçbir şekilde şikâyet etmeden gönüllü olur. Benim biraz gönüllük esasıdaydı açıkçası. Biraz da zaten neyse ki şükürler olsun ki benim yöneticilerimin beni özellikle yönlendirmesi o taraflarda sen yaparsın işte sen daha uygunsun diyerek göndermeleriyle oluştu. İkisinin bir araya gelmesiyle aslında. Tek olması çok mümkün olmuyor. Sen ne kadar istersen iste karşıdaki insan sana güvenmiyorsa senin yapabileceğine inanmıyorsa o sansı vermez. Dolayısıyla da böyle bir imkânın olmayabilir ama bende her ikisi de beraber gidince tıkırında gitti o anlamda diyeyim. Bir de yapılan iş tatmin etti dolayısıyla beraberinde geldi bunlar ama dediğim gibi benim gazetecilik yapmamdaki ya da keyif alarak yapmamdaki en büyük nedenlerden biri oldu. Sadece savaş demeyelim ama böyle olaylara tanıklık etmek aktarabilmek bunları insanlara ulaştırabilmek bunlar çok önemli insan için.

2-Savaş muhabirliğini birkaç kelimeyle tanımlar mısınız?

Şimdi Türkiye'de o işler biraz sıkıntılı. Yani bunun normal şartlarda ciddi anlamda eğitimlerini almak lazım. Asker gibi eğitimi almak gerekiyor. Çünkü öyle bölgelerde bulunuyorsunuz ki sizin hayatınızı yanınızdaki ekip arkadaşınızın hayatını tehlikeye atabileceğiniz ya da tehlikenin içine girebileceğiniz durumlar oluyor. Bunlar nasıl ne şekilde davranacağınızı bilmeniz lazım. Pek çok meslektaşım bununla ilgili eğitimler aldılar. Ben maalesef almadım. Keşke almış olsaydım ya da alabilsem. Hala o tür

isteklerim var ama benim öyle bir eğitimim olmadı ama nasıl tanımlarsın dersin olay anında gözü kara oluyorsun. O anın heyecanıyla çok düşünmüyorsun. Sonrasını çok fazla düşünmüyorsun. Bir an önce olay yerine gitmek görmek onu anlatabilmek... Biz gazetecilerin içinde şöyle bir şey vardır ilk önce ben gittim ilk önce ben verdim ilk önce biz yayımladık bizden çıktı haber. Bu acayip bir hazdır. Bizde böyle bir yarış vardır. Dolayısıyla o ilk önce biz yaptık ilk önce biz oradaydık duygusu çok baskın oluyor bazen. İşte insanlara bunu aktarabilmek senin sözünden senin gözünden aktarabilmek çok önemli oluyor. Bunu biraz daha etik bir şekilde yapmaya çalışırsanız hele çok daha keyifli oluyor bence. Çünkü gazetecilik insanlara hizmet etmek bir yerde. İnsanlara kamu hizmeti derler ya öyle bir şey sunuyorsun. Dolayısıyla doğru bilmek çok önemli, tarihe tanıklık ediyorsun ama o tarihi doğru aktarabilmekte çok önemli. Doğru, dürüst bir şekilde aktarabilmek çok, çok önemli. Artık bu bizim boynumuzun borcu haline geliyor. Dönüp baktığınız zaman vicdanınızla orda sürtüşmemeniz gerekiyor. Dolayısıyla savaş muhabirliğinde biraz daha dikkat gerekli, biraz cesur davranılması gereken ve neyin ne olduğunda bilerek o dengeleri de gözetenek yapmamız gereken bir iş aslında.

3-Sahada “savaş muhabiri” olmayı nasıl açıklarsınız?

Sıcak, heyecanlı, yorgunluğa direnmek, yorulmamak, acıkmamak, susmamak, uykusuzluğa dirençli olmak, sınırlarınızın çelik gibi sağlam olması gereken bazen duygularınızı hislerinizi bir kenara bırakmanız gereken çoğu zamanda dediğim gibi niçin orda olduğunuzu farkında olarak yorulmamak biraz daha cesur olmak orada devreye giriyor çünkü sırada bir iş takip etmiyorsunuz çoğu zaman. Doğru aktarabilmeniz gerekiyor oradaki olayı. Çoğunlukla insanlık dramlarına tanıklık edersiniz böyle zamanlarda çünkü dolayısıyla da biraz sınırların sağlam olması birazda dayanıklılık gerektiren bir şey.

4-Etik kavramını savaş muhabiri için nasıl bir tanım kullanırsınız? Karşılaştığınız bir olayla ile ilişkilendirir misiniz?

Etik gazetecinin başından sonuna aslında. Gazetecilik eşittir etik olması gereken bir şey. Dolayısıyla sadece savaş muhabirleri için değil. Ama savaş muhabirliğinde evet. Özellikle günümüzde saflara bölünüldü, medyada saflara ayrıldı. Ülkeler saflara ayrıldı, ülkeler içinde insanlar belirli gruplar içerisinde saflara ayrıldı hatta öyle şeyler oluyor ki aynı olayı aynı ülke içerisinde farklı yayın organları çok daha farklı değerlendiriyor. Herkesin baktığı farklı bir bakış oluyor. Dolayısıyla ne kadar dürüst ne kadar orda etik davranılıyor onlar tartışma konusu olabilir. Buna örnek ne gösterebiliriz geçtiğimiz yıl yaşanan zeytin dalı operasyonu. Bu operasyona karşı olanlar vardı, destekleyenler vardı. Dolayısıyla bir kısmı bunun Türkiye'nin bekası için Türkiye'nin milli davası olarak gördü, bir kısmı Türkiye'nin orada ne işi var dedi. Çünkü

sınır ötesine yapılan bir operasyondur. Dolayısıyla buradan baktığınız zaman ben şuna tanıklık ettim ki her ikisini söyleyen grupta kendi doğrusunu aşmak için onun dışına çıktı. Çok doğru yayıncılık yapmadılar ya da çok doğru habercilik yapamadılar. Yeteri kadar dürüst davranılmadı her iki taraf açısından. Burada etik kavramını örneklemek için söyledim. O da bir savaş alanındaki. Ne kadar doğru ne kadar yanlış verildi. Çünkü işin içinde bir takım farklı değer yargıları oluştu. Ama nasıl olması gerekiyor Zeytinalı'ndan bağımsız bir şekilde anlatıyorum. O sadece bir örnekti benim kendi açımdan verdiğim. Bir kere savaşta siz ölümlerden bahsedeceksiniz. Savaşta bahsederken ölüm var kan var içinde hayatlar söz konusu. Birinin bir yere saldırması adı üstünde savaş söz konusu. Sizi orada anlattığınız aslında çok önemli. Televizyonda ya da gazete ne anlatıyorsanız orada gördüğünüz şeyi duyduğunuz şeyi doğrudan şaşmadan anlatmanız gerekiyor. Çünkü siz gazetecisiniz. Sizin görevinizi orada gördüğünüzü bildiğinizi aktarmak. Eğer burada bunun dışında kırmızıya mavi maviye yeşil dersanız sizin o anlattıklarınız yüzünden olay belki çok daha başka noktaya gider, olayın seyri değişir dolayısıyla da etik kavramı burada çok önemli. Gördüğünü anlatacağın bildiğini anlatacağın, olayı olduğu gibi aktaracağını. Savaşta da herhangi bir başka olayda da gazetecinin en büyük görevi bu.

5-Savaş muhabirliğini diğer muhabirlik türlerinden ayıran noktalar nelerdir?

Savaş muhabirliği, Muhabirlik yaparken en zor yapılacak şeyler arasında gelir. Tabii ki salonda muhabirlik yapabiliyorsunuz sağlık haberi de yapabiliyorsunuz adliyede adliyeyi çok iyi bilen bir muhabir olabilirsiniz başka türlü şeyler. Hepsinin zorluğu var hepsinin kendi içerisinde sıkıntıları var ama savaş muhabirliğinde bazen hayati riskler söz konusu olabiliyor. Herhalde en büyük şeyi o. Ama muhabirseniz gazeteciyseniz o risk her zaman var. Bundan emin olabilirsiniz. Yangın haberine gitseniz de o riski taşıyorsunuz. Herhangi bir başbakan cumhurbaşkanı takibinde taşıyorsunuz. Çünkü o kadar hızlı gidiyor ki araçlar onların peşinden sizde onların hızına yetişmeye çalışıyorsunuz. Bu da ayrı bir risk aslında. Dolayısıyla siz o riski taşıyorsunuz ama gazeteci olarak bundan kurtulamıyorsunuz. Şöyle bir laf vardır bilirsiniz, bir olay olur herkes kaçır oradan polisler ve gazeteciler oraya doğru gider diye. Doğru öyle dolayısıyla doğru öyle risk altındasınız her zaman. Ama savaş muhabirliğinde tabii nerden bombanı geleceğini nerden ateş edileceğini bilmiyorsunuz. Nerede mayın var çok iyi bilmiyorsunuz. Çok oldu. Defalarca geçtiğim yoldan mayından geçiyormuşuz farkında değildik. Son anda askerler durdu patlattılar gibi ya da kafanızı hafiften eğiyorsunuz üstünden bir bomba geçiyor. Çok tesadüfi oluyor. Bazen bir güç mü beni korudu gibi şeyler oluyor. Yani dolayısıyla savaş muhabirliğini diğer muhabirliklerden ayıran şeyler bunlar oluyor. O ateşin nereden geleceğini bilememek gibi.

6-Savaş muhabirliğinde bağlı bulunduğunuz yayın kuruluşunun etkisi var mıdır? Varsa bunu etik açısından nasıl değerlendirirsiniz?

Oluyor. Yani dediğim gibi Türkiye’de özellikle artık çok oluyor. Dünyada da bu böyle. Dünyada farklı demek doğru olmaz. Ama oluyor illaki. Hem kurum hem yayın organı bir tarafa öyle ya fa böyle daha yakın oluyor ya da he ne kadar tarafsızım dese de illa ki tuttuğu bir taraf oluyor. Ben kendi adıma evet çalıştığım kurumların farkında oluyorsun hassas noktalarını kırmızı çizgilerini biliyorsun elbette. Buna göre davranman gerekiyor elbette. Ama kendi üzerimde öyle bir baskı şimdiye kadar açıkçası çokta hissetmedim. Bazıları hissettiğini söyleyebilir ki olmuştur, oluyor da. Bunu hepimiz biliyoruz. Ama bu biraz kişiye göre kendini ne kadar doğru ifade ettiğin ve karşıdaki insanında seni ne kadar iyi bildiğiyle alakalı bir şey. Zaten senin neyi yapıp neyi yapmayacağını nereye kadar seni yönlendireceğini bildikleri içinde o çok fazla olmuyor. Ama yönlendirmeler ve kurumun beklentileri olmuyor mu? Oluyor. O çizgileri aşmaman gerekiyor çoğu zaman. Ama yani bunu bir baskı olarak mı kabul etmek gerekiyor çok emin değilim ya da o çok tartışmalı bir konu.

7-Savaş muhabirliği açısından en çok tartışılan embedded gazeteciliği nasıl değerlendiriyorsunuz?

Günümüz dünyasında artık embedded olmadan çok zor hale geldi. Yani özellikle savaş bölgesinde ben hiçbir yere bağlı olmadan kendim gideyim dersiniz nereye gidiyorsunuz, kime güvenerek gidiyorsunuz, kim sizi götürüyor bilemiyorsunuz. Çünkü buna benzer örneklerde oldu bazı arkadaşlarımız, meslektaşlarımız gittiler orada rehin alınanlar oldu gittikleri yerlerde, aylarca bazıları yıllarca onların tutsağı olmak zorunda kaldı. Karşı taraf kimse onlar, herhangi bir görüş diyelim. Maalesef hayatını kaybedenler oldu. Dolayısıyla böyle şeyler oluyor. Günümüzde artık pek çok gazeteci bu şekilde çalışıyor. Bir şekilde birilerine bağlı oluyor. Bazıları bunların çoğu resmi grupları, resmi organlar üzerinden oluyor devletin belki organları üzerinden oluyor. Bazıları da oradaki etkin olan bölgeyi bilen gruplar ya da kişiler üzerinden oluyor. Onlarda bir embedded gazetecilik örneği aslında resmî kurumlara embedded oluyorsan etkiler. O zaten göstermek istediğini gösterir. Size vermek istediğini, asıl mesajın haberin ne olmasını istiyorsa o bölgeyi onu gösteriyordur. Bunu herkes de bilir. Yani embedded olarak bir yere gidiyorsanız götürülüyorsanız sizi nereye kadar götüreceklerini onlar çok iyi bilir. Ne kadarını istiyorlarsa oraya kadar götürürler ve gösterirler ve onun haberi yapılır. Gördüğünüz şeyi doğru anlatıyorsanız burada bir sorun yok. Ama orada tamamen taraflı tamamen o gösterilmek istenen şeyin ne olduğunu, bazı şeylerinde gizlendiğini biliyorsanız eğer yanlış. O haberi yaparsınız ama o haberin uygun bir dili vardır ona göre yaparsınız. Belki bazen kör göze parmak sokmazsınız ama onu güzel bir şekilde ifade edip anlatabilirsiniz. Onun dışındaki

embedded tırnak içinde embedded diyorum. Belli gruplara belli kişilere bağlı olarak ya da onların desteğiyle ya da yardımıyla gidiyorsanız orada biraz daha özgür daha bağımsız davranırsınız elbette... Ama onlarda herkes kendisine göre neyin ne kadarını göstermek ve ne kadar bilinmesini istiyorsa gösteriyor. Tamamen bağımsız olarak yapmak istiyorsanız da mümkün ama çok zor.

8-Savaş ortamından normal hayatınıza döndüğünüzde nasıl bir adaptasyon süreci yaşıyorsunuz? Psikolojik destek alıyor musunuz?

Hiç almadım psikolojik destek ama şunu hissettim uyandığında ben şu anda neredeyim evde miyim, otelde miyim, neredeyim dedim ya da işte bir ara şunu hissetmeye başlamıştım İstanbul'da evimden herhangi bir yere giderken kafamı kaldırıp bir check point kontrol noktasında durdurulacağımı düşündüğüm öyle hissiyata kapıldığımda çok oldu. Hani biraz ilerde durdurulup tekrar bir kontrolden geçeceğiz hissine kapıldığım çok anlar oldu. O kadar çok yaşıyorsunuz ki. Bunu normalleştiriyorsunuz. Belli bir süresi yok Bazen birkaç gün bazen hiç olmuyor ama böyle bir ay sonra bir yerde öyle hissediyorsunuz mesela. Öyle bir an geliyor. Ama böyle üzerimde travmatik etki yarattı mı dersenez. Küçük küçük tabi şeyler oluyor unutamadığınız, etkisine girdiğiniz olaylar elbette ki var. Bunlarda genelde küçük küçük aaa o kadar olayın içerisinde bundan mı etkilendin dediği olaylar oluyor aslında ama onlarda herhalde zayıf noktalarınız açıkta kalan yerler oluyor onlar açığa çıkıyor. Çoğu zaman zorlanabiliyorsunuz aklınıza geliyor. Bir an düşünüyorsunuz çünkü dünya o kadar büyük ve o kadar farklı hayatlar var ki. Siz onları gösteriyorsunuz. Biz burada sıcak çayımızı içerken işte güzel güzel giyinmiş temiz temiz otururken, güvenli bir şekilde otururken bir yerde inşalar büyük acılar çekiyorlar. Açlar dışarda soğukta hayat mücadelesi veriyorlar ve hayatta kalma mücadelesi veriyorlar. Bir saldırının bombanın nereden geleceklerini bilemedikleri bir hayatları var. Bunu bilerek yaşamak insana bazen zor gelebiliyor. Dışarıdaki insanlar bazen sadece filmlerde görüyor haberlerde görüyor. Bunlar gerçek değilmiş gibi geliyor, insanlara. Hiçbir zaman başına gelmeyecekmiş gibi hissediyor. Siz çok iyi biliyorsunuz ki her an her şey sizin de başınıza gelebilir. Hiçbir şey uzak değil. Psikolojik destek kişiye göre değişir. Diyemem ki alınır ya da alınmaz. Bazıları çok etkilenebilir bu olaylardan. Hepimiz etkileniyoruz ama bununla mücadele etme şekillerimiz farklı. Yani kaldırabilme şekillerimiz farklı. Etkilenmemek imkânsız. Zaten orada bir sorun var demektir. Eğer etkilenmiyorsanız insanlığınızla ilgili tartışılması gereken çok şey var demek ama Bazıları buna artık yıllar içerisinde belki alıştık buna tecrübe diyorlar. Bu da bir yerden sonra kabul edilebilir olaylara dönüşüyor. Şunun garantisini veremiyorum üç yıl sonra, beş yıl sonra, on yıl sonra bunlar bana nasıl dönecek onu bilmiyorum. Ben şimdiye kadar bu anlamda hiçbir destek almadım. Ama etkilendim mi çok etkilendim. Zaman

zaman rüyalarım da da gördüm bazı şeyleri. Şunu da biliyorum. Bildiğim, duyduğum şeyler var. Zor gelip ciddi anlamda psikolojik rahatsızlıklar yaşayıp, doktor desteği alan hatta hastanede yatan insanlar biliyorum öncelerinden. Yaşadığı ya da gördüğü travmatik olaylarla çok kolay baş edemeyen insanlar var. Ama bu kişiden kişiye değişiyor herkes için aynı değil. Hepimizin olaylara gösterdiğimiz tepkiler bundan farklı olduğu için bir şey diyemiyorum. Eğer zorlanıyorsa almalı elbette. Ben yaşamadım, bu yani anlamda destek almadım. Ama hepimiz illaki etkileniyorsunuz. Etkilenmeseniz haberi yeteri kadar iyi anlatamazsınız ya da o etkiyi yaratamazsınız.

9-Dünya’da ve Türkiye’deki savaş muhabirliği arasında ne tür farklılıklar söz konusu? Savaş ortamında ve haberi hazırlamada o farklar ne şekilde gözlenmektedir?

Kesinlikle gösteriyor. Bir kere Türkiye ve Türkiye gibi bazı ülkelerde ve özellikle Batılı ya da çok gelişmiş ülkelerde bu işin nasıl yapıldığını bizzat aynı olay yerinde çünkü hepimiz aynı yerde oluyoruz. Bu tür olaylarda savaşlarda orada çok iyi gözlemleyebiliyoruz. Bir savaş bölgesinde genelde orası büyük oranda bütün dünya medyasının ilgi alanına girer. Önemli bir savaş, kriz yeri ya da önemli herhangi bir olayın yaşandığı bölgede genelde bütün dünya mediasından birilerini görürsünüz. Bunun içinde tabi ki Türk mediasında vardır. Ama dünyada yapılışı özellikle savaş bölgelerinde çok daha profesyonel çok daha olması gerektiği şekilde gidiyor. Bu da nedir? Bu insanlar kesinlikle savaş eğitimi almış insanlar ya da belli bir eğitimden geçmiş insanlar oluyor. Biz de bir kısmı aldı bir kısmı almadı bu eğitimleri. Bu bir kere sıkıntılardan birini oluşturuyor. İkincisi, bu insanlar savaş bölgesinde haber yaparken çoğunlukla belli bir koruma belli bir ekiple çalışıyorlar. Hem koruma ekibi hem başka türlü onlara bu anlamda destek sunacak ekiplerle çalışılıyor. Büyük kuruluşlardan bahsediyorum özellikle elbette. Onların arabası ona göre özel oluyor. Savaş bölgesinde araziye uygun arabalar oluyor. Arazi koşullarına uygun araçlar, çoğunlukla da bazı kişilerin zırhlı araçları oluyor. Bulunduğu bölgelerin tehlikelerini gözeterek ve korumaları oluyor. Çok iyi gözlemlediğim işte bunlar dünyanın en büyük kanalları BBC, CNN gibi hatta Türkiye’deki TRT World de buna güzel bir örnek Türk kuruluşu açısından baktığımız zaman ve profesyonel korumalardan oluşan korumalı zırhlı araçlarla bu işi yapıyorlar. Biz şu bölgede şu haberi yapmak istiyoruz dediklerinde eğer o görevliler orayı riskli buluyorsa gidilmemesi gereken bir yer olarak görüyorsa sen istediğim kadar söyle zaten götürmüyor. Ama bizde işler öyle gitmiyor maalesef. Maalesef en büyük eksiklerimizden, sıkıntılarımızdan biri bu, genelde sende aynı bölgede aynı koşullarda bulunuyorsun koşulların bulunduğu ortamda bulunuyorsun daha doğrusu ama onlarla aynı koşulda olmuyorsun. Genel de iki ya da üç kişilik

ekiplerle işinizi halletmeye çalışıyorsunuz. Orada biraz şans biraz da kendi tecrübeleriniz ön sezileriniz, kurduğunuz ilişkiler, doğru insanlarla doğru yerde doğru ilişkiler kurma üzerine kurulu bir sistem üzerinden götürmeye çalışıyorsunuz. Dolayısıyla evet bizim bir takım böyle farklılıklar var. Bunlar çok önemli farklılıklar hem mesleki kalite açıdan hem kişilerin hayatı açısından çok önemli.

10-Sahada duygularınızı yönetmek zor oluyor mu?

Oluyor yani bu her yerde. Savaş bölgelerinde değil normal bir haberde de duygularını yönetmek zor olabilir. Bu ne olabilir? İşte yöneticinizler ya da merkezle yaşadığınız bir sorun olabilir. Çünkü çoğunlukla buradaki merkezdeki insanlar merkezde bulunan kişiler çalışma arkadaşlarınız sizin ne koşulda çalıştığınızı çok bilmezler. Çok bilmedikleri içinde size nasıl davranması gerektiğini çok bilmezler. Bazen istekler o kadar garip hale gelir ki sen bulunduğun konumu koşulu anlatmaya çalışırsın karşıdaki ısrarla bunu anlamak istemez ya da anlayamaz, bulunmadığı ve tecrübe edinmediği içinde çoğunlukla zaten dolayısıyla ne anlatmak istediğinizi bir yere kadar anlayabiliyor. Orada iletişimde ciddi anlamda bir sorun olabiliyor. Genelde tecrübe edinmiş insanlar bunu biraz daha farklı anlar ve sizin ne demek istediğinizi anlarlar ve ona göre de daha sağlıklı bir iletişim kurabilirsiniz. Burada sıkıntılar oluyor onun dışında bulunduğunuz koşulların zorluğu var elbette. Genelde arazide oluyorsunuz. O arazi dediğimiz olayda hiçbir şeyin olmadığı bir şey oluyor genel de. Herhangi bir tesis yok. En büyük sorun kadınlar açısından baktığınızda hijyen sorunu ama bir yerden sonra buna da alışıyorsunuz. Nasıl mücadele etmeniz gerektiğini öğreniyorsunuz. Yeme, içme sorunu elbette oluyor ama bunları bir şekilde hallediyorsunuz. Aç kalıyoruz elbette. Benim oldu cepheye gidince aç kaldığım hazırlıksız gittiğimde. Arkadaşım bir şey çıkarıp bana çantasından veriyor. Bir şekilde bunlar tesadüfen arkadaşlık ilişkileriniz üzerinden yürüyen şeyler oluyor. Onda da olmasa aç kalacaksınız belki ama bir şekilde idare ediyorsunuz. Hava koşulları zor olabilir. Soğukta kalırsınız çok üşürsünüz ya da sıcakta güneşin altında kalırsınız başınıza güneş geçer. Beyin kanaması geçirdiğinizi zannedersiniz o sıcakta, o güneşte onunla mücadele etmeniz gerekir. Su içemezsiniz yeterince susuz kalırsınız. Belirli bir yerden sonra sinirleriniz yıpranır. Hem yorgunluktan hem gördükleriniz ve yaşadıklarınız karşısında sinirleriniz yıpranır. Bu işinizi etkileyebilecek duruma gelebilir. Bunlar işin zorlukları elbette. Bazen anlatmakta bile zorlandığımız anlaşılmasından mustarip olduğumuz olaylar ama. Sahada karşılaştığımız durumlarda mutlaka etkileniyorsun etkilenmemeniz söz konusu olamaz. Sıradan insan tepkilerini de göstermemiz gerekiyor. Çünkü orada siz profesyonel bir iş yapıyorsunuz aynı zamanda bir sorumluluğunuz var bir göreviniz var. Onu doğru ve hakkıyla yerine getirmeniz gerekiyor. Sizden inşaların beklediği bu çünkü. Sizin

ağlayıp duygularınıza esir olmanızı kimse beklemiyor. Kimsenin buna ihtiyacı da yok. Siz bunu doğru ve göreni hakkıyla yerine getirmek zorundasınız. Sizi zorlayabilir. Her insan gibi etkilenebilirsiniz. Etkilenmelisiniz de. Bu işi yapabilmeniz için etkilenmenizde gerekiyor. Etkilenmediğiniz bir şeyin haberini de yapamazsınız. Korkmalısınız, üzölmelisiniz, yeri gelir ağlarsınız o endişeyi paniği sizde yaşarsınız, yaşıyorsunuz da insanların hayatını kurtarmak için ölesiye kaçtığı yerde siz ondan etkilenmeden bundan bağımsız bir şekilde duramazsınız. Çoğu zaman aynı koşullarda olursunuz o risk belki sizin içinde geçerlidir. Ama çoğu zamanda uzaktan bakarsınız buna etkilenmeden kayıtsız kalamazsınız. Dolayısıyla da evet etkileniyorsunuz. Bu işinize yansır. Çoğu zamanda daha iyi yansır işinizin kalitesini ve güzelliğini artırır. Ama televizyon yayıncılığı yapanlar için zor durumlarda oluşturur. Kendinizi toparlamanız düzgün ifade edebilmeniz bazen zorlaşabiliyor. O da çok zorlandığınız noktalar olabiliyor. Doğru bir şekilde ifade edebilmek doğru ses tonunu yakalayabilmek bunların hepsi çok önemli televizyonculukta. Orada bazen sıkıntılar olabilir ama bunlarda çok anlaşılabilir şeyler aslında.

11-Savaş muhabiri olmanın size getirdiği avantaj ve dezavantajlar nelerdir?

Yani avantaj mıdır bilmiyorum ama. Avantaj olarak değerlendirmeli miyim onu da bilmiyorum ama olaylara çoğu zaman daha sakin yakalayabiliyorsunuz artık. Normal insanlara göre. Bu avantaj mı değil mi onu bilmiyorum ama. Daha cesur belki olabiliyorsunuz. Ama şu bir gerçek dünyadaki bu olayların varlığını sadece bilmekle değil tanık olarak yaşadığınız için bu avantaj aslında. Keşke hiçbir insan bunu tecrübe edinmese ama. Hiçbir anlamda. Maalesef bu var. Dünyanın var olduğu günden itibaren var. Olacaktaki. Bunun sonu da yok. Dolayısıyla da gazetecilik için çok büyük bir avantaj. Gazetecilik yapan bir insan için çok çok büyük bir avantaj. Kesinlikle tavsiye ettiğim. Gazetecilik yaparım diyen herkesin yapması gereken bir şey bence. Çünkü gerçek gazetecilik ancak bu şekilde anlaşılıyor. Benim açımdan böyle. Bu çok tartışılabilir bir şey. Dezavantajları neler? Dezavantajları, Her zaman her şeyin mümkün olduğunu görüyorsunuz. Her an için her şeyin sizin içinde mümkün olduğunu görüyorsunuz. Dünyada böyle bir gerçekliğin çok daha fazla içinde olduğunuz içinde bu sizi diğer insanlardan biraz daha farklı kılıyor. Hiçbir şey uzak değil diyorsunuz. Etkilenmeden kayıtsız kalamıyorsunuz artık olanlara. Ama bazen de kendinizi tartışyorsunuz. Acaba artık o kadar kanıksadım ve benimsedim ki bu hayatın normalimi diye düşünmeye başlıyorsunuz. Hani ikilemde kaldığınız durumlarda oluyor bu anlamda ama. Gazetecilik açısından kesinlikle benim sonuna kadar tavsiye ettiğim bir şey. Gazetecilik yapmak isteyen ve yapan her insanında yapması gereken bir şey bence.

12-Türkiye’de verilen savaş muhabirliği eğitimlerini yeterli buluyor musunuz?

Bu konuyla ilgili ne tür eklemeler ya da değişiklikler yapılmalıdır?

Hayır. Yani yeterli değil. Şöyle yeterli değil bu bir kere kurumlarda özellikle bu işi yapan bu alanlarda çalışan insanlar için çünkü bunların uzmanlık alanı olmasına gerek yok burada da bir sıkıntı var zaten. O uzmanlık alanı yeterince oluşmadı Türkiye’de. Uzman gazetecilik alanı yeterince oluşmadı o yüzden dolayısıyla bu zaten bir sıkıntı ama bunun dışında da bu işi yapan insanlara eğitim verilmesi gerekiyor. Bunlar ciddi eğitimler asker gibi belki eğitilmesi gerekiyor. Kamplara gidiyor çünkü insanlar, bunun eğitimini görüyorlar. Biz bu yönden çok eksikiz. Alan arkadaşlarımız var. Özellikle Anadolu Ajansı, TRT’de daha çok uygulanıyor. Anadolu Ajansı Kurumunun yaptığı. Onlarında kendi girişimleriyle oluşan bir şey bu arada. Onlarında kendi girişimleriyle yaptığı bir şeydir. Takdir edilmesi gereken bir şeydir. Ama özel kurullarda bu hala çok büyük bir eksiklik. Size şöyle söyleyeyim yüzde yetmiş yüzde seksen hala bu eğitimleri almadan bu işleri takip eden insanlardan oluşuyor. Eğitimler olmuyor ki onun eksikliğini söyleyelim. Eksik şunu daha da ileriye daha da götürelim diyebileceğimiz. Zaten bir eğitim alınmıyor çoğunda. Dolayısıyla da onun eksikliği falan önce bir eğitime başlanması gerekiyor. Eğitiminde gerçekten sağlıklı bir şekilde verilmesi gerekiyor. Alanında uzman kişiler tarafından verilmesi gerekiyor. Öncelikle eğitimin üzerine gidilmesi gerekiyor. Ben eğitim almadım.

13-Savaş muhabirliği yaptığınız süre içerisinde sizi en çok etkileyen olay ne oldu?

Çok şey var bir olay söylemek çok zor ya. Çok şey olur. Şu olay beni çok etkiledi diyemiyorum. Var etkileyen birçok olay var. Ama mesela sınırdan geçerken şu an aklıma gelen o oldu. Özellikle insanı etkileyenler benim açımdan çocuklar, yaşlılar çok oluyor, kadınların durumu çok oluyor çünkü onlar daha savunmasız ve gerçekten yardıma daha muhtaç oluyorlar. Aslında özellikle kadınlara burada savunmasız demek kadın olarak beni rahatsız ediyor ama böyle bir gerçeklik var bunu da kabul edelim. Çünkü kadın üzerinden yürüyor birçok şey maalesef. Dolayısıyla da orada daha zor durumda kalabiliyor. Kadın aynı zamanda bir anne dolayısıyla da onu sorumluluğu ve taşıdığı yük daha fazla oluyor. İşin içine yaşlılar girince yükü çok daha ağır oluyor. İşte evladını, çocuklarını kaybeden insanlar gördüm. Birkaç evlanı kaybeden, eşini kaybeden, kardeşini kaybeden siz orada haberiniz yaparken o insan orada hayatının en büyük dramını yaşıyor. Bunu görüyorsunuz. Kendinizi onun yerine koyuyorsunuz. Ben şu anda biri bana sorsaydı ben böyle cevap verebilir miydim? Acaba diyorsunuz. O kadar çok zor geliyor ki cevap veremiyorsunuz. O sorunun cevabı siz kendinize veremiyorsunuz. Ama karşınızdaki insan onu siz gazeteci olduğunuz için mi anlatıyor, derdini mi anlatıyor bilmiyorum. Garip bir şey aslında.

Bunlar çok etkiledi. İki çocuğunu kaybeden, eşini kaybeden bir kadın vardı ağıtlarla anlatıyordu bunu. Bu beni çok etkilemişti. Gerçekten tüylerimi diken diken eden bir olaydı. Yanındaki çocukları... Hepsi aynı durumdaydı ama o boş bakışı hiç unutamıyorum. Tam olarak boş boş bakıyor, donuk bir şekilde bakıyor ama siz çok iyi biliyorsunuz çok büyük şeyler gitmiş ondan. Bir daha onarılması imkânsız şeyler gitmiş ondan. O sana anlatıyor. Çok korkunç bir olay ya da sınırdan geçerken güvenli bölgeye geleceğim diye günlerce, saatlerce aç, susuz güneşin altında güvenli bölgeye gelmeye çalışan binlerce insan arasında özellikle yaşlılar zaten yaşlı normalde de yürümesi zor. Ama yürümek zorunda. O sınır geçmek zorunda. O güneşin altında sıcakta, sınırı geçene kadar dayanıp sınırı geçtiği an da yere düşen insanlar gördüm. Gücü o kadarına yetmiş çünkü. O kadarını artık yapabilmiş, ondan sonrasında artık düştü kalkamadı. Bunlara tanıklık ediyorsunuz. Toz toprak içerisindeki insanlara bunlar çok kolay şeyler değil. Bunları insanların yaşadığını bilmek. Bunlar kolay şeyler değil. Kabul edilecek şeylerde değil. Orada pek çok şeyi sorguluyorsunuz. Doğruyu, yanlış, gerçeğin ne olduğunu, o dönem politikaları, o politikaların insanlar üzerindeki etkilerini görüyorsunuz. Orada işler biraz değişiyor.

14-Korkusuz ve ölümle burun buruna gelmekten çekinilmeyen bu meslekte, ölüme en yakın hissettiğiniz an nedir?

Yani kimse korkusuz değil. O noktada olmadı da o noktada olduğunu sonradan anladım. O an da anlamdım da. O an olayı sıcaklığı sıcaklığına anlamıyorsunuz. Çünkü siz haberi toparlamaya çalışıyorsunuz, çekimlerinizi yapmaya çalışıyorsunuz. Heyecanla bir an önce yapmaya çalışıyorsunuz. Ama nasıl bir riskin içerisinde olduğunuzu o anda anlayamıyorsunuz ve sonrasında çıkıp düşününce yani bir saat sonra ya da bir yarım saat sonra çıkıp gidince sonradan bahsedip sonra patlayınca bir anda orda sanıyorum kendimi çıkınca sonra ben ne yaptım benim orada ne işim vardı diyorsun. Çünkü benim çok gittiğim yerde maalesef bunlar bizim hatalarımız aslında can yeleği olmadan, korumamız olmadan gittiğimiz yerler oldu çok yer oldu. Bunda çalıştığınız kurumunda etkisi var sizin de etkisi var. Oradaki saçmalamamız deyim artık bunların da etkisi var. Şengal'de bir yerde yine dururken daha yeni bazı bölgeler IŞİD'den temizlenmişti. Oradan birileriyle röportaj yaparken ne oluyor ne bitiyor diye. Şey dedi oradan birisi Orada yıkılmış bir ev var. Yıkılmış parçalanmış duvarları duruyor, kısmen tavanı duruyor, çatısı duruyor falan ama büyük oran ev olarak kullanılamıyor artık. Oraya siper olarak kullanıyorlar kendilerine oradaki güvenlik güçleri. Siz orada sorular soruyorsunuz işte ne oluyor ne bitiyor bilmem ne ama IŞİD var gözle görüyorsunuz iki yüz metre ötenizde gözle görebileceğiniz uzaklıkta doğrusu o mesafede. Orası diğerlerinin elinde bir taraf diğerlerinin elinde herkes kendi alanında duruyor. Birisi geldi beni uyardı. Dedi ki hanımefendi isterseniz

siz biraz kenara çekilin sizi şu anda hedefe aldılar. Biz görüyoruz ama siz farkında değilsiniz. Gerek yok isterseniz şöyle duvarın arkasında durun biz onları nişan aldık ama siz yine de burada durun dediler. Ha öylemi tamam bende buraya geçeyim dedim. Bu kadar rahat karşılayabilir misiniz bu olayı? Bunlar işte. Düşününce bir dakika ben ne yaptım ya nasıl ya adam orada vursa vururdu beni diyorsunuz mesela. Ya da iki üç gün boyunca aynı yol üzerinden kaç kere gitmiş gelmişsiniz son dönüşünüzde ve son artık gitmeyeceksiniz o yoldan bir daha, çekip gideceğiz artık o bölgeden. Askerler durdurdu bir saniye burada mayın var buradan geçemezsiniz dediler. Nasıl yani? Biz burada iki üç gündür geçiyoruz habire dedik. Burada mayın var dediler. Bir tespit etmişler ki orada mayın varmış. Biz o yoldan sürekli geçmişiz. Arabamız biraz sağdan gitse biraz o yolun kenarından gitmeye kalksa ne bileyim yoldan çıksa kenara geçse mayına basmış olacağız. Gözümüzün önünde mayını patlattılar. Gözümüzün önünde patlattılar. Biz de bunu çektik mesela.

15-Savaş muhabirleri daha çok savaş bölgesinde bulunarak mı yoksa orada gördükleri ve yaşadıklarıyla mı deneyim kazanmaktadır?

Olay yerinde olarak. Bölgede bulunmak çok daha farklıdır. Sıcak bölgede bulunmak, arazide bulunmak ve tamamen o şekilde anlarsınız zaten. Sıcak bölgede bulunmak arazide bulunmak bir gazetecinin bu anlamdaki bir gazetecinin çünkü her gazeteci içinde bunu bir şartmış gibi aktarmak doğru olmayabilir ama özellikle bu işleri yapan gazeteciler için olmazsa olmaz bir şey. Gidebileceğiniz yerler sınırlı. Şunu zannetmeyin zaten gazetecilikte ille de üzerinizden ateşler savaş bölgesinde üzerinizden kurşunların geçmesi, bombaların yanınıza düşmesi gerekmiyor. Böyle bir şey de yok zaten. Böylede olmuyor. Oluyor bu tür olaylarda yaşıyoruz. Çatışmanın arasında kalıp çıkamayana arkadaşlarımızda oldu. Ben hiç yaşamadım bunu ama. Böyle arkadaşlarımız çok oldu benim. Dolayısıyla bunlar en sıkıntılı yerler. Ama uzaktan belirli bir mesafeden takip etmeniz gereken yerlerde oluyor çünkü gidemiyorsunuz. Ya oraya gidebileceğiniz bir yol yoktur ya ulaşım şekliniz yoktur ya da güvenli değildir. Ulaşamazsınız tabi ki buda onun bir parçasıdır. Tam bağımsız olamazsınız.

16- “Ben şimdi bir savaş muhabiri oldum” dediğiniz bir an oldu mu? Olduysa bu hissi size yaşatan olayı paylaşır mısınız?

Yok ya. Ben kendimi hiçbir zaman savaş muhabiri olarak tanımlamıyorum çünkü. Savaş bölgelerine giden bir muhabir olarak tanımlıyorum. Dolayısıyla da ben şimdi savaş muhabiri oldum dediğim an yok. Anlattığım şeyler oydu yanınıza bombaların düşmesi, şarapnel parçası yüz elli metre kadar solunuza düştü mesela bu kadar yakınına düşen şey sizin başınıza da düşebilirdi. Dolayısıyla bu o tehlikenin ortasında bulunduğunuz yere göre ya da Türkiye’de Kobani Savaşları sırasında oradaki olaylar

sırasında daha doğrusu Türkiye tarafından biz beklememize rağmen etrafınızda bir güç öğünde benim doğum günümdü bir anda DAESH'in saldırısı Türk tarafına doğru ateş etmeye başladı. Askerlerinde olduğu bölgeye etrafınızda neredeyse yarım hilal gibi bir sürü doçkalar mermiler düştü mesela. Bize isabet etmedi etseydi çok büyük olay çıkardı. Oradan bir insanın mesleğinden birinin ölmesi bu noktaya taşırdı ama. Böyle şeylerde oluyor. Türkiye tarafından olduğumuz halde böyle risklerin içine girdiğiniz zamanlar oluyor. Geçtiğimiz yol mayınlıdır he yer mayınlıdır. Her yerden kırmızı kırmızı mayınlı bölge olduğunu gösteren küçük küçük kırmızı bayraklar asılıyor ve siz onun içinde dolaşıyorsunuz. Henüz yeni bir gün saniyeler öncesinden kurtarılmış bir bölgenin içerisinde dolaşıyorsunuz. Kurşunlar ya da bölge hala sıcak onu görüyorsunuz. Hani bunlar içinde sığağı sığağına bulduğunuz ve orada olduğunuzu nerede olduğunuzu daha doğrusu düşünmenizi sağlayan şeyler. Bu noktada her an hissediyorsunuz. Henüz yeni kurtarılmaya ve yeni savaştan çıkmış karşı görüşün elinden alınmış bir bölgeye bir saat sonra ulaştığınızda her şey o kadar sıcak ki. Sığağı sığağına ki. Dumanı tütüyor daha yerdekilerin. O çatışmanın izleri hala taze ve düşünüyorsunuz ki bundan iki üç saat önce burada sığağı sığağına çatışmalar yaşanıyor. Mesela o yıkıntıları o parçalanmış duvarları gördüğünüzde yerdeki çukurları gördüğünüzde yakılan yerleri gördüğünüzde çok üzgünüm ama ceset gördüğünüzde bunu anlıyorsunuz. Yukarıdan atılan bombalarla üstüne yıkılan yıkıntıların arasında cesedi gördüğünüz zamanda anlıyorsunuz. Bir savaş bölgesinde olduğunuzu. O zaman çok daha iyi anlıyorsunuz. Maalesef o kokuyu duyduğunuzda da anlıyorsunuz. Ceset kokusunu. Başta anlam veremiyorsunuz. Burada bir şey kokuyor diyorsunuz ama onun tanığı burada bir savaş olduğu, burada iki ayrı düşman kuvvet vardır, bir çatışma olmuş ondan geriye kalanları görüyorsunuz. Yani bunlar hayatın gerçekleri bir kez daha anlıyorsunuz. Burada bambaşka bir şey yaşanıyor diyorsunuz. Her şey bazen anlamını yitiriyor.

17-Savaş muhabirlerinin asli görevi nedir?

Haberi doğru dürüst ahlaklı aktarıldığı ve vicdanlı bir şekilde yerine getirip yapmak.

18-Savaş bölgelerinden sizin geçtiğiniz haber içerikleriyle diğer haber portallarının geçtiği haberlerin kullarımlarını karşılaştırıyor musunuz?

Karşılaştırıyorum. Hepimiz yapıyoruz tüm gazeteciler yapar. Hem kendi eksiklerini görür nereyi yakalayamadığını nereyi eksik bıraktığını anlar ya da olup olmadığını oradan kontrol eder. Bu savaş için değil bütün haberler için geçerlidir.

19-Farklı ülkelerden gelen savaş muhabirleri taraflardan birine entegre olmak zorundalar mı?

Zorunda değiller ama olanlar var. Böyle bir zorunluluk yok ama.

20-Son cümleleriniz nedir?

Hani hep diyorum ya kendimi savaş muhabiri olarak asla kıyaslamam. Bazı arkadaşlarım öyle görüyor ben öyle hiçbir zaman görmüyorum. Ama sadece savaş demeyelim böyle kritik bölgelerde önemli olaylara tanıklık etmek tarihin akışını değiştiren ya da tarihe iz bırakan olayların içerisinde olmak hem çok büyük bir haz hem insana böyle ayrıcalık hissi tattıran bir şey ve gazeteciliğin ya da gazetecilik yapan insanların evet bu işi gerçekten yaptım ve yapıyorum ve keyfine vardım diyebileceği alanlar oluyor benim için öyle en azından. Ben tavsiye ediyorum ama bu işi düzgün yapacaksa özellikle böyle kritik insan hayatının toplumların kaderinin belirlendiği olaylarda belki ülkelerin toplumların insanların kaderlerinin belirlendiği olaylarda çok daha ahlaklı çok daha düzgün bir duruş sergilemeleri gerekiyor. Gazeteciliğin evrensel ilkelerine uyarak. Uygun bir şekilde yapmaları gerekiyor ama işte habercilik adına her şey mubah değil kendi hayatınızda düşünmeniz gerekiyor, çevrenizdeki insanların hayatını da düşünmeniz gerekiyor. Güvenliğini de sağlayarak bunu yapmak en doğrusu. Dediğim gibi dürüstlükten ve samimiyetten ödün vermeden yapmak lazım...

SONUÇ

Savaş muhabirliği kavramı, Türkiye’de karşılığını tam anlamıyla bulmamakla birlikte bölgeye giden gazeteciler tarafından; insanların kaçtığı yere gitmek, yaşananları tüm gerçekliğiyle aktarmak, tarihe tanıklık etmek, uçurumun kenarında gezmek gibi betimlemelerle aktarılmıştır. Sıcak bölgelerde bulunmanın önemini tarihe birebir tanıklık ederken sadece taraflar arasında yaşananları değil insanların çektiği zorluklarında aktarılmasının savaş gazeteciliğinin asıl görevi olduğu ortaya koymuştur. Çatışma ve kriz bölgelerinde bulunan medya çalışanlarının neden savaş muhabirliği sorusuna verdiği yanıtlarda birçoğunun rastlantısal olarak çalıştığı kurum tarafından görevlendirildiği daha sonrasında bir tutku haline geldiği gözlenmiştir. Bölgede bulunan gazeteciler insanlık adına yaşanan zor durumları kamuoyuna birebir tüm gerçekliğiyle aktarmaya önem verdiği saptanmıştır. Diğer muhabirlik alanlarında karşımıza çıkan cesur ve hızlı olmak ile tarafsızlık faktörlerinin sıcak bölge haberciliğinde daha fazla önemli olduğu verilen cevaplarda vurgulanmıştır. Bunun nedeni olarak ise çatışma alanlarında enformasyon karmaşası, çevresel faktörler, psikolojik etkenler, her an saldırıya açık durumda olunması ölüm korkusunun daha fazla hissedilmesi olarak gösterilmiştir. Karşılaştıkları tehlikeler sonucunda elde ettikleri deneyimlere rağmen “savaş muhabiri oldum” ifadesini kullanmamışlardır. Çünkü her savaş bölgesinin kendince bir dinamiği olduğunu, farklı koşulları içerdiğini gittiğiniz her savaşta kendilerine katacakları tecrübeler olduğunu savunmuşlardır.

Sıcak bölgelerde enformasyon karmaşasının söz konusu olmasıyla birlikte, risk altında olmaları ve gazetecilik ilkelerinin sadık kalarak haber yapmanın savaş muhabirliğinin asıl görevi olduğu yapılan değerlendirmeler sonucunda karşımıza çıkmıştır. Aynı zamanda yapılan değerlendirmelerde Türkiye’de savaş muhabirliğinin olmadığı sadece kriz haberciliğinin var olduğu savunulmuştur. Türkiye’de sadece Anadolu Ajansı tarafından eğitim verilmesi bu görüşün dayanağı olarak gösterilebilir. Türkiye’de birçok medya kuruluşunun bölgeye gönderdiği çalışanlarına eğitim vermediği aktarılmıştır. Bunun yanı sıra kurumlar tarafından bölgeye gönderilen medya çalışanlarına yeterli ekipman ve harcırah sağlanmamasına ek olarak bölgenin zor koşullarında can güvenliklerini koruyacak ekipmanların da temin edilmemesi yaşadıkları zorlukları arttırmıştır. Dünyada savaş muhabirliğinin çok daha profesyonel olarak yapılması kurumların çalışanlarının güvenliği konusunda daha hassas davrandığı, birçok medya kuruluşunun çalışanlarında gözlenmiştir. Bu noktada dünyada kriz bölgeleri haberciliği kavramının daha fazla benimsendiği ve gerekli hassasiyeti gösterdiği çıkarımı yapılmıştır. Türkiye’de bölgeye giden habercilere yönetilen sorularda iki farklı görüş ortaya atılmıştır. İlki, kesinlikle temel bir eğitimin

gerekli olduğu fakat kriz bölgelerinde farklıklar gözlenmesinin de göz önünde bulundurulması gerekliliğidir. Bir diğer görüş ise askeri eğitim gibi savaş muhabirlerinin eğitim görmesinin gereksiz olduğu bölgede bulunarak, tecrübe edinerek eğitildiklerini savunmuşlardır. Her iki görüşte kriz bölgelerinde yaşanan durumların farklılık gösterdiği vurgulansa da temel eğitimlerin alınması konusunda farklı bakış açıları karşımıza çıkmıştır. Bu noktada savaş muhabirliği eğitimi alınması tartışmaya açık hale gelmiştir.

Çalışma kapsamında sıcak bölge haberciliğinde etik kavramıyla ilgili olarak iki farklı anlayış olduğu görülmüştür. İlk olarak yapılan haberler açısından kullanılan haber dili ve enformasyon karmaşasıdır. İkincisi ise çatışma ortamlarında gazetecilerin karşılaştığı durumlarda meşhur sorulardan biri olan “yardıma ihtiyacı olan birini gördüğünüzde yardım mı edersiniz yoksa haber mi yaparsınız?” sorusunun cevabı olmuştur. Etik kavramının krizi bölgelerinde mümkün olmadığını çünkü savaşın etik olmadığı ifadeleri aslında sıcak bölge haberciliğinin etiğe bakışını özetlemiştir. Verilen yanıtlarda bölgede bulunmalarının amacının haber yapmak ve kamuoyunu bilgilendirmek olduğu ifadelerine yer verilmiştir. Fakat imkanlar dahilinde her ikisinin yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Savaş muhabirlerinin haber üretim sürecinde duygularını yönetmenin bölgede bulunan habercilere yöneltilen sorularda iki farklı cevap karşımıza çıkmıştır. Bir taraf mümkün olmadığını ifade ederken, bir diğer tarafta alıştığını ve bundan kaynaklı olarak sahada duygunun olmadığını savunmuştur. Haber üretim sürecinde bağlı buldukları medya kuruluşları tarafından baskıya maruz kalınıp kalınmamasıyla ilgili olarak medya kuruluşlarının yayın politikaları ve ideolojileri doğrultusunda sadece sıcak bölge değil her alanda bunu gözetmek durumunda olması gerekliliği, kurumun ulusal güvenlik çerçevesinde bir politika belirlediğini ve farklılık gösterebildiği aktarılmıştır. Çalıştığı kurumun etkisi olmadığını ya da müdahale edilmediğini ifade eden savaş muhabirlerinin yanı sıra medya çalışanlarının kurumun prensiplerini bilmesi, muhabirlerin kişisel prensiplerini farkında olarak ona göre yaklaşması gerekçe gösterilebilir. Bu noktada yapılan değerlendirmelerde iki farklı durum karşımıza çıkmıştır. Savaş muhabirleri ve medya kuruluşu arasında ilişkinin etkisi, her koşulda medya kuruluşunun etkisi olduğu ifadeleri haber etiği açısından tartışmaya açıktır. Kriz bölgelerinde yapılan haberlerin diğer haber portallarında nasıl aktarıldığıyla ilgili kontrol yapılmasının haberin doğruluğunun ispatı, eksiklerini görmesi ve rekabetten kaynaklı olarak yapıldığı gözlenmiştir. Savaş muhabirliği açısından yeni bir kavram olan embedded gazetecilik hakkında yapılan değerlendirmelerde ise savaş muhabirlerinin kişisel güvenliklerini sağlamak adına belirli bir gruba iliştilmesinin sakıncası olmadığı fakat yapılan

haberlerde objektif bir şekilde gibi aktarmadığınız noktada doğru olmayacağı aktarılmıştır. Bu noktada embedded gazetecilikle ilgili olarak bir grupla hareket etmek zaman geçirmek belirli bir zamandan sonra muhabirin bakış açısının değişmesine yol açıp açmadığı konusunda ikilemlere neden olmuştur.

Çatışma bölgelerinde çok fazla risk altında buldukları fakat muhabirlerin bir kere gidip geldikten sonra tekrar gitmek istemesi akıllara ölümden korkmuyorlar mı? sorusunu getirmiştir. Bölgede görev yapan muhabirleri bölgede pek çok unutulması mümkün olmayan olaylar yaşadıklarını bunların genellikle annelerin evlatlarını defnetmeleri, ailesini kaybeden insanlar, yaşlı ve bebeklerin açlıkları, sefaleti şeklinde aktarmışlardır. Mete Çubukçu'nun bulunduğu bir savaş bölgesinde bir annenin kızını alıp götürmesini istediğini ve elinden bir şey gelmediği için hala aklında olduğunu aktarmıştır. Sıcak bölge haberciliği büyük bir psikolojik savaş olduğunu belirtmiştir. Röportajlarda aktarıldığı üzere, seneler geçmesine rağmen hala aklında yer etmesi, yardım isteyen insanların şu an ki durumlarının merak edilmesi büyük bir psikolojik yük yaratmaktadır. Bu noktada savaş muhabirlerinin bölgeden geldikten sonra psikolojik destek alıp almadıkları sorgulandığında profesyonel bir destek almadıklarını fakat alan isimler olduğu ifade edilmiştir. Savaş muhabirlerinin ilk başta güçlük çektiklerini fakat kafalarında başka bir yere koyduklarını, diğer türlü işlerini yapamayacaklarının altını çizmiştir. Psikolojik destek almamalarının nedeni olarak bölgeden geldikleri günün ertesi göreve başlamaları yani dolayısıyla vakitlerinin olmaması olarak gösterilmiştir. Savaş muhabirlerinin çatışma bölgelerinden geldikten sonra hiçbir psikolojik destek almadan normal hayatlarına nasıl devam etmesiyle ilgili olarak ortalama on on beş gün sürdüğü fakat zaman zaman rüyalarına girdiği ya da trafikteyken kontrol noktası aradığı zamanların olduğu ifade edilmiştir.

Yapılan röportajlarda Türkiye'de savaş muhabirliği kavramını, sıcak bölgelerde kamuoyunu bilgilendirmek için her türlü zorlu koşullarda görev yapan medya çalışanları olarak ifade edebiliriz. Dünya'da savaş muhabirliği derken aslında İngiltere, Fransa, Amerika gibi ülkelerin kastediliyor oluşu tematik olarak evrenin bu üç ülkeyle sınırlandırıldığını göstermiştir. Çatışma bölgelerine koruma ve zırhlı araçlarla gönderdiği medya çalışanlarını gönderirken kan grupları uyumuna bile dikkat edildiği yapılan röportajlarda karşımıza çıkmıştır. Türkiye'de iki ya da üç kişi görevlendirilen bölgelerde herhangi bir koruma ya da güvenli araç sağlanmamaktadır. Son yıllara kadar yelek, kask gibi temel ekipmanlarının bölgede görev yapan gazetecilere verilmediği söylenebilir. Yurt dışından gelen savaş muhabirlerinin bölgeye gitmeden aldıkları eğitim, sonrasında psikolojik destek gördükleri aktarılırken Türkiye'de sadece bir kurumun eğitim düzenlemesi ve çalıştıkları kurumlarca

psikolojik destek sağlanmaması büyük bir eksiklik olduğunu ortaya koymuştur. Türk savaş muhabirlerinin bir kısmı eğitimi gerekli bulurken diğer bir kısmı savaş bölgelerinin yaşanan durumların farklılık gösterdiğini savunmuşlardır. Bu noktada eğitim şart mı sorusu bir tartışma konusu olarak karşımıza çıkmıştır. Bölgede bulunan gazetecilerin güvenliklerinin sağlanamaması haber üretim sürecinde etkili bir rol oynadığını ortaya koymuştur. Riskli bölgelerde görev yapmaları, yeteri kadar güvenliklerinin sağlanmamasının yanında haberi yapan ilk isim olma ya da bir diğer deyimle rekabet ortamı savaş muhabirlerinin doğru ve gerçek bilgiye en kısa sürede ulaşmalarını fakat güvenliklerini sağlayarak ulaşılması gerekmektedir. Güvenliklerin bağlı buldukları kuruluşlar tarafından yeteri kadar sağlanmıyor olması enformasyon karmaşasına yol açtığı söylenebilir. Görüşmelerde dikkat çeken bir diğer unsur ise embedded gazetecilik kavramının savaş muhabirleri tarafından nasıl karşıladığı sorusudur. Embedded gazetecilik güvenliklerini sağlamak adına bir taraf olunması gerekliliğin dayandırılmakla beraber gruplara iliştilenmenin daha doğru olunacağını fakat yapılan haberlerin mevcut tarafların bakış açısıyla ele alınmaması gerektiğini vurgulamıştır. Hem embedded olan iki tarafla görüşen savaş muhabirlerinin var olması objektif habercilik örnekleri olarak adlandırılan habercilik örnekleri karşımıza çıkmıştır. Fakat bir tarafa entegre olan medya çalışanın, zamanını onlarla geçirmesi ve etkilenmemesi mümkün müdür? Bir tarafla hareket edip diğer tarafla görüşmek medya çalışanı tarafında hayati risk barındırırken diğer taraftan da iliştilenmiş gazetecilikten uzaklaşmış sayılmaz.

Çalışma kapsamında etik kavramı iki farklı şekilde ele alınmıştır. Savaş muhabirlerinin insanlara yardım etmeleri mi yoksa olanı haberleştirmeleri konusunun etik çerçevede değerlendirmesiyle ilgili olarak bölgede bulunan muhabirler tarafından yapılan değerlendirmede hem haber yapıp hem de yardım ettiği karşımıza çıkmıştır. Bu noktada önceliğin haber yapmak olduğu varsayılarak hareket edilmesiyle beraber aynı zamanda yardım edilmesinin mümkün söylenebilir. Aynı zamanda savaş muhabirlerinin olaylardan etkilenerek duygularıyla haberi oluşturmasının haberin kalitesini ortaya koyduğu görüşünün yanı sıra sahada duyguların olmadığını savunan görüşlerle karşılaşmıştır. Fakat habercinin kamuoyunu bilgilendirmek adına orada olduğu varsayılarak olayları haberleştirme sürecinde duygulara yer vermeden yapılmasının o anı birebir ve gerçek olarak aktarmasının mümkün olmayacağı kanısına varılmıştır. Savaş muhabirlerinin gerçeklik ilkesini benimseyerek oluşturdukları haberlerde durumu hissetmeden haber yapması olanaksızdır. Dolayısıyla saha duygunun olmaması kaliteli ve gerçek bir haber ortaya koyulamayacağı söylenebilir. Kriz bölgelerinde etiğin bir başka kolu ise haber yapan

gazetecilerin bağlı buldukları medya kuruluşlarının etkisinin sorgulanmasıdır. Savaş muhabirleri tarafından çatışma ortamın oluşturulan haberlerin çoğunun kurumun ya da ulusal güvenliğin söz konusu olduğu durumların göz önünde bulundurularak oluşturulduğu görülmüştür. Dünya'da Türkiye 'de mevcut hegemonyanın medya kuruluşları üzerindeki etkisi göz önünde bulundurulursa sansür ya da oto-sansür söz konusudur. Gazetecinin her durumda bağlı bulunduğu medya organın yayın politikasını gözettiği yapılan değerlendirmeler aktarılırken medya çalışanın kendi sınırlarını belirleyerek bu duruma engel olunabileceği belirtilmiştir. Dolasıyla medya çalışanın kendi yargıları ve prensipleri sansür uygulanmasına ya da baskıya maruz kalmasını engelleyebilir ve ilkeli gerçek haberciliğin temsilini oluşturabilir.

Sonuç olarak bu çalışmada Türkiye'de savaş muhabirliği etik, eğitim ve sıcak bölgelerde enformasyon karmaşası olmak üzere birçok konu ele alınmıştır. Yapılan röportajlar sonucunda eğitim konusunda eksiklikler olduğu gözlenirken, bölgedeki gazetecilerin güvenlikleri konusunda yeteri kadar hassas davranılmadığı karşımıza çıkmıştır. Etik açıdan hem haberin üretim sürecinde medya kuruluşlarının ya da mevcut güçlerin etkisi olduğu söylenebilir. Medya etiği bağlamında savaş muhabirinin insani görevleriyle gazetecilik görevlerini beraber yürütebildiği görülmüştür. Kriz bölgelerinde rekabet ortamının var olduğu ve enformasyon karmaşasına karşı diğer haber portallarının geçtikleri haberlerinde takibinin sağlandığı karşımıza çıkmıştır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ALANKUŞ Sevda, Barış Gazeteciliği El Kitabı, IPS İletişim Vakfı, 2016

ALEMDAR Zeynep, Oyunun Kuralı-Basında Özdenetim, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990

ALGAN Bülent, Muhalefet Hakkı ve Türkiye'deki Görünümü, Adalet Yayınevi, Ankara, 2015

ANDERSON Perry, Gramsci, Hegemonya, Doğu/Batı Sorunu ve Strateji, Çev. Tarık Günersel, İstanbul, 1988

ARNETT Peter Savaş Alanından Canlı Yayın: Vietnam'dan Bağdat'a, Çev. Ceren Balel, Muhittin Karkın, İletişim Yayınevi, İstanbul, 1999

AZİZ Aysel, İletişime Giriş, Hiperlink Yayınları, İstanbul, 2012

BARTHES Roland, Gösterge Bilim İlkeleri, Çev. Berke Vardar, Mehmet Rifat, Kültür Turizm Bakanlığı, İstanbul, 1979

BELSEY, Andrew, CHADWICK Ruth , Medya ve Gazetecilikte Etik Sorunlar, Çev. Nurçay Türkoğlu, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998

BOLAY Hayri Süleyman, Felsefi Doktrinler ve Terimler Sözlüğü, Akçay Yayınları, Ankara, 1996

BOLAY, S.Hayri, Felsefi Doktrinler ve Terimler Sözlüğü, Akçağ Yayınları, Ankara, 1996

BURTON Graeme, Görünenden Fazlası çeviren: DİNÇ Nefin, Alan Yayıncılık, İstanbul, 1995

BÜLBÜL Rıdvan Ali, Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001

BÜLBÜL Rıdvan Ali, İletişim ve Etik, Nobel Yayınları, Ankara, 2001

ÇİFTÇİOĞLU, Vasvi Barış Gazeteciliği: Kıbrıs'taki Gazeteciler için Pratik El Kitabı, Lefkoşa, 2017

ÇUBUKÇU Mete, Ateş Altında Savaş Haberciliği, Metin Yayınları, İstanbul, 2005

DAVENPORT H. Thomas, H., PRUSAK Laurence, İş Dünyasında Bilgi Yönetimi: Kuruluşlar Elleriindeki Bilgiyi Nasıl Yönetirler, Çev. Günhan Günay, Rota Yayınları, İstanbul, 2001

DEMİR, Vedat Medya Etiği, Beta Yayınları, İstanbul, 2006

DERVİŞOĞLU Gökçe H., Stratejik Bilgi Yönetimi, Dış Bank Kitapları, İstanbul, 2004

DURAN Ragıp, Burası Dünya Polis Radyosu, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1999

DURSUN Çiler, Tv Haberlerinde İdeoloji, İmge Kitabevi, Ankara, 2001

FREUND, Gisele Fotoğraf ve Toplum, Çev. Şeyma Demirkol, Sel Yayıncılık, İstanbul, 2007

GİRGİN Atilla ve ÖZAY Seçil, Haber Yazmak, Der Yayınları, İstanbul, 2013

GÜRDAL Oya, Tekstil Endüstrisinde Enformasyon Olgusu, Türk Kütüphaneciler Derneği, Ankara, 2000

HACKETT Robert A., Bir Paradigmanın Önemini Yitirşi Haber Medyası Çalışmalarında Yanlılık ve Nesnellik, Çev. Ayşe İnal, Ankara, 2000

İÇEL Kayhan ve YENER Ünver; Kitle Haberleşme Hukuku, Beta Yayınevi, İstanbul, 2007

İNCEOĞLU Yasemin ve ÇOBAN Savaş, Haber Okumaları, İletişim Yayınları, İstanbul 2016

İNCEOĞLU Yasemin ve SÖZERİ Ceren, "Nefret Suçlarında Medyanın Sorumluluğu: "Ya sev ya terk et ya da...". Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2012

KAPTAN Ali, Radyo-Televizyon Haberciliği ve Metin Yazma-Röportaj Teknikleri, Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1999

KARS Neşe, Haberin Tarihi, Kuramları, Söylemi ve Radyo-Televizyon Haberciliği, Derin Yayınları, İstanbul, 2010

KOÇAK Ali, Savaş Muhabirliği, Can Matbaacılık, İstanbul, 2008

- KOÇAK Ali, Savaşta Gazetecilik, Savaşta Yaşamak, Eğitim Yayınları, İstanbul,2006
- KOLOĞLU Orhan, Osmanlı'dan Günümüze Basın, İletişim Yayınları, İstanbul, 1992
- KORKMAZ Alemdar, ERDOĞAN İrfan, İletişim ve Toplum, Kitle İletişim Kuramları, Tutucu ve Değişimci Yaklaşımlar, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1990
- MATELSKİ Marilyn J., Tv Haberciliğinde Etik, Çev. Bahar Öcal Düzgören, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1996
- MORRESİ Enrico, Haber Etiği, Çev. Fırat Genç, Dost Yayınları, Ankara, 2003
- MUTLU Erol, Televizyonu Anlamak, Gündoğan Yayınları, İstanbul, 2008
- POYRAZ Bedriye, Haber Programlarında İdeoloji ve Gerçeklik, Ütopya Yayınevi, Ankara, 2002
- RİGEL Nurdoğan, İletişim Tasarımında Haber, Der Yayınevi, İstanbul, 2000
- SHİNAR David. (2008), Bağımsız Medya ve Barış Gazeteciliği, ÇELENK Sevda (ed.) Başka Bir İletişim Mümkün Bildiriler Kitabı, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul, 2008
- SONTAG Susan, Başkalarının Acısına Bakmak, Çev. Osman Akınhay, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2004
- TEKELİ Safa, Atatürk ve Anadolu Ajansı, Anadolu Ajansları Yayınları No:1, Ankara, 2005
- Tılıç Doğan, Lütfi, "İrak İşgali ve Savaş Gazeteciliği: Sorunlar, Tartışmalar. Türkiye'de Gazetecilik: Eleştirel Bir Yaklaşım", ÇGD Yayınları, Ankara, 2003
- Tılıç Doğan, Lütfi Türkiye'de Gazetecilik ve Medyayı Anlamak, Su Yayınları, Ankara, 2001
- TOKGÖZ Oya, Temel Gazetecilik, İmge Kitabevi, Ankara, 2012
- UZUN Rıdvan, Etiği Sorunlar ve Sorumluluklar, Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Kırkıncı Yıl Kitaplığı, Ankara, 2007
- YILDIZ Göktürk, Dünya'da ve Türkiye'de Barış Gazeteciliği Olanaklar ve Eleştiriler, Sosyal Yayınlar, İstanbul, 2012

MAKALELER

AĞALAR Abbasbeyli, GAŞGAY Ramazanov, "Uluslararası İnsancıl Hukuk ve Savaş Ortamında Gazetecilik Faaliyetinin Hukuki Yönleri", Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

AKDAL, Tuğçe Haberciliğin Etik Kodları Bağlamında Gazetecilerin Polis Adliye Haberlerine Ve Haber Öznelerine Bakışıyla İlgili Bir Derinlemesine Mülakat Çalışması, Ulakbilge, No:5, 2017

ATABEK Necdet, Gazetecilikte Tarafsızlık, Marmara İletişim Dergisi, No:7, 1994,

ÇEBİ, Sadullah Murat, Medyada Haber Seçiminin Teorik Boyutları Ampirik Haber Seçimi, Bilig Dergisi, No:3, 1996

ÇOBAN Barış ve ÖZARSLAN Zeynep, (Ed.), Söylem ve İdeoloji, Su Yayınları, 2003

DENIS McQuail, Media Performance. London: sage Publicarion, 1992 Dergisi, No:2, 2016

DORMAN William, "Peripheral Vision: US Journalism and the Third World," World Policy Journal, 1986

DOST Süleyman Uluslararası Silahlı Çatışmalarda Gazetecilerin ve Medya Araçlarının Korunması, Ankara Barosu Dergisi, Cilt:2, 2018

FİLİBELİ Erbaysal Tirşe, Gezi Parkı Protestoları ve Haber Dili: Barış Gazeteciliği Perspektifiyle Haber Analizler, Galatasaray İletişim Dergisi, 2016

KARS Neşe, "Tematik Haber Kanallarında Haberin Sunumu: NTV CNN TÜRK TRT 2 Tematik Haber kanallarında Ana Haber Bülteni Oluşturma ve Sunma Politikaları", İletişim Fakültesi, İstanbul, 2002

KIZILBAY İsmail, Mesleki Bir İlke Olarak Objektif Haber, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 2002

KÖSELERLİ BERKMAN Berna, Yeni Medyanın Çatışma Çözümleyiciliği Rolü: Suriye Krizi Örneği, The Journal of Academic Social Science Studies, Dergi Sayısı: 56, 2017

Lindner A.M., controlling the media in iraq. contexts, <https://contexts.org/articles/controlling-the-media-in-iraq/> (Erişim Tarihi: 14.02.2019)

LYNCH Jake and MCGOLDRICK Annabel, Annabel McGoldrick War Journalism and 'Objectivity, conflict & communication online, Vol. 5, No. 2, 2006

LYNCH Jake and MCGOLDRICK Annabel, Peace Journalism, Stroud: Hawthorn Press, 2006

MORA Necla, "Türk Yazılı Basınında Haber Anlayışı", İletişim Fakültesi Dergisi, 2004

SARAN Ceren, ACUN Ceren, AKPINARLI Çağlayan Koşal, ARIKAN Gökhan, ÖLMEZSES ŞENTÜRK Ayşenur, TAŞDEMİR Sergül, "Barış Gazeteciliği Bağlamında Türkiye Medyasında Ezidiler ve Türkmenler", İletişim Dergisi, Sayı:25, 2016, <http://iletisimdergisi.gsu.edu.tr/download/article-file/264995> (Erişim Tarihi: 01.02.2019)

SEÇİM Filiz, Haber Kavramı ve ABD Basınında Dış Haberler, Kurgu Dergisi, 1993

SHİNAR David, Bağımsız Medya ve Barış Gazeteciliği, ÇELENK Sevda (ed.) Başka Bir İletişim Mümkün Bildiriler Kitabı içinde. İstanbul:2008 IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul, 2008

SİMPSON John, "Free Men Clamouring for Chains," Index on Censorship, Sayı:4/5, 1991

ŞENER KOCABAY Nihal, Doğruluk Kontrol Merkezi" ve "Yalan Haber" Kavramlarına İlişkin İçeriklerin Medyada Yansımalarının Araştırılması, Akdeniz İletişim Dergisi, 2018

ÜLMAN Haluk, Ülman, Dış Politika Haberciliğinde Çağdaş Gelişmeler, Hürriyet Vakfı Eğitim Yayınları, Seminer Tutanakları, 6, 1984

YALÇINKAYA Haldun, "Savaşlarda Asker-Medya İlişkilerinin Geldiği Son Aşama: İliştirilmiş Gazetecilik", Uluslararası İlişkiler, Akademik Dergi, Cilt: 5, Sayı 19, 2008

TEZLER

CANDIKMEN Mehmet, 2011 Genel Seçimleri'nde Ak Parti ve CHP'ye Ait Miting Haberlerinin Yazılı Basında Sunumu, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2014, **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

ÇUBUKÇU Mete Fevzi, Türkiye'de Bir Uzmanlık Alanı Olarak Savaş Muhabirliği: Irak Savaşı Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 2010 **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

DOĞAN Duygu Z. Doğru Haber ve Bilgi Verme Görevi Doğrultusunda Gazetecilerin Haber Kaynaklarını Açıklamama Haklarının Basın Özgürlüğündeki Yeri, SOSYAL Bilimler Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara, 2008 **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

İNTERNET KAYNAKLARI

Can Ertuna, Savaş muhabirliği: Tehditler ve etik sorunlarla mücadele <https://www.newslabturkey.org/savas-muhabirligi-tehditler-ve-etik-sorunlarla-mucadele/> (Erişim Tarihi: 21.02.2019)

GÖZENER Evrim, “Etik ve İşletme Etiği Üzerine”, Eğitim Dergisi, <http://www.egitirim.gen.tr/tr/index.php/arsiv/sayi-11-20/sayi-19-din-ve-din-ogretimi-mayis-2008/258-etik-ve-isletme-etigi-uzerine.>(Erişim Tarihi: 14.01.2019)

Haber Kadar Önemli: Hayatta Kalabilmek” https://www.istanbulgercegi.com/haber-kadar-onemli-hayatta-kalabilmek_28045.html (Erişim Tarihi: 04.02.2019)

<https://cpj.org/tr/2018/12/haberlerine-misilleme-sonucu-oldurulen-gazeteciler.php>

International Press Institute IPI, www.freemedia.at (Erişim Tarihi: 04.02.2019)

KÖSE Hüseyin, Uluslararası İletişim Ders Notları, 2001, <http://dizgicimehmet.blogcu.com/uluslararasi-iletisim-ders-notlari-burada-doc-dr-huseyin-kose/10143188> (Erişim tarihi: 13.02.2019)

Ölümler Dans: Savaş Muhabirliği, <http://gencifade.omu.edu.tr/olumle-danssavas-muhabirligi/> (Erişim Tarihi: 03.03.2019)

Sıkıştırıldığı Çemberi En Çok Genişletenler, Aramızda En Özgür Olanlar <http://susma24.com/sikistirildigi-cemberi-en-cok-genisletenler-aramizda-en-ozgur-olanlar/>, (Erişim Tarihi: 01.03.2019)

Tek Başına Çalışmak: Daha Çok Serbest Serbest Gazeteci Daha Az Destek, Daha çok Tehlike Demek; <https://cpj.org/tr/2015/04/basina-saldirilar-tek-basina-calismak.php> (Erişim tarihi:14.02.2019)

Türk Dil Kurumu Resmi İnternet Sayfası; www.tdk.gov.tr ()

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Resmi İnternet Sayfası, “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası” https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2018.pdf (Erişim Tarihi: 22.01.2019)

Türkiye’de Gazetecilerin Sansür ve Otosansürle Sınava
<https://www.dw.com/tr/t%C3%BCrkiyede-gazetecilerin-sans%C3%BCr-ve-otosans%C3%BCrle-s%C4%B1nav%C4%B1/a-43626931> (Erişim Tarihi: 29.03.2019)

Türkiye’de Sansür İlk Mürekkep Kaleme Damlatıldığında Başladı,
<https://www.amerikaninsesi.com/a/turkiyede-sansur-ilk-murekkep-kaleme-damladiginda-basladi-154524915/1207402.html> (Erişim Tarihi: 03.03.2019)

Ümit Bektaş, Savaş, Medya, Muhabir, Bağımsız İletişim Ağı,
<http://www.bianet.org/biamag/medya/152732-savas-medya-muhabir> (Erişim Tarihi:21.02.2019)

Zeki Mesud Akan, 1949 Cenevre Sözleşmeleri,
<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/248/2251.pdf> (Erişim Tarihi: 20.02.2019)